

Piacnyitás – szakmai szabályozás – versenyjog-alkalmazás (a mesterséges monopóliumtól a hatásos versenyig)

A Gazdasági Versenyhivatal működése kezdetétől fogva fontos feladatának tekintti a versenypártolást. A verseny szabadságát és tisztaságát védelmező versenyfelügyeleti eljárásaink egy sor esetben olyan következtetésre vezetnek, hogy a verseny torzulása mögött nem csupán vállalati magatartások állnak, hanem olyan szabályozásbeli problémák, amelyek önmagukban akadályt képeznek a verseny fejlődésének. Ahol pedig ilyen akadály van, ott szükségképpen hiányzik a hatékonysági kényszer, s ezzel társadalmi jóléti veszteségeket szenvedünk el.

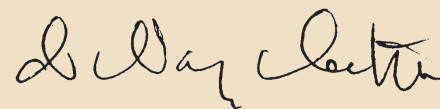
Versenypártoló munkánk során többféle korszakot éltünk át. Kezdetben volt egy kedvező közigazgatási szemlélet: széles kiterjedésben folyt a 90-es évek elején a piacgazdaság kiépítése, több nagyobb deregulációs program is megvalósult, aminek általános célja a vállalkozások előtt álló bürokratikus akadályok lebontása volt. Folyt a privatizáció, aminek keretében – igen kevés kivétellel – sikerült a verseny szempontjait érvényesíteni. A verseny érzékelhető térnyerésével, különösen az erősödő importverseny nyomásával párhuzamosan azonban feléledt a vállalkozások verseny ellen való védekezésének kedve, amely egyes szakmákban – kü-

lönösen a közbeszerzések területén – kar-tellezésben, más szakmákban a versenyt korlátozó szabályozások követelése erősödésében nyilvánult meg. Az évtized vége felé megjelent a nemzetközi tendenciákat követően az addig zárt, monopolizált piacok megnyitása, ami először a távközlési szektorban indult meg nálunk, majd elérte az energiapiacokat, a vasutat, előkészületben van a hagyományosan monopolista postapiacra is.

Piacnyitások idején – hiszen még csak cél a hatásos verseny kialakulása, nem valóság – előtérbe kerül a szakmai szabályozás, amelynek fő feladata új piaci szereplők számára a piacralépés feltételeinek biztosítása. A versenyjog alkalmazás részben arra vár, hogy a versenyfeltételek kialakulásakor ezeken a piacokon is betölthesse szerepét, másrészt arra ügyel, hogy a megváltozott szakmai szabályozási körülmények között a volt monopolista piaci szereplő a saját eszközeivel ne akadályozhassa az új, feltörekvő szereplők érvényesülését.

Van azonban a piacnyitások története között egy olyan, ahol egy sok éve tartó „liberalizációs” folyamatban csak látszólag történtek, ez a villamosenergia-piac, amelyről ennek a számnak a verseny-

pártolási rovata közöl egy rövid összefoglalót. A GVH évek óta törekszik arra, hogy a hatásosan versenyző piac kialakulása irányába történjenek lépések, de eddig a teljes sikertelenség jellemezte törekvéseinket. A pénz rosszul beszélt. Beszélhetett volna éppenséggel úgy is, hogy a hatékonysági kényszer hiánya a villamosenergia-piacon a gazdaság összes szektorát versenyhátrányba hozza a nemzetközi piacon minden olyan versenytársukhoz képest, ahol ez a teher nem jelentkezik. Most ezt a hangot hallották meg a politikusok: radikális lépésekről döntöttek a verseny-piac kialakulása érdekében. Nem a vezérigazgató-csere, hanem a monopolhelyzet felszámolása a döntés lényege. Erről lapzártánk pillanatában érkeztek a hírek, mostantól reményeink szerint a részletek kimunkálása kezdődhet – nehéz, hosszú és szakmai vitáktól hangos folyamat lesz, de ha nem tévesztünk irányt, nem marad el az össztársadalmi haszon.

Nagy Márta

2 Előszó

A GVH döntései

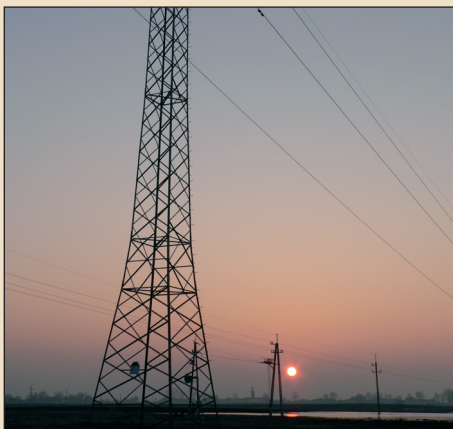
- 4 Az elmúlt három hónap döntései
- 5 Nem minden esetben volt rugalmas a Raiffeisen Bank
- 5 Ismét kötelezettséget vállalt az OTP Bank
- 6 Oktatókampányt vállalt kötelezettségként az UniCredit Bank
- 7 Mentesül a bírság alól, aki együttműködik a GVH-val
- 7 Visszaeső Építész Kamara
- 8 Sávészélesség és hűségnyilatkozat

Tárgyalóteremben történt

- 9 A Fővárosi Bíróság szerint is visszaélt erőfölényével a MÁV
- 10 A bíróság szerint sem választják a fogorvosok a Colgate fogkrémjét

Versenypártolás

- 11 A villamosenergia-piac liberalizációjának aktuális problémái

A GVH hírei

- 13 Elnöki méltatás és díjátadás
- 13 GVH-PSZÁF együttműködés a pénzügyek területén
- 14 A Gazdasági Versenyhivatal szakértői a ciprusi versenyhatóságnál

Interjú

- 15 A 2007. évi versenykultúráért díjat Boytha Györgyné kapta

Az OECD-Magyar Budapesti Versenyügyi Regionális Oktatási Központ hírei

- 17 Rendezvények 2007 utolsó negyedében

Vendégségben Magyarországon

- 18 Professzor Richard Whish előadása

19 Interjú R. Whish professzorral

Hírek a nagyvilágból

- 20 Versenyjogi fejlemények
- 22 Megszavazták a kínai verseny törvényt
- 23 Amerikai kartellkonferencia

Elemzések

- 24 Mäger Andrea: A reklámozás határai a pénzügyi szektorban
- 28 Csépai Balázs: A multilaterális bankközi jutalék végórája
- 34 Zenisek Andrea-Grimm Krisztina: A bankokat érintő fogyasztóvédelmi versenyfelügyeleti eljárások
- 38 Papp Mónika: Közösségi versenyjog és gazdasági szabadságok joga

Könyvismertetés

- 43 Frauke Henning-Bodewig: Unfair Competition Law – European Union and Member State

Visszapillantó

- 46 Az 1928. évi Német Jogásznap a kartellekről

A GVH tevékenysége számokban

- 47 Előzetes statisztikai adatok

Az elmúlt három hónap döntései

A Versenytanács ezen a télen 29 versenyfelügyeleti eljárásban hozott döntést (egy eljárásban a versenyt korlátozó megállapodás és az erőfölénnyel való visszaélés is a vizsgálat tárgya volt). Az alábbi áttekintés nem tartalmazza azokat a döntéseket, amelyeket a Versenytanács a vizsgáló végzésével szemben benyújtott jogorvoslati kérelemre hozott meg.

Gazdasági erőfölénnyel való visszaélés		
Vj-194/2005.	Biokontroll Hungária Ellenőrző- és Tanúsító Nonprofit Kft.	megszüntetés
Vj-41/2006.	Országos Takarékpénztár és Kereskedelmi Bank Nyrt.	megszüntetés kötelezettségvállalással
Vj-31/2007.	E.ON Dél-dunántúli Áramszolgáltató Zrt.	megszüntetés kötelezettségvállalással
Vj-102/2007.	Kereskedelmi és Hitelbank Nyrt.	megszüntetés
Vj-126/2007.	Dél-magyarországi Áramszolgáltató Zrt., DÉMÁSZ Hálózati Elosztó Kft.	annak megállapítása, hogy a vállalkozások nem követtek el jogsértést
Versenyt korlátozó megállapodás		
Vj-119/2005.	Magyar Telekom Távközlési Nyrt., PanTel Távközlési Kft., PanTel Holding Rt.	megszüntetés
Vj-201/2005.	Magyar Építész Kamara	jogsértés megállapítása, a szabályzatok egyes rendelkezései alkalmazásának megtiltása, bírság kiszabása (5 millió)
Vj-26/2006.	Navi-Gate Kft. és társai	jogsértés megállapítása, bírság kiszabása a Navi-Gate Kft.-vel szemben (43 millió)
Vj-81/2006.	Kortex Mérnöki Iroda Kft., Olympus Hungary Kft., Mediszer Kórháztechnikai és Kereskedelmi Kft.	a Kortex Mérnöki Iroda Kft. és az Olympus Hungary Kft. esetében jogsértés megállapítása, a Kortex Mérnöki Iroda Kft. bírság fizetésére kötelezése (77 millió)
Vj-24/2007.	Jüllich Glas Holding Feldolgozó és Kereskedelmi Zrt., Zala Glas Kft., Egger Glas Kft., Hőszig Kft., Hőszig Duna Glas Kft.	megszüntetés
Összefonódás		
Vj-159/2007.	Mondi Packaging AG, Mondi Packaging Vác Kft., Dunapack Papír és Csomagolóanyag Zrt., Dunapack Ukraine Ltd.	engedélyezés
Vj-188/2007.	Toy Group Kereskedelmi Kft., Guliver Kereskedelmi és Szolgáltató Kft., Star-Toys Kft.	engedélyezés
Vj-196/2007.	Pannonplast Műanyagipari Nyrt., FCI Furukawa Kft.	annak megállapítása, hogy az adott ügylethez nem szükséges a GVH engedélye
Vj-203/2007.	Haironville Austria GmbH, Pflaum & Söhne Bausysteme GmbH	engedélyezés
Vj-2/2008.	ST Microelectronics NV, Genesis Microchip Inc.	engedélyezés
Fogyasztói döntések tisztességtelen befolyásolása		
Vj-190/2006.	CIB Bank Zrt. és társai	a CIB Bank Zrt. esetében jogsértés megállapítása és bírság kiszabása (15 millió), a többi eljárás alá vont esetben megszüntetés
Vj-20/2007.	Kereknap 2003 Kft., Holiday Club Hungary Kft., Resort Club Hungary Szállodaipari és Üdülésszervező Kft.	a Kereknap 2003 Kft. és Holiday Club Hungary Kft. esetén részben jogsértés megállapítása és bírság kiszabása (5 és 2 millió), illetve részben annak megállapítása, hogy az adott magatartás nem ütközik a törvénybe, a Resort Club Hungary Szállodaipari és Üdülésszervező Kft. esetén részben megszüntetés, illetve részben annak megállapítása, hogy az adott magatartás nem ütközik a törvénybe
Vj-80/2007.	Vitapress Gyümölcsleélőállító és Élelmiszerkereskedelmi Kft., KaFa-tex Tanácsadó Kereskedelmi és Szolgáltató Kft., MG Europa Kft., Development Service Consulting Kft., Norbi Update Worldwide Zrt.	1. Vitapress Gyümölcsleélőállító és Élelmiszerkereskedelmi Kft., KaFa-tex Tanácsadó Kereskedelmi és Szolgáltató Kft., MG Europa Kft. esetében annak megállapítása, hogy az adott magatartás nem ütközött a törvénybe 2. MG Europa Kft. és Development Service Consulting Kft. esetében az adott magatartás vonatkozásában megszüntetés 3. Development Service Consulting Kft., Norbi Update Worldwide Zrt. esetében jogsértés megállapítása, bírság kiszabása (Development Service Consulting Kft.: 2 millió, Norbi Update Worldwide Zrt.: 1 millió), a Norbi Update Worldwide Zrt. esetében a magatartás folytatásának megtiltása
Vj-114/2007.	Országos Takarékpénztár és Kereskedelmi Bank Nyrt.	jogsértés megállapítása, bírság kiszabása (132 millió)
Vj-118/2007.	UniCredit Bank Hungary Zrt.	részben jogsértés megállapítása és bírság kiszabása (1 millió), részben megszüntetés kötelezettségvállalással
Vj-120/2007.	Tesco-Global Áruházak Zrt.	jogsértés megállapítása, bírság kiszabása (100 millió)
Vj-127/2007.	Magyar Telekom Nyrt.	jogsértés megállapítása, bírság kiszabása (75 millió)
Vj-129/2007.	Raiffeisen Bank Zrt.	jogsértés megállapítása, bírság kiszabása (80 millió)
Vj-134/2007.	UPC Magyarország Telekommunikációs Kft.	jogsértés megállapítása, bírság kiszabása (10 millió)
Vj-135/2007.	T-Kábel Magyarország Kábeltelevíziós Szolgáltató Kft.	megszüntetés kötelezettségvállalással
Vj-151/2007.	Credigen Bank Zrt.	jogsértés megállapítása, a magatartás folytatásának megtiltása, bírság kiszabása (2 millió)
Vj-152/2007.	UniCredit Bank Hungary Zrt.	jogsértés megállapítása, bírság kiszabása (1 millió)
Vj-165/2007.	TeleFound Szolgáltató Kft.	jogsértés megállapítása, a magatartás folytatásának megtiltása, bírság kiszabása (100 ezer)
Vj-171/2007.	Pécsi Vízműveket Működtető és Vagyonkezelő Zrt.	jogsértés megállapítása

Nem minden esetben volt rugalmas a Raiffeisen Bank

A fogyasztók megtévesztésére alkalmasnak találta a GVH a Raiffeisen Bank Zrt. Rugalmas Lakáshitel-konstrukcióját népszerűsítő egyes hirdetéseit, mivel azok nem hívták fel megfelelően a figyelmet a kedvezmény korlátaira, illetve olyan teljes hiteldíj mutatót emeltek ki, amely még a ideális esetben sem volt elérhető. A jogsértés következményeként a pénzügyi intézet 80 millió forintos bírságot köteles fizetni.

A GVH 2007 augusztusában indított versenyfelügyeleti eljárást a Raiffeisen Bank ellen, annak 2007. április 21-től június 10-ig tartó reklámkampányával kapcsolatban, amely a „Legújabb lakáshiteleinél most ön határozza meg a törlesztőrészt” szlogent alkalmazta. A vizsgált hirdetések – a Raiffeisen által is elismerten – a lakáshitel törlesztőrészlet mértékének szabad megválaszthatóságára hívták fel a figyelmet. A rugalmasság korlátainak ismertetése nélkül azonban ezek a tájékoztatások azt közvetítették a fogyasztók felé, hogy a teljes futamidőre maga választhatja meg – rugalmasan – az öt havi szinten terhelő törlesztőrészlet mértékét. Így a fogyasztók csak akkor kaptak volna reális képet a termékről, ha a tájékoztatás egyértelműen tartalmazta volna, hogy a rugalmas lakáshitel-konstrukció esetében a törlesztőrészlet meghatározására a bank által meghatározott minimum és maximum érték közötti tartományban, csak az első két évre vonatkozóan és kizárólag deviza alapú hitel választása esetén van lehetőség.

Egyes tájékoztatások a későbbiekben kitértek az 5 millió forint nagyságú hitel esetében az elérhető legkisebb törlesztőrészlet nagyságára és a kapcsolódó THM mértékére. Hiteltermékek esetében az említett adatok feltétlenül a termék lényeges tulajdonságának tekinthetők, így a Versenytanács kiemelten foglalkozott a tájékoztatásokban ezekkel kapcsolatban felmerült versenyjogi aggályokkal.

A Versenytanács álláspontja szerint a vizsgált tájékoztatások fogyasztói döntések tisztességtelen befolyásolására való alkalmasságát elősegíti az a körülmény, hogy a hitelszerződésekkel jellemzően hosszú időtartamra kötik le magukat az ügyfelek. Jelen esetben a 35 éves, azaz 420 hónapos futamidőhöz képest nem nyújtanak objektív képet az első 2 évre, azaz 24 hónapra bemutatott – a legalacsonyabb értéket biztosító feltételek mentén számított – értékek. Továbbá a futamidő első kétéves kamatperiódusára vonatkozó értékek jelentős mértékben különbözhetnek a futamidő hátralévő idejében érvényesülő feltételektől.

Ebből következően a Raiffeisen Bank korlátozta a termék valós megítélését, azaz, hogy a hirdetett tulajdonság, a törlesztőrészlet szabad megválasztásának értelmezéséhez szükséges feltételeket egyes reklámeszközökben elhallgatta. Az elhallgatással a bank korlátozta továbbá a piacon kínált más termékkel történő összehasonlítás lehetőségét is, azt a hamis képet keltve a fogyasztókban, hogy a vizsgált termék újdonság a piacon, holott ilyen konstrukció más bankoknál is rendelkezésre áll. A teljes tájékoztatási folyamatot megvizsgálva pedig egyértelművé vált, hogy a bank olyan teljes hiteldíj mutatót emelt ki egyes tájékoztatásaiban, amely egyetlen esetben sem volt elérhető, ezzel az áru lényeges tulajdonsága tekintetében valótlan tényt állított.

Mindezek alapján a GVH úgy ítélte meg, hogy a Raiffeisen Bank egyes tájékoztatásai alkalmasak voltak a fogyasztók megtévesztésére, ezért 80 millió forint bírság megfizetésére kötelezte a pénzügyi intézetet. A bírság összegének meghatározásakor a Versenytanács figyelembe vette a Raiffeisen Bank piaci helyzetét, ismertségét, a tájékoztatással elért fogyasztói kör nagyságát, a kínált termék bizalmi jellegét, a jogsértéssel érintett időszak hosszát, ugyanakkor tekintettel volt arra is, hogy a hirdetések nem kizárólag jogsértő közléseket tartalmaztak.

A GVH ismételten felhívja a figyelmet arra, hogy az üzleti-piaci folyamatok igen lényeges mozzanata a kölcsönös kapcsolatfelvétel, ha pedig ezen kapcsolatfelvétel alapja egy megtévesztő tájékoztatás, akkor egyértelmű, hogy a további informálódás nem küszöböli ki a jogsértést. Továbbá nem lehet szó figyelemfelhívó reklámról akkor, ha abban megjelenik a termék egy vagy több lényeges tulajdonsága. Amennyiben egy tájékoztatás már megjelenít, kiemel valamely lényeges kö-

rülmenyt, akkor azt pontosan kell tennie, hogy a fogyasztók az egymással összefüggő, egymástól elválaszthatatlan feltételeket egyidejűleg a reklámból megismerhessék. Ebből következően a valós adatokat tartalmazó és előnyös tulajdonságokat kiemelő tájékoztatás is lehet versenyjogi szempontból félrevezető, ha elhallgat olyan információkat, amelyek a közölt tulajdonságok értelmezéséhez elengedhetetlenül szükségesek.

Ismét kötelezettséget vállalt az OTP Bank

Az OTP Bank kötelezettségvállalásával zárult a lakáshitelepiacon vizsgálgó versenyfelügyeleti eljárás, mely gazdasági erőfölénnyel való visszaélés gyanúja miatt indult. A GVH Versenytanácsa által elfogadott kötelezettségvállalás eredményeként az OTP több tízezer ügyfélnek fizeti vissza pénzét.

Az eljárás alapjául az szolgált, hogy az OTP Bank 2005 nyarán 3,6%-os elő-, illetve végtörlesztési díjat vezetett be egyoldalú szerződésmódosítással egyes lakáscélú jelzáloghitel termékeihez kapcsolódóan. Továbbá 2006 januárjában eltörölte a kezelési költség 9000 forintos maximumát a 2001. és 2003. között nyújtott államilag támogatott forráshitelek vonatkozásában, így a kezelési költséget egységesen a felvett hitelösszeg 2%-ában állapították meg, melynek eredményeként számos ügyfél költségei emelkedtek jelentősen.

Fotó: MTI

A GVH döntései

A GVH megállapította, hogy az OTP Bank saját ügyfeleivel szemben erőfölényes helyzetben volt, így a fenti magatartás alkalmas volt a piaci verseny torzítására, mivel a megnövekedett kilépési költségek hatására nehezebbé vált egy esetleges hitelkiváltás. Ráadásul a jelenlegi ágazati szabályozás értelmében a szerződésnek az ügyfél számára hátrányos egyoldalú módosítása esetén mindössze 15 napos hirdetményi kézbesítést ír elő a változás hatályba lépéséhez.

Az OTP vitatta a jogsértést és költségeinek emelkedésére, továbbá az ágazati szabályozás előírásait maximálisan tiszteletben tartó jóhiszemű magatartására hivatkozott. A GVH által lefolytatott vizsgálat következtetéseit megismerve azonban a Bank vállalta, hogy

- azoknak az ügyfeleknek, akiknek a hitelszerződése az OTP Bank állományában van vagy volt, a 2008. február 28-ig megfizetett elő-, illetve végtörlesztési díjat visszafizeti;

- továbbá, átmeneti időre lehetővé teszi a hátrányosan érintett jelenlegi ügyfelei számára, hogy az eredeti feltételek mellett elő-, valamint végtörlesszenek;

- mind az OTP Bank, mind az OTP Jelzálogbank állományában lévő ügyfelek vonatkozásában visszaállítja a kezelési költség maximumát, és az azon felül megfizetett összeget mind jelenlegi, mind volt ügyfelei számára visszatéríti;

- amennyiben az OTP Bank a kezelési költség megemeléséről dönt a jövőben, arról ügyfeleit közvetlenül írásban, a hatályba lépés előtt 90 nappal értesíti.

Mint látható, az ügyet bonyolította, hogy a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletével kötött megállapodásban foglalt kötelezettség teljesítéséért bizonyos hitelszerződéseket az OTP Bank Nyrt. az OTP Jelzálogbank Nyrt.-nek engedélyezte, ezért az elő-, illetve végtörlesztési díjak esetében nem tudta vállalni, hogy valamennyi ügyfelének visszatéríti a különbözetet.

A GVH az ügy összes körülményét mérlegelve úgy ítélte meg, hogy a kötelezettségvállalás elfogadása szolgálja leginkább a fogyasztók és a verseny érdekeit, mivel így a versenyfelügyeleti eljárásen túlmutató eredményt sikerült elérni.

A nyáron lezárt OTP személyi hitel végtörlesztési ügyszámhoz hasonlóan ez az eljárás is azzal a tanulsággal szolgált, hogy a hitelintézetekre vonatkozó ágazati szabályozás megváltoztatására van szükség, mert az, szándéka ellenére nem védi kellőképpen a kiszolgáltatott fogyasztók ér-

dekeit, és versenyellenes banki lépéseket tesz lehetővé. A hitelintézeti törvény ugyanis érdemi korlátozás nélkül teret enged az egyoldalú szerződmódosításnak, gyakorlatilag lehetővé téve a bankoknak, hogy valamennyi – akár indokolatlan – költségnövekedésüket áthárítsák ügyfeleikre. Hasonlóképpen elégtelennek tűnik az a szabályozási megoldás, hogy az ügyfelekre hátrányos módosításról elegendő annak hatályba lépését 15 nappal megelőzően, a bankfiókban elhelyezett hirdetményben tájékoztatást adni. A jelzáloghitel-intézetek által nyújtott hitelek esetén további bizonytalanságot okoz, hogy a törvény kifejezetten megengedi a jelzáloghitelintézetnek, hogy az idő előtt végtörlesztő ügyféllel szemben elmaradt hasznait érvényesítse.

Oktatókampanyt vállalt kötelezettségként az UniCredit Bank

Részben szintén kötelezettségvállalással zárult az UniCredit Bank ellen fogyasztók megtévesztésének gyanúja miatt indított versenyfelügyeleti eljárás. Az OTP Bank esetétől eltérően azonban a Versenytanács itt 1 millió forint bírságot is kiszabott, mivel úgy értékelte, hogy a vizsgált tájékoztatás nem minden eleme vonatkozásában fogadható el kötelezettségvállalás.

Az UniCredit Bank eljárásban érintett HVB Megtakarítás, illetve UniCredit Megtakarítás termékei a piacon újszerűnek tekinthető hibrid termékek körébe tartoznak, amelyek kombinálják a betéti és a befektetési szolgáltatást. Így az UniCredit Banknál forintban elhelyezett – minimum százezer forintos – összeg 50%-a UniCredit Megtakarítás betétbe kerül, amely egy csak tőke lekötésű három hónapos megújuló betét. A termék betéti része tekintetében az első periódusra érvényes EBKM 12%, míg a második periódustól az UniCredit aktuális Hirdetménye szerinti kamattal gyarapodik tovább, amely a vizsgált időszakban 6,50% és 6,75% között mozgott. A befizetett összeg másik

Foto: MTI

50%-át viszont HVB Lépéselőny befektetési alapba helyezik, amelynek portfóliója legalább 80%-ban befektetési alapok befektetési jegyeiből áll; hozama a 2005. május 6. és 2007. augusztus 16. közötti intervallumban 3 hónapos időtávban 1,62%, hat hónapra 3,23%, 1 évre 6,61%, míg 2 évre 6,08% volt.

A terméket népszerűsítő tájékoztatók azért voltak versenyjogilag kifogásolhatók a GVH szerint, mert azok kizárólag a betéti részre vonatkozóan tartalmaztak információt, és abban az esetben is csak az első kamatperiódusban érvényesülő kamat mértékét tüntették fel. Befektetési termék esetében nyilvánvalóan nem elvárható a jövőbeni hozamra vonatkozó tájékoztatás, ám a piaci gyakorlat szerint a múltbeli hozamokkal kapcsolatos – jövőre nézve biztosított garanciavállalás nélküli – rövid tájékoztatás is adhat útmutatást a fogyasztók számára. Az egyoldalú és kiegyensúlyozatlan tájékoztatás olyan szempontból is problémás, hogy a betéti és befektetési szolgáltatások kockázata és jellemző futamideje is eltérő.

A reklámkampány jelentősen megnehezítette a fogyasztók számára a megtakarítás teljes hozamának valós megítélését és a vele járó kockázatok felmérését, azonban a Versenytanács az UniCredit kötelezettségvállalását alkalmasnak találta arra, hogy a felmerült problémát orvosolja. Az UniCredit kötelezettségvállalása a következő pontokat tartalmazza:

- A befektetési-betéti konstrukció tekintetében oktató jellegű tájékoztatókat tesz közzé a vizsgált reklámkampány során alkalmazott reklámhordozókon az azokkal megegyező fogyasztói elérést biztosítva. Ennek keretében bemutatja a bankbetétek és a befektetési alapok közötti különbségeket, a kockázati szintre, a befektetés időtartamára, a hozzáférhető-

ségre vonatkozó jellemzők külön kiemelésével, valamint a kombinált betéti-befektetési megtakarítási konstrukciók értelmezéséhez szükséges paramétereket, kiemelve ezek megvizsgálásának fontosságát.

– A fogyasztók kompenzálásának céljából pedig lehetővé teszi, hogy az esetlegesen megtévesztett azon ügyfelek, akik a vizsgált reklámkampány időszakában és az annak lezárultát követő harminc nap során a vizsgált terméket igénybe vették, minden költség nélkül a termékre vonatkozó szerződést egyoldalúan felmondják. Biztosítja ezen kívül, hogy a szerződéses időszakra járó betéti és befektetési hozamhoz az ügyfelek a felmondáshoz kötődő veszteség nélkül hozzájussanak. Továbbá, a betét futamidejének negyedik hónapját követő hónap 15. napjáig betétfeltörést végrehajtó ügyfelek számára a feltört betétek esetén megfizeti a 12%-os kamattal számolt időarányos kamatösszeget az első három hónapos kamatperiódust követő periódus kezdetének napjától a feltörés napjáig tartó időszakra is.

A betéti kamat korlátozott ideig való érvényesülését – mint a lényeges tulajdonságainak elhallgatását – illetően a Versenytanács – tekintettel arra, hogy ebben az esetben a magatartás kikristályosodott versenyjogi gyakorlattal volt ellentétes – szükségesnek tartotta jogsértés megállapítását és 1 millió forintos bírság kiszabását. A bírság összegének megállapítása során ugyanakkor különös súllyal vette figyelembe a Versenytanács az UniCredit együttműködő magatartását.

Mentesül a bírság alól, aki együttműködik a GVH-val

A Gazdasági Versenyhivatal Versenytanács megállapította, hogy versenykorlátozó megállapodást kötött egymással a budapesti Bajcsy-Zsilinszky utcai kórház rekonstrukciójára kiírt közbeszerzési eljárás elnyerése érdekében a Kortex Mérnöki Iroda Kft. vala-

mint az Olympus Hungária Kft. A jogszértés miatt a Kortex Kft. 77 millió forint bírság megfizetésére köteles, azonban az Olympus Kft. elsőként adott információkat a megállapodásról és végig együttműködött a GVH-val, ezért mentesült a bírságkiszabás alól.

Budapest Főváros Önkormányzata 2003-ban döntött arról, hogy címzett támogatásból felújítja a Bajcsy-Zsilinszky Kórházat. A beruházás két részből állt, az épület kivitelezéséből, valamint az első készlet beszerzéséből. Utóbbi esetben az önkormányzat három ütemből álló, nyílt közbeszerzési eljárást írt ki meghatározott gyógyászati eszközök beszerzésére. A pályázók mindhárom ütemben csak minden tételre vonatkozó egységes ajánlattal indulhattak. A tender mindhárom ütemét az egészségügyi beruházásokkal foglalkozó Kortex Kft. nyerte és alvállalkozóként mindhárom ütemben bevonta az orvostechnikai eszközöket gyártó és forgalmazó Olympus Kft.-t.

A GVH 2006 júniusában indított vizsgálatot az ügyben, ennek során előzetes értesítés nélküli helyszíni szemlét tartott a két vállalkozásnál. Az így beszerzett bizonyítékokból kiderült, hogy a Kortex és az Olympus 2005 szeptember 19-én olyan megállapodást kötött, melynek értelmében a Kortex vállalta, hogy endoszkópiai termékeket kizárólag az Olympus Kft.-től vásárol. Cserében az Olympus arra kötelezte magát, hogy ilyen termékeket csak a Kortex részére szállít. A megállapodás a Versenytanács szerint alkalmas volt a piaci verseny korlátozására. A pályázati kiírásban szereplőkhöz hasonló termékek vannak ugyan a piacon, ám azok kisebb-nagyobb mértékben eltérnek a kiírásban szereplő műszaki paramétereiktől. Az Olympus termékek azonban minden tekintetben megfeleltek a pályázati feltételeknek.

Mivel a pályázatban nem szerepelt kitétel arra vonatkozólag, hogy el lehet térni a követelményektől, így bármelyik pályázónak csak akkor lehetett reménye a sikerre, ha az Olympus Kft.-vel együtt indult a tenderen. Elvileg az Olympus műszereit más országokból is be lehetne szerezni, ám a piaci szereplők tapasztalatai szerint a Magyarországról érkező igényeket automatikusan a nálunk kizárólagos forgalmazóként tevékenykedő Olympus Kft.-hez irányítják, így a pályázat esetében a megállapodással a Kortex a beszerzési források, az Olympus pedig az értékesítési lehetőségek közötti választást korlátozta.

Visszaeső Építész Kamara

A Gazdasági Versenyhivatal Versenytanácsa 5 millió Ft bírság megfizetésére kötelezte a Magyar Építész Kamarát a gazdasági versenyt korlátozó megállapodás tilalmának megsértése miatt.

A GVH 2005 novemberében azért indított versenyfelügyeleti eljárást a Kamarával szemben, mert felmerült a gyanú, hogy a Kamara többször módosított Etikai-Fegyelmi Szabályzatának egyes rendelkezései és a vonatkozó további szabályzatai (Díjszámítási Szabályzat és Versenyszabályzat) alapján tanúsított magatartása alkalmas lehet az építész szolgáltatók versenyének indokolatlan korlátozására.

A Kamara Etikai-fegyelmi Szabályzatának 1998. június 1-jétől 2000. május 28-ig hatályos és 2000. május 29-étől 2003. február 28-ig hatályos változatait a GVH már vizsgálta a Vj-136/1999. számú versenyfelügyeleti eljárásban, ezért a jelen eljárás csak az ezt követően hatályba lépett kamarai szabályzatok vizsgálatára terjedt ki.

A Díjszámítási Szabályzat bevezetője szerint a Kamara ugyan a szolgáltatás minőségét próbálná védeni, a Kamarai nyilatkozatok alapján azonban megállapítható, hogy a szabályzatok célja a verseny korlátozása azáltal, hogy a piacról kiszorulanak, illetve a piacra ne lépjenek be a túlzottan alacsony áron dolgozó építésszek.

A kifogásolt Etikai-fegyelmi Szabályzat olyan rendelkezést tartalmazott, melyet a

Fotó: MTI

A GVH döntései

Gazdasági Versenyhivatal a Vj-136/1999. számú versenyfelügyeleti eljárás során jogsértőnek ítélte, és annak megváltoztatására kötelezte a Kamarát. Tekintettel arra, hogy a Kamara Etikai-fegyelmi Szabályzatának kifogásolt 3.8. pontja a GVH által jogsértőnek ítélte tartalmát új sorszám alatt, de ugyanúgy versenyjogsértő tartalommal tükrözi, az továbbra sem fogadható el különös tekintettel a Kamarai törvény felhatalmazásának terjedelmére, valamint a Kamara Díjszámítási Szabályzatának vizsgált rendelkezéseire is.

A Kamara vizsgált szabályzatainak szövegéből, azok objektív törekvéséből, illetve a szabályzatok alkalmazásához kapcsolódó szankciórendszerből egyértelműen levezethető, hogy azok célja a díjak rögzítése, mely cél még a tényleges etikai-fegyelmi eljárások hiányában is megállapítható. Az a tény, hogy a Kamara hivatalos honlapján közzétette a Versenyszabályzat tervezetét tartalmazó dokumentumot, annak tartalmát széles körben eljuttatta a tagokhoz, alkalmas volt a gazdasági versenyre gyakorolt hatás kiváltására.

Ilyen esetben nem kell a felek szubjektív akaratát figyelembe venni, azaz azt a Kamarai álláspontot, miszerint a szabályzatok csak tájékoztatást nyújtanak a jogszabályban meghatározott minőségi követelmények teljesítésével elvégzett tervezési munkák elfogadható díjelemeire.

A bírság kiszabásakor a Versenytanács figyelembe vette, hogy a Kamara elnöksége 2007. október 19-én elhatározta, hogy hivatalosan és szabályszerűen módosítja a kifogásolt szabályzatait, mindamellet, hogy a módosítások megtörténteig önként levették a kifogásolt tartalmú rendelkezéseket a Kamara honlapjáról.

kozatást adott egyes internetes szolgáltatásairól. A GVH több piaci szereplővel is indított hasonló eljárást, így tavaszra teljes „piactisztítás” várható.

Az aszimmetrikus digitális előfizetői vonal (ADSL) az ún. DSL technológiák közé tartozik, amelyek lehetővé teszik, hogy az analóg telefonvonal alkalmassá váljon a digitális jelek továbbítására. Ezzel mód nyílik a gyorsabb adatátvitelre, többek között szélessávú internet-hozzáférés biztosítására. Míg 2005 januárjában 250 ezer ADSL előfizetés volt aktív Magyarországon, 2007 januárjára ez a szám 632 ezerre nőtt (2007 januárjában ezen felül 307 ezer kábelmodemes hozzáférést tartottak nyilván). Az ADSL alapú Internet-szolgáltatást Internet-szolgáltatók értékesítik a végfelhasználóknak. A távbeszélő szolgáltatótól vásárolt ADSL-szolgáltatást „összecsomagolják” saját internet-hozzáférési szolgáltatásokkal, s így képeznek különböző méretű szélessávú Internet-szolgáltatási csomagokat. Számos vállalkozás kínál szélessávú Internet-szolgáltatást, akik között élénk árverseny kezdődött.

A Magyar Telekom a piac egyik meghatározó szereplője, a GVH vizsgálata azonban feltárta, hogy 2006 végén, illetve 2007 elején több reklámjában sem adott megfelelő tájékoztatást a fogyasztóknak szolgáltatása valamennyi lényeges tulajdonságáról. Kiderült például, hogy a távközlési társaság

– internetes honlapján 2007 áprilisától arról tájékoztatta a fogyasztókat, hogy a T-DSL Profi Grátis, a T-DSL 4000 és a T-DSL Profi Grátis Partner díjcsomagokkal akár 4 Mbit/s, a T-DSL Profi Ritmus és a T-DSL 8000 díjcsomagokkal akár 8 Mbit/s maximális letöltési sebesség érhető el,

– szórólapján a 2007. évben arról tájékoztatta a fogyasztókat, hogy a T-DSL Profi Grátis díjcsomaggal 4 Mbit/s, a T-DSL Profi Ritmus díjcsomaggal 8 Mbit/s letöltési sebesség érhető el.

A Versenytanács megállapította, hogy a 2007. március 1-jei sáv szélesség-bővítés után a 256/4480 kbit/sec sáv szélességű, valamint a 480/8096 kbit/sec sáv szélességű csomagok tekintetében nem volt olyan fogyasztó, aki a hirdetett maximális sáv szélességgel tudta igénybe venni a szolgáltatást. A Magyar Telekom internetes honlapján közzétett, vizsgált tájékoztatóiban a különböző T-DSL díjcsomagok esetében elérhető sáv szélességről adott tájékoztatásokban alkalmazott „akár” és „maximális” kitételekkel kapcsolatban a Versenytanács kiemelte: ezek tájékoztatásokban való alkalmazása önmagában nem jelent automatikus felmentést a vállalatok számára a jogsértés alól. Igaz, az „akár” és a „maximális” szavak általában véve nem szükségszerűen megvalósuló lehetőséget jelentenek, ám a reklámokban nem elméleti, hanem reális lehetőséget kell közzétenni.

Az eljárás másik témáját az szolgáltatta, hogy egyes T-DSL szolgáltatásokról szóló reklámjaiban a Magyar Telekom nem közölte a fogyasztókkal, hogy a szolgáltatás csak meghatározott időre szóló hűségnyilatkozat vállalásával vehető igénybe a feltüntetett áron. A Versenytanács megállapította, hogy az eljárás alá vont, a fogyasztók megtévesztésére alkalmas magatartást tanúsított azon tájékoztatások esetében, amelyek nem tartalmazták a reklámozott készülék mindkét ellenértékét, így az ár közlése mellett azt, hogy a meghirdetett áron való vásárlás feltétele a szerződés határozott időre történő megkötése.

Mennyi az annyi? Sáv szélesség és hűségnyilatkozat

A Gazdasági Versenyhivatal Versenytanácsa 75 millió Ft bírságot szabott ki a Magyar Telekom Nyrt.-vel szemben, mert megtévesztő tájé-

Fotó: MTI

A Fővárosi Bíróság szerint is visszaélt erőfölényével a MÁV

Magyarország európai uniós csatlakozásával egyidőben megvalósult vasúti piacnyitásnak köszönhetően a vasúti teher- és személyszállításban megnyílt a lehetőség új társaságok piacra lépésére. A saját hálózattal nem rendelkező új vasúttársaságok működéséhez szükséges vasúti pálya és más pályatartozékok használatához a MÁV ZRt.-nek diszkriminációmentes hozzáférést kell biztosítani. Már 2004 folyamán négy magánvasúttársaság is megjelent a hazai piacon, s a vasúti árufuvarozásba kívánt bekapcsolódni. Az új piaci szereplők részéről hamarosan több olyan jelzés is érkezett a GVH-hoz, amelyek a MÁV ZRt. pályahasználati szerződéskötési gyakorlatát és a pályához való hozzáférés körülményeit kifogásolták.

A GVH 2005. február 9-én indított eljárása három magatartást vizsgált és ennek eredményeképpen három jogsértést állapított meg:

c) *Az állami vasút pályahasználati szerződésében foglalt egyes pénzügyi feltételek akadályozhatják-e a szerződéskötésre kötelezett versenytárs vasutak piacra lépését és működését:* A GVH szerint versenyjogi indokolatlannak minősült, ezáltal alkalmas volt a magánvasutak piacra lépésének nehezítésére, hogy a MÁV ZRt. Pályavasúti Üzletága az országos közforgalmú vasúthálózat használatához szükséges pályahasználati szerződések megkötése során biztosítékként valamennyi magánvasúttól egységesen az éves pályahasználati díj 2,5 hónapra eső részének megfelelő összegű, feltétel nélküli bankgaranciát kért.

b) *Egyes pályaszakaszokhoz való hozzáférés:* A fenti magatartáshoz hasonló hatással volt a piacra a MÁV ZRt. azon magatartása, amelyet a magánvasutak egyes

konkrét – de nem az országos közforgalmú hálózathoz tartozó – pályaszakaszokhoz (elsősorban ipar- és rakodóvágányokhoz) történő hozzáférési igényeinek teljesítése során tanúsított, s amelyre külön szabályozás nem vonatkozott. A MÁV ZRt. tulajdonában vagy kezelésében lévő iparvágányok működtetését a MÁV Árufuvarozási Üzletága látta el, amely egyben a magánvasutak fő versenytársának számított. Ennek következtében a MÁV egyik üzletága olyan – visszaélésre alkalmas – helyzetbe kerülhetett, hogy jórészt tőle függött a hozzáférési kérelmek érdemi elbírálása, a hozzáférések biztosítása. A társaság számos esetben ténylegesen megakadályozta, illetve nehezítette azt, hogy a magánvasutak az iparvágányokkal ren-

delkező fuvaroztató cégeknek szállítási feladatokat teljesítsenek.

c) *A hosszútávú, kizárólagos szállítási szerződések:* Ugyancsak a piacralépést nehezítő magatartásnak minősült a MÁV ZRt. részéről az, hogy a piacnyitást megelőzően, illetve közvetlenül azt követően négy, kiemelt jelentőségű fuvaroztató céggel több évre szóló, kizárólagos szállítási keretmegállapodást kötött. Ezen cégek (a MOL, a BorsodChem, a Mátrai Erőmű és a Magyar Alumínium Rt.) a megállapodás hatálya alatt akkor sem fordulhattak a magánvasutakhoz, ha azok a MÁV ZRt.-nél lényegesen kedvezőbb feltételeket tudtak volna kínálni.

A GVH a fenti jogsértések megállapítása mellett 2006 júliusában a MÁV ZRt.-t

Tárgyalóteremben történt

egymilliárd forint versenyfelügyeleti bírság megfizetésére kötelezte. A kiszabott bírság a MÁV ZRt. Árufuvarozási Üzletágának méretével, a jogsértés súlyával és időtartamával arányosan került megállapításra. A GVH szerint a MÁV ZRt. által elkövetett versenyjogsértések különösen érzékeny helyzetben és időszakban érintették hátrányosan az újonnan piacra lépni szándékozó magánvasutakat, kockáztatva ezzel a piacnyitás sikerességét.

A GVH döntését követően a MÁV a Fővárosi Bírósághoz fordult jogorvoslatért. A bíróság január 11-én hozott döntésében alapjaiban helybenhagyta a versenyhatóság határozatát. A határozat azon részét nem tartotta megalapozottnak, mely szerint erőfölénnyel való visszaélésnek minősülne az, hogy a MÁV a 2005. évre szóló pályahasználati szerződés megkötésének előfeltételeként bankgarancia nyújtását írta elő. A bíró-

ság elfogadta a MÁV által előterjesztett érvelést, és megállapította, hogy a bankgarancia előírása jogszerű volt. Ezen túlmenően a bíróság nem értett egyet a jogsértés időtartama kapcsán alkalmazott GVH számítással, és e két tényező következtében az eredetileg kiszabott 1 milliárd forintos bírságot 700 millió forintra csökkentette.

A GVH az ítélet ellen fellebbezést nyújtott be.

A bíróság szerint sem választják a fogorvosok a Colgate fogkrémjét

A Colgate-Palmolive Magyarország Kft. széles körű televíziós reklámkampányban népszerűsítette Colgate Total nevű fogkrémjét. A GVH 2006 februárjában megállapította, hogy több, a reklámokban szereplő kijelentés jogsértő volt.

A teljes fogorvosi szakma véleményét sugalló állítások, mint például a „Colgate Total. A fogorvosok választása.”, illetve a „Colgate Total. A fogorvosom választása.” alkalmasak voltak a fogyasztók megtévesztésére. E két kijelentés a mindennapi értelemben azt jelenti, hogy a szakértelemmel rendelkező fogorvosok többsége a Colgate Total fogkrémet választja, holott a Colgate által készített felmérés szerint is csak kb. 1/6-uk ajánlja a Colgate Total fogkrémet pácienseinek, illetve kb. 1/4-ük használja maga is a Colgate Total fogkrémet. Ebből következik, hogy kb. 5/6-uk más fogkrémet ajánl, és kb. 3/4-ük más fogkrémet használ. Hasonló álláspontra jutott a GVH a „A magyar fogorvosok által leggyakrabban használt és ajánlott fogkrém.” állítás vonatkozásában is.

A reklámokban szereplő elsőbbségi állítások (például: „Nincs még egy olyan fogkrém, amely jobb védelmet nyújtana”; illetve „Csak a Colgate Total szabadalmazott formulája segít leküzdeni a szájból fellelhető mind a 12 problémát és véd 12 órán át.”) valódisága szintén nem volt megállapítható az eljárás során beszerzett tudományos cikkek alapján.

A Colgate-Palmolive nem mutatott be olyan tudományos iratot sem, mely megalapozná az említett fogkrémnek a foltok

50 százalékos halványítására vonatkozó képességét hirdető reklámállításokat, így e kijelentése kapcsán is az volt a GVH álláspontja, hogy bizonyítottság hiányában, valamint a versenytársai, illetve a szakértői vélemény alapján a fogyasztók megtévesztése megvalósult.

„Szinte hihetetlen, de pár hónap múlva nem csak fehérebbek de egészségesebbek is lettek a fogaim.” állítás azzal a következménnyel jár, hogy az eljárás alá vont vállalkozás terápiás (helyreállító) hatással ruházza fel kozmetikai termékét. A GVH álláspontja szerint ezen állítás nem volt valós, hiszen a fogkrém használatától nem lesznek egészségesebbek a fogak (a már meglévő szuvasodás nem múlik el, és egyáltalán nem is csökken, sőt még a lyukak növekedését sem lehet megállítani vagy

lassítani pusztán fogmosással). A fogkefe és a fogkrém együttes használata az egészséges fogak egészségének megőrzését szolgálja, és nem a rossz fogak egészségének helyreállítását. Ez az állítás így valótlan és megtéveszti a fogyasztókat.

Fentiekre figyelemmel a GVH szerint az eljárás alá vont állításai alkalmasak voltak a fogyasztók megtévesztésére. Emiatt a jogsértő vállalkozást 257 millió Ft versenyfelügyeleti bírság megfizetésére kötelezte a versenyhatóság. A döntéssel a Colgate-Palmolive Kft. nem értett egyet és jogorvoslatért a bírósághoz fordult. **A Fővárosi Bíróság azonban 2007. januárjában első fokon elutasította a keresetet, és teljes egészében helybenhagyta a GVH döntését.**

Tóth Tihamér, a GVH Versenytanácsának elnöke a tanács döntését követő sajtótájékoztatóon

Fotó: MTI

A villamosenergia-piac liberalizációjának aktuális problémái

Formális piacnyitás

2008. január 1-jével Magyarországon is megvalósult a villamosenergia-piac teljes nyitása, amely időpont féléves késést jelentett a 54/2003/EK irányelvben előírt dátumhoz képest. Az új modell felváltotta a korábbi hibrid modellt (közüzem-versenypiac egymás melletti működése) és jogi értelemben adott a lehetőségét annak, hogy minden fogyasztó a tetszése szerinti szolgáltatótól/kereskedőtől szerezzék be igénye szerint a villamosenergiát.

Sajnálatos módon azonban a piacnyitás jogi feltételei csak formálisan teremtik meg a verseny lehetőségét, egyes esetekben pedig kifejezetten versenyellenesek hatásaikban. A liberalizáció sikere nagyban függ az adott piaci struktúrától és a szabályozási környezettől. Magyarországon a villamosenergia-piac liberalizációjára olyan szabályozási és piaci környezetben került sor, amely a verseny alapvető feltételeinek hiányában nem engedett teret a valódi verseny kifejlődésének és így esély sem volt arra, hogy az árak lefele mozduljanak el. A kedvezőtlen belföldi piaci környezet árfelhajtó hatásához társult a primer energiahordozók magas világpiaci ára, valamint a balkáni államokban kialakult kínálati hiány kedvezőtlen hatása, amely fogyasztói csoportoktól függően 10–50%-os áremelkedést eredményezett. Mindez nem jelentett különösebb meglepetést azok számára, akik figyelemmel kísérték az elmúlt évek, hónapok energiapiaci fejleményeit.

A GVH évek óta a verseny fejlődése szempontjából alapvető feltételek megvalósulásáért száll síkra, így 2007-ben is aktív versenypártolási tevékenységet folytatott és minden rendelkezésére álló eszközt és fórumot megragadott, hogy egyik fő célkitűzésként hozzájárulhasson a fogyasztók számára pozitív jóléti hatásokkal járó villamosenergiapiac-nyitáshoz.

Hosszú távú szerződések és aukció

A GVH villamosenergia-ipart érintő versenypártolási tevékenységének sarkala-

Fotó: MTI

Szabad Európa Vitanapok keretében megrendezett Az energia liberalizáció hazai tapasztalatai című konferencia a Képviselői Irodaházban.

tos pontja a hosszú távú kapacitáslekötési és villamosenergia-vásárlási szerződések (HTM) felszámolásának szükségessége. A HTM-ek a ténylegesen hadra fogható hazai termelői kapacitás több mint 70%-át lefedik és egy piaci szereplő, az MVM Trade Zrt. (MVM) kezében koncentrálnak. A HTM-ek egyrészt meggátolják, hogy a termelők között verseny bontakozhasson ki a fogyasztókért, másrészt a nagykereskedő számára biztosított domináns pozícióból kifolyólag a kereskedők rá vannak utalva az MVM által felkínált forrásokra.

A 2007 nyarán elfogadott, villamos energiáról szóló 2007. évi LXXXVI. törvény (VET) sajnálatos módon nem rendezte a HTM-ek problémakörét és a kezdeti elképzelésről, miszerint a HTM-ek kezelésére külön törvényben kerül majd sor semmi biztosat nem tudni. A VET egyik újdonsága a 106. §-a által bevezetett aukciós kötelezettség, amelynek értelmében minden termelő és HTM-mel rendelkező kereskedő köteles a rendelkezésére álló forrásokat más típusú értékesítésük előtt pályázaton meghirdetni. A VET ezen szakasza nem kellően precíz megfogalmazása komoly értelmezési vitákat váltott ki a különböző érdekeltségű piaci szereplők körében. A GVH álláspontja szerint a VET

106. §-a valódi versenyre alkalmas piaci környezetben akár üdvözlendő is lehetett volna, azonban alapvető versenyfeltételek hiányában nem volt képes betölteni az eredetileg elképzelt funkcióját. A Magyar Energia Hivatal (MEH) kezdeti javaslatára, amely hatósági kontrollt biztosított volna a szabályozó hatóság számára a 2007. októberi árverésen, a VET végső változatából eltávolításra került. A piaci struktúrából kifolyólag az árverésen kínálati oldalon egyedül a korábbi közüzemi nagykereskedő jelenhetett meg, amely a hatósági kontroll hiányában tetszés szerinti összetételben és áron (az MVM határozta meg az induló árat és az egyes fordulók közötti árlépcsőket) értékesíthette a felkínált – a keresletet lényegesen alulmúló mennyiségű – portfóliót. A szabályozás által a domináns piaci szereplőnek nyújtott szabadság az árak meghatározásában borítékolhatóvá tette az árak ug-rásszerű növekedését. Mivel 2008-ra az árak már eldőlték, úgy tűnik, hogy a jogalkotóknak – még ha radikális lépéseket is tesznek a verseny beindítása irányába – legkorábban 2009-es évre vonatkozóan lehet ráhatása az árakra pl. a MEH árverésen való kontrolljának a törvénybe foglalásával.

Versenypártolás

Szűkös határkeresztező kapacitások

A GVH versenypártolási tevékenységének másik lényeges területe a határkeresztező kapacitások diszkriminációmentes és átlátható kiosztásának biztosítása. A magyar villamosenergia-termelés önmagában nem képes ellátni a hazai igényeket, ezért Magyarország jelentős mennyiségű importra szorul. A piacnyitás kezdeti időszakában a versenypiac leglényegesebb áramforrása a keleti irányból érkező import volt, amely fokozatosan vesztített jelentőségéből. Egyrészt a régióban erőműbezárásokra került sor, másrészt Szlovákia és Lengyelország is korlátozta áramexportját. Ebben az – elsődlegesen a magyar versenypiac szempontjából – előnytelen piaci környezetben született meg a 313/2007 (XI. 17.) Korm. rendelet, amely ellen a GVH a leghatározottabban tiltakozott.

A hivatkozott rendelet úgy módosította a 37/2007 (III. 7.) Korm. rendeletet – amely eredetileg megoldást nyújtott az Európai Bizottság által Magyarország ellen a határkeresztező kapacitások diszkriminatív elosztása miatt indított eljárásra –, hogy további egy évvel, 2008. december 31-ig meghosszabbította a korábbi

közüzemi nagykereskedő határkeresztező kapacitásokhoz való kedvezményes hozzáférést. Ez a rendelkezés a versenypiaci kereskedők legfőbb beszerzési forrását szűkítette be oly módon, hogy ezzel az MVM-et érő versenynyomás gyakorlatilag a nullára csökkent.

Függő rendszerirányító

A villamosenergia-piacon folytatott versenypártolási tevékenység harmadik, de nem kevésbé fontos területe az átviteli rendszerirányító (MAVIR) tulajdonosi leválasztásának kérdésköre az MVM vállalatcsoportról. A MAVIR 2005 végén került vissza az MVM csoportba, amely lépést a GVH kezdetől fogva ellenezett és azóta is egy, az átviteli hálózatot és a kapcsolódó egyéb eszközöket tulajdonló, minden piaci szereplőtől független átviteli rendszerirányító létrehozása mellett érvel. A MAVIR felel többek között a villamosenergia-rendszer biztonságos működéséért, a hálózathoz való diszkriminációmentes hozzáférést, a határkeresztező kapacitások átlátható és megkülönböztetésmentes elosztásáért.

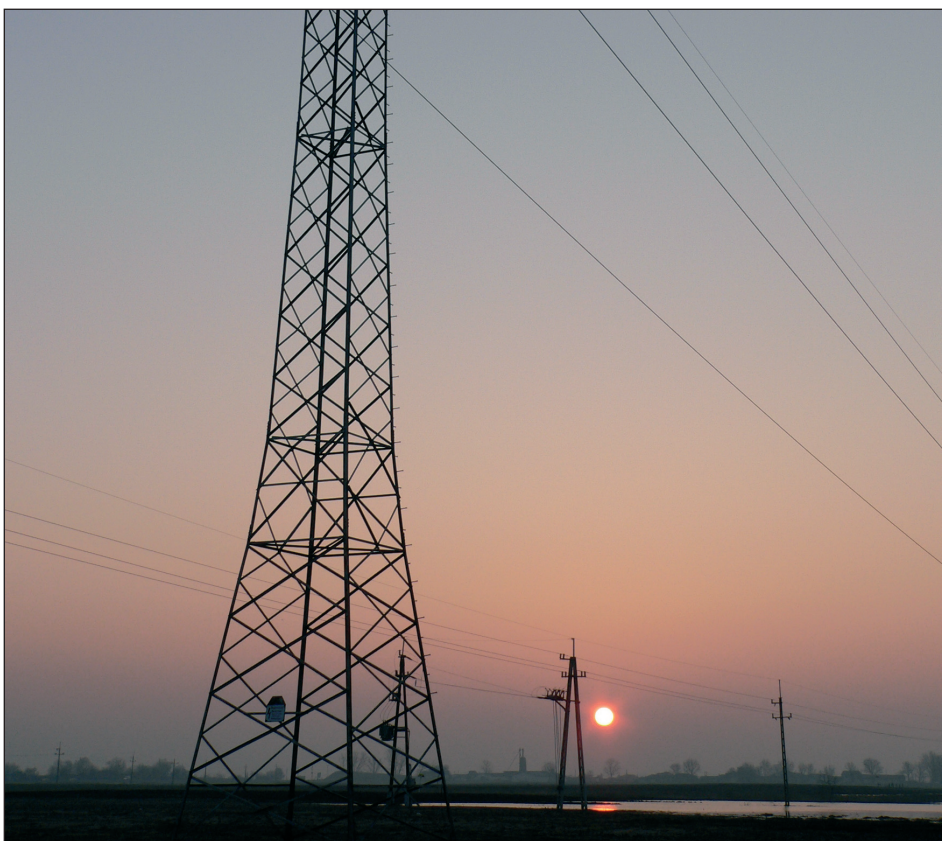
A GVH álláspontja szerint a piaci szereplőtől nem független rendszerirányító mindig ki van téve annak a veszélynek,

hogy ne kizárólag a maga és a villamosenergia-piac egésze számára gazdaságilag legjobb döntést hozza meg, hanem figyelembe vegyen egyéb, egyedi érdekeket, így ellenérdekeltté válhat az infrastruktúra fejlesztésében, piaci információk elérhetővé tételében, amelyek révén negatív irányba befolyásolhatja a piac működését. Az Európai Bizottság 3. energia-csomagja is kiemelt célként kezeli a hálózatos tevékenységek hatékony leválasztását az egyéb szolgáltatási/termelési tevékenységektől, amelynek egyik legmegfelelőbb formája a tulajdonosi leválasztás lehet. Sajnos Magyarország jelenleg hivatalos álláspontjában nem e megoldási mód mellett áll, holott az európai fejlemények várhatóan a tulajdonosi leválasztás koncepciójának győzelmét eredményezik majd.

Regionális piac

Bár nem egyoldalú jogalkotói döntésről van szó, hanem több államot érintő megállapodásról, a GVH mégis kiemelten foglalkozik versenypártolási tevékenységében a regionális piac kérdéskörével. A verseny fejlődése – importverseny, új beruházások megvalósulása – szempontjából egyértelműen körvonalazódik, hogy továbblépés csak egy régiós piac keretében lehetséges, a magyar piac mérete nem nyújt kellő teret sem a kínálati, sem a keresleti oldalnak és nem rendelkezi kellő vonzerővel a befektetések számára sem. Egy regionális piac a hozzá tartozó áramtőzsdével, egységes szabályozással, regionális, független rendszerirányítóval, több piaci szereplővel határozott lépést jelentene a hatásos verseny kifejlődésének irányába.

A villamosenergia-piacot, azon belül is az MVM piaci szerepét illetően a közelmúltban meghozott miniszterelnöki döntés bizakodásra ad okot. Egyelőre a verseny fokozását célzó lépések részletei nem ismertek, azonban mindenképpen üdvözlendő, hogy a politikai akarat megszületett a villamosenergia-piac valószínű versenyfeltételeinek megteremtésére. A GVH optimista a tekintetben, hogy érdemi, pozitív változásokat eredményező szakmai vita indul meg a villamosenergia-piac liberalizációja kapcsán, amelynek a magyar gazdaságot érintő versenyképességi és jóléti hatásai belátható időn belül éreztetik hatásukat és végre helyes pályára állhat a hazai árampiac.

Elnöki méltatás és díjátadás

Több szempontból is jeles nap volt 2007. december 7. a Gazdasági Versenyhivatal (GVH) életében. Egyrészt az intézmény ezen a napon ünnepelte 17. születésnapját, másrészt pedig akkor került sor a Versenykultúráért díj átadására. Az ünnep fényét emelte, hogy azon megjelent és beszédet mondott Sólyom László, a Magyar Köztársaság elnöke, illetve a rendezvényen Lomnici Zoltán, a Legfelsőbb Bíróság elnöke is részt vett.

Az ünnepség Nagy Zoltánnak, a Gazdasági Versenyhivatal elnökének rövid köszöntőjével vette kezdetét. Ezt követően a köztársasági elnök mondott ünnepi beszédet. Sólyom László kijelentette: a piacgazdaság alapja a verseny, de nem jó, ha ez a mondat nem több egyszerű jelszónál. A teljesen szabad verseny ugyanis felfalja gyermekeit, így a versengést tisztességes mederben kell tartani, hogy betölthesse szerepét. Ezt a munkát végzi a Versenyhivatal. Sólyom László szerint nem elegendő a versengő vállalkozásokat a verseny-

jog eszközeivel megregulálni, a fogyasztóknak is segítséget kell adni, hogy megvédhessék magukat a tisztességtelen módszereket alkalmazóktól. A Köztársasági Elnök hangsúlyozta: az államszervezet egészsége szempontjából rendkívül fontosnak tartja, hogy a GVH megőrizze függetlenségét és tevékenységi köre is változatlan maradjon.

A köztársasági elnök köszöntője után került sor a Versenykultúráért díj átadására. Nagy Zoltán a GVH elnöke szerint a hivatal számára legalább olyan fontos feladat a versenykultúra ápolása, mint a versenyfelügyeleti vagy a versenypártolási tevékenység. Márpedig a versenykultúra fejlődéséért nem csak a hivatal, hanem azon kívül tevékenykedő szakemberek, így például az oktatók és a kutatók is sokat tehetnek. Az ő munkájuk elismerésére hozta létre a GVH VKK a Versenykultúráért díjat, amelyet először, a tavalyi évben egy közgazdász, Voszka Éva, most pedig egy oktató dr. Boytha Györgyné, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem címzetes egyetemi docense kap meg. A Versenykultúrá-

ért díj odaítélésekor az a legfőbb szempont, hogy az adott évben ki tett a legtöbbet, illetve kinek volt kiemelkedő szerepe a versenykultúra fejlesztésében. A GVH elnöke köszönetét fejezte ki Boytha Györgynének mindazért a tevékenységéért, amelyet a hazai versenykultúra fejlesztésében végzett. Sólyom László köztársasági elnök is meleg szavakkal méltatta a díjazottat. Mint mondta, Boytha Györgyné személyében a magyar „versenytörvény anyját” tisztelhetjük. Ő azok közé az emberek közé tartozik, akik nemcsak előkészítették a rendszerváltást, de a megalkotott jogszabályokat és az újonnan létrehozott intézményeket a gyakorlatban is alkalmazták, működtették.

Boytha Györgyné válaszában megköszönte – a véleménye szerint – érdemeit messze meghaladó módon elismerő méltatást. Mint megjegyezte a versenytörvény születésénél több „anya” is jelen volt, ő csupán az egyik volt közülük. További gondolatairól a vele készült interjúban olvashatunk a 15. oldalon.

GVH–PSZÁF együttműködés

2008. február 14-én a Gazdasági Versenyhivatal és a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletének (PSZÁF) képviselői – a 2007 januárjában aláírt együttműködési megállapodás szerinti – vezetői találkozót tartottak.

A találkozó során a GVH képviselői egy, a GVH munkáját áttekintő elnöki bevezető után tájékoztatták a társhatóságot a 2007. évben szerzett pénzügyi területet érintő jogalkalmazási tapasztalataikról.

A Termelő és Szolgáltató Iroda vezetője tájékoztatójában elmondta, hogy az egyoldalú szerződésmódosításokkal kapcsolatban több eljárás is indult a GVH-ban, amelyek közül kettő kötelezettségvállalással zárult 2007-ben, egyet pedig a kifo-

A GVH hírei

gásolt gyakorlat megváltoztatása után panaszos eljárásban zártak le.

A fogyasztóvédelmi eljárásokról elhangzott, hogy a *Fogyasztóvédelmi Iroda (FVI)* által 2007-ben kezelt panaszok közül négy érkezett a PSZÁF-tól áttétel formájában, míg a GVH hét beadványt helyezett át a pénzügyi hatósághoz. A GVH valamennyi PSZÁF-tól érkező panasz kivizsgálásának eredményéről – a korábbi évek gyakorlatának megfelelően – tájékoztatta a társhatóságot. Elhangzott, hogy a GVH jelentős hangsúlyt helyezett a pénzügyi tárgyú versenyfelügyeleti eljárások körében az ún. piactisztító eljárásorozatra és annak eredményeire, utalva egyben a hitelkártya-használók fogyasztói tudatossága tárgyában készült PSZÁF-jelentésre.

A GVH képviselői szóltak arról, hogy a 2007. december 12-től már Magyarország részéről is alkalmazandó UCP-irányelvet a nemzeti jogba jelenleg még át nem ültető jogszabály elfogadását követően vélhetően késő lesz annak alkalmazására felkészülni. A GVH-ban, mint várható UCP-hatóságnál már folyamatban van a jogszabályból fakadó esetleges értelmezési kérdések tisztázása. Az FVI vezetője egyúttal hangsúlyozta a két hatóság közötti együttműködési megállapodás megfogalmazásának szükségességét e jogszabály tükrében és jelezte a GVH nyitottságát a közös felkészülésre.

A folyamatban levő ágazati vizsgálat témája a bankváltás lehetősége a lakossági és kisvállalati piacon, hangzott el. A kutatás első fázisában a lakossági bankpiacot vizsgálja a GVH, az elemzések: a folyószámlára, a személyi hitelekre és a lakás-célú jelzáloghitelekre terjednek ki. Az ágazati vizsgálat során a GVH szakértői azt vizsgálják, hogy a bankváltás kapcsán milyen akadályokat jelent a piacon a transzparencia hiánya, mekkorák a váltási költségek, illetve megfigyelhető-e olyan piaci magatartás, amelynek eredményeként a

verseny korlátozódik a vizsgált részpiacokon.

A jogalkalmazói tevékenységen túl a GVH képviselői beszámoltak arról, hogy számos kutatást is végeztek a pénzügyi szektorban, a kutatások eredményeit a GVH a PSZÁF rendelkezésére bocsátotta.

A GVH nemzetközi kapcsolatai és a *Versenykultúra Központ (VKK)* tevékenysége is napirendre került. Elhangzott, hogy a VKK több tanulmányt, illetve kutatást is szponzorált a pénzügyek területén. A nemzetközi kapcsolatok kapcsán említés-

re került az *OECD Regionális Oktatási Központja* is, és felmerült egy pénzügyi témájú szeminárium rendezésében nyújtandó PSZÁF-közreműködés is.

A PSZÁF részéről kiemelték, hogy továbbra is hangsúlyt fektetnek a fogyasztóvédelmi oktatásra. A PSZÁF 2008-ban több tájékoztatási akció szervezését tervezi többek között az átalakuló fizetési rendszerekkel kapcsolatban, fontosnak tartották az UCP-irányelvet átültető törvény alkalmazásából fakadó eljárási és értelmezési kérdések megfelelő kezelését is.

A 2007. évi együttműködés kapcsán a PSZÁF képviselői kiemelték, hogy a GVH szakértői három PSZÁF-konferencián is tartottak előadásokat, valamint a PSZÁF szakértői több GVH-s kutatás előkészítésében, illetve értékelésében is részt vettek.

A PSZÁF *Felügyeleti Tanácsának* elnöke elmondta, hogy szeretnék hasznosítani a GVH Versenykultúra Központ létrehozása és működtetése során szerzett tapasztalatokat.

A két szervezet a továbbiakban is együtt kíván működni a Pénzügyi Kultúra Fórum keretein belül, 2008-ban az MNB által létrehozott alapítványt kívánják támogatni. Az együttműködés egyik további területe lehet a biztosítási csoportmentességi rendelet felülvizsgálata.

A Gazdasági Versenyhivatal szakértői a ciprusi versenyhatóságnál

A ciprusi versenyhatóság, a „Commission of the Protection of Competition” (CPC) „twinning light” pályázatot hirdetett 2007 őszén a hatóság szakmai megerősítésének a célkitűzésével. A CPC november végi döntése alapján a lehetőséget a Gazdasági Versenyhivatal nyerte el.

A twinning program 2008 februárjában kezdődött és az év októberéig tart. A projekt keretében a GVH munkatársai átvilágítják a ciprusi hatóság szervezetét és javaslatot dolgoznak ki a hatékonyabb munkavégzést szolgáló szervezet kiépítésére. Egy másik feladat keretében a GVH a hosszú távú stratégiai célok kidolgozásában működik közre, elsődlegesen módszertani segítséget nyújtva. Külön

téma a hatóság belső eljárásrendje kidolgozásában való közreműködés. Ezen túlmenően a GVH vizsgálói és a Versenytanács tagjai számos tematikus és ágazati témában fognak néhány napos workshop, illetve szeminárium keretében előadásokat tartani és konzultációs lehetőséget biztosítani a ciprusi kollegáknak. Ezek olyan témákat ölelnek föl, mint például a versenykorlátozó megállapodásokra és az erőfölényes visszaélésekre irányuló közösségi versenyjog alkalmazása, a fúziókra vonatkozó szabályrend gyakorlati alkalmazása, a közgazdasági módszerek felhasználása a mindennapi gyakorlatban, vagy a versenypolitika alkalmazása a liberalizált ágazatokban. A vállalat kiterjed egy fúziós eljárási kézikönyv kidolgozásával összefüggő ta-

nácsadásra is. Lehetőséget biztosít a program arra is, hogy a CPC néhány munkatársa meglátogassa a Gazdasági Versenyhivalt és a helyszínen tanulmányozza a magyar gyakorlatot. A projekt egy nagyszabású versenypártolási (versenykultúra) rendezvény-sorozattal zárul, a GVH munkatársai különböző verseny-vonatkozású témakörökben tartanak előadás-sorozatot a ciprusi ügyvédi kamara érdeklődő tagjainak, továbbá ciprusi üzletembereknek.

A korábban az ukrán versenyhatóság számára kiírt, a francia versenyhatósággal közösen pályázott és elnyert szakértői együttműködési projekt mellett ez immár a második uniós technikai segítségnyújtási pályázat, amelyben a GVH ilyen jellegű feladatokat is felvállalt.

„Úgy érzem, egy perce sem volt hiábavaló annak a munkának, amit a versenyjogi oktatásba fektettem”

Interjú Boytha Györgynével

A Gazdasági Versenyhivatal a Versenykultúra Központ által alapított 2007. évi Versenykultúráért Díjat Boytha Györgyné c. egyetemi docensnek, a Versenytanács volt elnökének ítélte oda. A Versenyükör ebből az alkalomból készített interjút a kitüntettel.

VT: *Tanárnő kit tekint mentorának, s kik voltak azok, akiktől a legtöbbet tanult?*

Boytha Györgyné: Amikor egyetemre jártam, akkor kőkemény szocializmus, s így szocialista jogoktatás volt. Másodéves voltam, amikor Világhy Miklós professzor úr meghívott a Polgári jogi tanszékre demonstrátornak. Neki hallatlan rendszerező képessége volt, s kristálytisztá logikával tudott előadni. Akkoriban ott volt szintén egy kiváló polgári jogász, Asztalos László is. Nagy hatással volt még rám Nizsalovszky Endre professzor úr, egy nagy tudású, igen felkészült tudós, aki mindemellett rendkívüli irodalmi műveltséggel is rendelkezett. Mikor azonban el távultak engem az egyetemről, akkor ez a vonal megszakadt. A későbbiekben ugyan részt vettem különféle kutatásokban, azonban ezek mindig rész kérdésekre irányultak, s sajnos nem voltam szerves része az ottani tudományos életnek.

VT: *És versenyjogi gondolkodására ki volt a legmeghatározóbb hatással?*

Boytha Györgyné: Ha nem jogász végzettségű személyt kell említenem, akkor Vissi Ferenc közgazdász nevét kell kiemelni; tőle nagyon sokat lehetett tanulni a közgazdasági versenyelméletek témaköréből. Ezenkívül Vörös Imrével és Sárközy Tamással is sokat dolgoztam együtt, s ez alatt az időszak alatt ők is formálták a gondolkodásomat.

VT: *Mikor kezdett el versenyjoggal foglalkozni?*

Boytha Györgyné: A nyolcvanas évek szakmai szempontból már egy olyan periódus volt, amely a kötelező igényérvényesítés és kötelező szerződéskötés által dominált időszakból kifelé mutatta az utat. És noha természetesen versenyről és ver-

senyviszonyokról még nem nagyon beszélhettünk, de ez az időszak mégis lehetővé tette már a polgári jogi értelemben vett jogi gondolkodást. Megjelent néhány modernebb jogintézmény a jogrend egészében: ennek talán első láncszeme volt a tisztességtelen gazdasági verseny tilalmáról szóló 1984. évi IV. törvény. Ez a jogszabály ugyan nagyon gyáván, de már bizonyos versenyelemeket vagy szabályozási elemeket magában hordozott. Ez per se nem volt a mai modern versenyjoghoz hasonlítható, de első lépésnek mégis volt valami.

VT: *Ez a jogszabály, valamint a nyugat-európai és amerikai versenyjog területén kifejtett kutatómunka valószínűleg – még, ha akkor nem is tudták – fontos előfutára volt az 1990. évi versenytörvénynek. Ön hogyan emlékszik vissza ezekre az időkre?*

Boytha Györgyné: A nyolcvanas évek közepén – Vissi Ferencnek köszönhetően – indult meg az a mélyreható munka, amelynek az eredménye lett az 1990. évi

LXXXVI. törvény, a versenytörvény. Azt hiszem, jogi életünknek ez volt az egyik lezsebb időszaka. Egyrészt rendkívül komoly kodifikációs munka keretében zajlott az egész folyamat, másrészt pedig az Árhivatalban tevékenykedő munkatársak és több más intézmény között igen jó együttműködés alakult ki. Bevonták ebbe a munkába az MTA Jogtudományi Intézetet, a Közgazdaságtudományi Intézetet és az Igazságügyi Minisztériumot.

VT: *Hogyan zajlott ez az előkészítő munka, s mi lett az eredménye?*

Boytha Györgyné: Kisebb, főleg kutatókból, valamint néhány gyakorlati szakemberből álló csoportok alakultak, amelyeknek az volt a feladatuk, hogy tanulmányozzák a nyugati versenyjogi modelleket: milyen elvek alapján működnek, milyen rendszerben, melyik jogterületre tartoznak, milyen szankciók alkalmazhatók, milyen szervezeti rendszer felügyeli vagy működteti az egészet. Ezek a csoportok kiutaztak az egyes nyugat-európai országokba, valamint az Egyesült Államokba, s miután hazatértek, összegyűjtötték, valamint tudományos és gyakorlati szinten is elemezték a kint szerzett versenyjogi tapasztalatokat. Végül készítettünk ebből egy igényes, a hazai viszonyokra is alkalmazható összeállítást.

VT: *Milyen volt munkájuk fogadtatása?*

Boytha Györgyné: A közigazgatás tudatilag nem volt felkészülve erre, s tiltakoztak ellene. Igen nehéz volt áttörni azt a tudati gátat, hogy szocialista viszonyok között mi a nyugati versenyjogi szabályozásokat tanulmányozzuk. Aztán amikor 1989-ben a versenytörvény-tervezet egyeztetése folyt, már egyre kevésbé lehetett ilyen hangokat hallani.

VT: *A törvény hatályba lépésével egyidejűleg megalakult a Gazdasági Versenyhivatal és létrejött a Versenytanács is. Ön 1991-től 2000-ig töltötte be a Versenytanács elnöki tisztét. Hogyan emlékszik vissza ezekre az évekre?*

Boytha Györgyné: Az tényleg egy gyönyörű időszak volt, nagyon élveztem azokat az éveket. Annakidején egyértelmű és

Interjú

világos volt számomra, hogy a versenytanácsi munka a bírói tevékenységhez hasonlít, ugyanis a lényeg, hogy ítélni kell. Adva van egy tényállás és van egy jogszabály, amelyet a tényállásra kell alkalmazni. Az ehhez szükséges szilárd tudati függetlenség leginkább a bírókban alakul ki, így emiatt, amikor arról volt szó, hogy állítsuk fel a Versenytanácsot, akkor elsősorban bírók közül válogattunk. Azt hiszem, hogy ez az induláskor nagyon jó volt.

VT: *A GVH különösen a versenytörvény bevezetése utáni első években tapasztalta azt, hogy a vállalkozások sokszor nem voltak tisztában azzal, hogy az, amit tesznek, jogsértésnek minősül. Jó példa erre a kilencvenes évekből a cukorrépaügy. Mindazonáltal még ma is előfordulnak ilyen esetek, a közelmúltban például a tojáskartell, melyben a versenykorlátozásban részes felek ár-bizottságot működtettek! Tanárnő hogyan látja a vállalkozások versenykultúrájának fejlődését, valamint jelenlegi állapotát?*

Boytha Györgyné: Az első időkben, tehát röviddel azután, hogy 1991. január 1-jén elkezdődött a versenyjogi jogalkalmazás, nagyon sok nyitott kérdés volt. A vállalkozások egyszerűen nem ismerték a versenyjogi rendelkezéseket. De hát honnan is ismerték volna? Legyünk őszinték, ha kihirdetnek egy jogszabályt a Magyar Közlönyben, akkor azt egy-két jogtudós vagy néhány olyan személy, akinek ez közvetlenül a munkaköréhez tartozik, elolvassa. A nagyközönség azonban ritkán olvasgatja, vagy, ha át is futja, akkor is csak felületesen teszi ezt. Ez történt a versenytörvénnyel is: kihirdették, megjelent, de senki sem ismerte. Az első ügyeink is sokszor olyanok voltak, hogy a Versenytanács és a vállalkozások egymásra csodálkoztak: mi azért, hogy miért nem tudják, ők pedig azért, hogy mit is kéne tudniuk, s valójában mit is akarunk tőlük.

VT: *Később minek volt köszönhető a változás?*

Boytha Györgyné: A kilencvenes évek elejétől kezdve megjelentek Magyarországon a multinacionális vállalatok; ők eleinte csak a saját berkeikben vigyáztak arra, hogy ne sértsék a versenyjogi szabályokat, de amint kapcsolatba kerültek a magyar vállalkozásokkal, úgy egyre szélesebb körben terjedt el ez a versenyjogi jogtudat. Ez ugyanakkor nem jelenti azt, hogy a folyamat le lenne zárva. Még ma sem teljesen egyértelmű mindenki számára, hogyan is kell alkalmazni a versenyjogot. Én is gyakran találkozom olyan ügyvédekkel, akik felhívják, hogy az ügyfelük

komoly szerződést szeretne kötni, de nem értik a versenytörvénynek ezt vagy azt a rendelkezését. Szóval egyeseknek még nem vált vérévé az, hogy a versenyjogot automatikusan figyelembe vegyék. De a helyzet lényegesen jobb, mint korábban volt.

VT: *A GVH-nak milyen szerepe volt ebben a folyamatban?*

Boytha Györgyné: Az imént mondtakkal párhuzamosan, lassan-lassan beindult a versenyhivatali gyakorlat is, amiről – őszintén szólva – meg kell vallanunk, hogy kezdetben tapogatózó jellegű volt, s nem biztos, hogy ma már olyan eljárásokat indítanánk vagy olyan döntéseket hoznánk, mint amelyeket akkor hoztunk. Nagyon sok segítséget jelentett munkánkban, hogy számos nyugati versenyhivatal munkatársa látogatott el a GVH-ba: előadásokat, képzéseket tartottak, útmutatást, ötleteket adtak. Szóval a versenyjog léte a jogalkalmazásunk által is fokozatosan beszűrődött a köztudatba. Összességében elmondható, hogy nagyon sok lépés történt előre, s a versenyjog egyre szélesebb körben válik ismertté, de a „lefedettség” még nem száz százalékos. Éppen emiatt van igen nagy szükség a GVH által létrehozott Versenykultúra Központra, amely nagyon komoly munkát végez az oktatásszervezés, a publikációk kiadása és a szakmai konferenciák összehívása terén.

VT: *Tanárnő 1998. óta oktatja a versenyjogot a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen, így tíz éve minden itt végzett diák hallgathatta az ön előadásait e témában.*

Boytha Györgyné: Nagy örömmel szolgált annak idején, hogy Zlinszky János professzor, a kar alapító dékánja a jogi képzés indításánál javasolta, hogy a versenyjog fontos pillére legyen az itt folyó oktatásnak.

VT: *Fontos szerepe volt önnek abban is, hogy a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen létrejött a Versenyjogi Kutatóközpont. Ez az intézmény szintén kiemelkedő szerepet játszik a versenyjog művelésében és a versenykultúra fejlesztésének folyamatában, hiszen különféle konferenciák, szemináriumok, kutatócsoportok szervezésével rendkívül felpezsdítette a versenyjogi szakmai életet. Hogyan folyik itt a munka?*

Boytha Györgyné: A Versenyjogi Kutatóközpont egyre több megbízást kap a legkülönbözőbb irányokból. A megkeresések egyrészt tudományos jellegűek, másrészt pedig konkrét jogalkalmazási kérdésekre irányulnak. Az itt folyó munka egyre sokrétűbb. Egy dologra viszont na-

gyon vigyázunk: abban az esetben nem adunk szakvéleményt, amelyben az egyik oldalon – akár alapeljárásban, akár bírósági eljárásban – a GVH áll. Ezekbe az eljárásokba nem szeretnénk belefolyani. A Versenyjogi Kutatóközpont kapcsán meg kell említenem Szilágyi Pál nevét is, aki hihetetlen lendülettel és lelkesedéssel vesz részt a Kutatóközpont munkájában.

VT: *Kérem, tájékoztassa olvasóinkat közelebbi szakmai terveiről!*

Boytha Györgyné: Nemrég egy beszélgetés adta az inspirációt ahhoz, hogy jó lenne a versenyjogról egy valódi elméleti dogmatikát kidolgozni. A klasszikus jogágak szilárd dogmatikai alapokkal rendelkeznek, de a versenyjog nagyon új, modern jogterület, s kicsit talán sodródik. A napi joggyakorlat akarja kialakítgatni a dogmatikát, de valójában ez fordítva kellene, hogy legyen: először kellene egy dogmatika, azután a jogalkotás és a jogalkalmazás. Létezik ugyan a versenypolitika, mely a maga kissé hektikus követelményeivel igyekszik a jogalkalmazás irányaira hatni. De ez nem azonosítható magával a dogmatikával. Ebben azt kellene tisztázni, hogy a versenyjog melyik jogterülethez tartozik, mennyiben új, melyik az adekvát szankciórendszere? Mert sokszor kapkodunk ide-oda, a polgári joghoz, a büntetőjoghoz sietünk, de mindig valamilyen külső impulzusra reagálunk, s nem pedig magából a versenyjogból immensen fejlődve alakul ki a rendszere az egésznek. Az erről való közös gondolkodást szeretném még mindenképpen elkezdeni.

VT: *Mi az, ami a legnagyobb örömet okozza a munkájában?*

Boytha Györgyné: Azt a legszebb látni, amikor egy hallgató a tanév végén a vizsgán jól teljesít. Akkor persze szomorú vagyok, ha bejön a vizsgára egy diák és harmatos a tudása. Örömmel tapasztalom, hogy ma már nagyon kevés, a gazdasági életben tevékenykedő jogászról – legyen akár jogtanácsos, akár ügyvéd – mondható el, hogy egyáltalán ne találkozik a versenyjoggal. A közelmúltban voltam egy volt pázmányos diákok által szervezett találkozón, ahol szinte mindenkiről kiderült, hogy így vagy úgy kapcsolatba került a versenyjog egy szeletével. Nagy öröm volt számomra ezt hallani, úgy éreztem, hogy egy perce sem volt hiábavaló annak a munkának, amit a versenyjogi oktatásba fektettem.

VT: *Köszönöm a beszélgetést.*

Az interjút készítette: Bassola Bálint

Rendezvények 2007. utolsó negyedében

Szeminárium a versenyhatóságok és az elektromos szabályozó hatóságok együttműködéséről (2007. november 5–8.)

A ROK 2007-ben is folytatta nagy sikerű kezdeményezését, melyben egyes szektorok gazdasági versennyel összefüggő kérdéseinek megvitatásához nemcsak a versenyhatóságok, hanem az érintett terület szabályozó hatóságának munkatársait ülteti egy asztalhoz. Ezúttal a villamosenergia-piac kérdései kerültek terítékre, harminckét kelet- és délkelet-európai verseny- és szabályozóhatósági szakember és hét előadó részvételével. A szeminárium az energiapiacok liberalizációjához és regionalizációjához kapcsolódó kulscs kérdésekkel, az összeolvadások liberalizációra gyakorolt hatásaival és nem utolsó sorban a versenyhatóságok és szabályozó hatóságok közötti együttműködéssel foglalkozott. Ez utóbbi témában nem csak szakértői előadások hangoztak el, hanem valamennyi résztvevő ország képviselője ismertette saját hazai gyakorlatát.

A három fő téma köré épülő szeminárium első harmadában olyan kérdések kerültek megvitatásra, mint a regionális piacok jelentősége, az előttük álló nehézségek, a liberalizációs folyamatok kihívásai, és ezek előnyei. Példaként a portugál versenyhatóság szakértője ismertette az ibériai villamosenergia-piac létrehozásának körülményeit és tapasztalatait. A fúziókkal összefüggésben több érdekes ügy megismerésére nyílt lehetőség, mint például az amerikai Epselon/PSEG, vagy az európai EDP/GDP, Gas Neutral/Endesa, GDF/Suez és Essent/Nuon esetek. A szeminárium utolsó részében a hallgatóság

az osztrák villamosenergia-piacon zajló kiskereskedelmi versennyel és az érintett magyar hatóságok közötti együttműködéssel foglalkozott.

Európai versenyjogi szeminárium nemzeti bírák részére (2007. november 30.–december 1.)

A ROK fennállása óta harmadik alkalommal szervezett szemináriumot európai bírák számára. A vendégek ezúttal Kelet-, Délkelet- és Közép-Európa országai-ból érkeztek. A korábbi két szeminárium keretében az előadók egy-egy meghatározott kérdést jártak körbe alaposan, míg 2007-ben a rendezvény átfogóbb jellegű volt. A témák közül talán a horizontális és vertikális megállapodások és az erőfölényes esetek kaptak nagyobb hangsúlyt.

A résztvevők jelentős hányada például igen csekély ismerettel rendelkezett a versenyügyekkel kapcsolatos eljárásokat is érintő közgazdasági fogalmakat illetően.

A szeminárium során a megszokott szakértői előadások mellett ezúttal elmaradtak a hallgatóság esettanulmányai. Ezt ellensúlyozandó ugyanakkor a résztvevők több alkalommal is kisebb csoportokba oszva ülhetek le az előadókkal, hogy bizonyos kérdéseket ilyen módon, interaktív formában tudjanak megbeszélni. Itt a résztvevők sokkal aktívabbak voltak, mint az általános előadások során, ami egyértelmű sikert jelez. Rendkívül pozitív visszhangot kapott – a Magyar Bíróképző Akadémia szimulációs bírósági termében – a gyakorlatban feldolgozott két hipotetikus eset, melyek alapját valós, német esetek adták.

Szeminárium a kizsákmányoló gyakorlatokról, árazási visszaélésekről (2007. december 4–7.)

A ROK emelt szintű szemináriumot szervezett kelet- és délkelet-európai szakértők számára. Az előadássorozaton hat előadó és huszonkét résztvevő volt jelen. Az előadók ezúttal az OECD, az Európai Bizottság, az angol, francia és osztrák versenyhatóság szakértői voltak, a GVH-t Szakadát László versenytanács tag képviselte. A szakértői előadásokat és a résztvevők esettanulmányait követően minden esetben lehetőség nyílt a felmerülő kérdések részletes megvitatására.

A szeminárium két központi kérdése a kizsákmányoló és versenykorlátozó visszaélések közötti különbségek és az árazási visszaélések bizonyításának módszertana volt. Több tisztán elméleti előadás mellett a szakértők is ismertettek nagy jelentőségű vagy igen tanulságos eseteket. Ilyen volt a francia Glaxo, az osztrák OMV – Vienna International Airport eset, de a legnagyobb érdeklődésre mégis az Európai Bizottság szakértője által bemutatott Microsoft ügy tartott számot. A ROK rendezvényeinek résztvevői általában a konkrét eseteket feldolgozó és bemutató előadásokat értékelik leginkább, ezek az előadás típusok ugyanis egyrészt színesebbek, mint a nyers elméletet taglalóak, másrészt a gyakorlatban vizsgálnak meg bizonyos kérdéseket, mutatnak rá a nehézségekre, ezáltal sokkal egyszerűbbé válik az új ismeretek elsajátítása és később a gyakorlatban történő alkalmazása is. Ezen a rendezvényen a résztvevők ilyen irányú elvárásai maradéktalanul kielégítésre kerültek, ami nagyban hozzájárult az esemény sikerességéhez.

Professzor Richard Whish előadása

2008. február 19-én Professzor Richard Whish a King's College London professzora és az angol versenyhatóság (Office of Fair Trading) tagja tartott előadást a Versenyjogi Kutatóközpont szervezésében a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karán. A rendezvény óriási érdeklődés mellett zajlott, kb. 120-130 fő részvételével. A több mint 80 szakember mellett számos egyetemi graduális és posztgraduális hallgató is helyet foglalt a hallgatóság körében.

Richard Whish előadásának témája, a magánjogi jogérvényesítés jövője az Európai Közösségben, különösen közel állt a szívéhez, ugyanis, mint elmondta, tudományos pályáját részben éppen egy, a témához kapcsolódó ügygel kezdte. Mint kifejtette, a jelenleg folyamatban lévő ügyek száma csalóka, ugyanis számos ügy egyezséggel és nem ítélettel zárul. Ugyanakkor az is tény, hogy az EKSz. 81. és 82. cikkek több mint 40 éve közvetlenül alkalmazandóak, még sincs az ilyen

jogi környezet mellett elvárt számban per. Mindenesetre a Courage kontra Crehan és a Manfredi esetek immár teljesen világossá tettek egyes korábban homályos kérdéseket és nem lehet kérdéses a kártérítési perek lehetősége. Mindazonáltal, mint az Ashurst jelentés, az Európai Bizottság zöld könyve vagy az angol versenyhatóság jelentései is kifejtik, számos leküzdendő akadály áll az ilyen jelle-

gű perek előtt. Az előadás lényegi következtetése akként összegezhető, hogy nagyon oda kell figyelni, milyen célt kívánunk elérni a magánjogi jogérvényesítés elterjesztésével. Ennek legfőbb célja talán a kompenzáció kell, hogy legyen és nem a közérdekű igényérvényesítés céljainak elősegítése.

Whish professzor után dr. Hegymegi – Barakonyi Zoltán – Martonyi és Kajtár Baker and McKenzie ügyvédi iroda – foglalta össze miként látja egy gyakorló magyar ügyvéd a kérdést. Álláspontja szerint számos ügy van a bíróságok előtt, ahol a feleknek és a bíróságoknak fogalmuk sincs arról, hogy egyáltalán a versenyjog alkalmazandó lenne. Mindenesetre elővigyázatosan kell előre haladni, mivel az engedékenységi politikát jelentősen alááshatja a magánjogi jogérvényesítés erőltetése. Amennyiben a versenytörvény változni fog, akkor mindenképpen javasolt kellő időt hagyni nyilvános vitára, ugyanis olyan kérdéstről van szó, amely igényli az álláspontok ütköztetését.

A hallgatóság aktivitását és a téma aktualitását mutatja, hogy számos kérdés hangozott el a jelenlévők részéről, amelyek a magánjogi kártérítési perek különböző vetületeire vonatkoztak.

Richard Whish, mint az európai versenyjog egyik legelismertebb szaktekin-télyének előadása lényegesen hozzájárult a versenyjogi ismeretek bővítéséhez.

Rövid kérdések a magánjogi jogérvényesítés kapcsán

Interjú Richard Whish professzorral

VT.: *Professzor úr, sokat hallani mostanában a magánjogi jogérvényesítésről, annak előnyeiről, a megvalósítás kapcsán felmerülő problémákról, de vajon minden ország alkalmas arra, hogy bevezessék a versenyjog magánjogi jogérvényesítését?*

R. W.: Kettéválasztanám a választomat. Úgy általában, világviszonylatban gondolkodva, el tudok képzelni olyan helyzetet, amelyben nem lenne értelme a magánjogi jogérvényesítésnek, éppen ezért nem is javasolnám annak bevezetését. Persze itt arra gondolok, hogy a felek nem tudnának eleve a bíróságokhoz fordulni a versenyjogi jogsértés miatt, és meg kéne várniuk a versenyhatóság döntését. Egy olyan országban például, ahol egészen újnak számít a versenyjog, és annak alkalmazása nem csak a cégek számára, de a hatóságok és bíróságok számára is még újdonság, ott nehezen tudom elképzelni, hogy indokolt legyen az önálló magánjogi út biztosításának lehetősége. Ugyanakkor a versenyhatósági határozat alapján ekkor is indokolt lehet kártérítésért perelni. Példaként Dél-Afrikát említhetném, ahol a kezdeti időszakban nem volt lehetőség a bíróságok előtti jogérvényesítésre versenyjogi viták esetében, csak a versenyhatóság járhatott el, de számos más országot is lehetne még mondani. Ami a válaszom másik felét illeti, az EU-n belül azt gondolom minden ország alkalmas arra, hogy legyen magánjogi jogérvényesítés, de még ha nem is így lenne, a közösségi jog közvetlen alkalmazhatóságából adódóan a kérdés fel sem merül, különösen a Bíróság Courage ügyben hozott ítélete után. Azonban mint előbb említettem a tagállamok, azok hatóságai, bíróságai, a vállalkozások mind felkészültek és ismerik a versenyjogot, így a nemzeti versenyjogok tekintetében is fennáll a magánjogi jogérvényesítés létjogosultsága.

VT.: *A versenyjog magánjogi jogérvényesítésében legnagyobb hagyományokkal az Egyesült Államok rendelkezik, szinte mindenki áttekinti az ottani tapasztalatokat egy esetleges jogszabály-módosítás előtt. Mi az, amit soha sem lenne szabad átvenni az amerikai rendszerből?*

R. W.: A válaszom egyszerű. Semmit nem szabad átvenni, ami az amerikaihoz hasonló, túlzott pereskedési kultúrát segíti. Nem szabad hagyni, hogy a pereskedés a felperesek számára gyakorlatilag kockázatmentes próbálkozási lehetőség legyen,

máskülönben célt téveszt az egész rendszer. Így semmiképpen nem támogatom a háromszoros kártérítés lehetőségét, vagy az amerikai rendszer felpereseket túlzottan előnyös helyzetbe hozó szabályait. Nem vezet jó eredményre, ha az alperes költségeit még peresítés esetén sem kell megtérítenie a felperesnek. Sok ilyen szabályt lehetne még mondani, de a lényeg, hogy az Egyesült Államok fejlett versenykultúrája kétségtelenül jó és példaértékű, azonban az ott elterjedt túlzott pereskedési kultúra már messze nem.

VT.: *Mennyiben változtathat a magánjogi jogérvényesítés szélesebb elterjedése a vállalkozások magatartásán?*

R. W.: Nem hiszem, hogy ebben a tekintetben drámai változások lennének, a cégek nem a magánjogi jogérvényesítés miatt változtatnak drasztikusan viselkedésükön, hiszen már évekkel ezelőtt megfigyelhető volt a hatósági jogalkalmazás fokozódása, szigorítása. Drasztikusan emelkedtek a kiszabott bírságok, minden tagállamban van ma már versenyhatóság és mindegyik jó színvonalon végzi dolgát, nem egy országban pedig már a büntetőjog eszközeivel is harcolnak a kartellek ellen. Ezen fejlemények már amúgy is hatással voltak a cégek magatartására, a magánjogi jogérvényesítés elterjedése nem hoz majd szerintem újabb változást.

VT.: *Ebben az esetben viszont feltehető a kérdés, hogy vajon azoknak van-e igazuk, akik szerint a magánjogi jogérvényesítés a versenyjog hatékonyabb betartatásának eszköze, vagy azoknak, akik szerint itt teljesen más célok vannak és nem a hatósági jogalkalmazás kiegészítéséről beszélünk?*

R. W.: Nincs egyértelmű válasz a kérdésre, és nincsen a magánjogi jogérvényesítésnek sem egy meghatározott célja. Valószínűleg sokan sokféle választ adnának, az én személyes véleményem a következő. A hatósági jogalkalmazás hatékonyságának növelése elérhető a bírságok emelésével, a versenyhatóság fejlesztésével. Amennyiben ennek nincs megfelelő hatása, akkor még tovább emelhetjük a bírságokat. Amennyiben ennek sincsen hatása, akkor bevezethetjük bizonyos versenyjogi tényállások kriminalizációját, majd később növelhetjük a kiszabható börtönbüntetések hosszát is. Itt a cél az elrettentés és ennek eszköztára az előbbi intézkedések köre. A magánjogi jogérvényesítés ellenben más

célokat kellene, hogy kövessen elvileg, itt a megkárosított fogyasztó kompenzációja a feladat. A magánjogi jogérvényesítés nem az elrettentés, hatékonyabb fellépés eszköze, hanem a fogyasztói sérelmek orvoslása, amelyet elvileg a hatóságok nem tudnak megoldani.

VT.: *És változtathat-e a magánjogi jogérvényesítés a versenyhatóságok működésén?*

R. W.: Azt hiszem igen, hiszen azáltal, hogy nem egyedül ők a versenyjog érvényesítésének letéteményesei, nagyobb szabadságot kaphatnak tevékenységük főirányainak meghatározásában. Ezáltal előtérbe kerülnek a hivatalok által meghatározott prioritások és ha azok jól vannak megállapítva, akkor hatékonyabban és jobb eredményekkel tudnak működni. Ezt láthatjuk a Bizottság esetében is, hiszen az 1/2003-as rendelet eljárási rendszere egyértelműen támogatja a magánjogi jogérvényesítés terjedését is, és így több erőforrás koncentrálható a kartellek elleni harcra.

VT.: *Végül zárásként, hogyan látja a magánjogi jogérvényesítés jövőjét, fennállhat annak a lehetősége, hogy olyan szintre jusunk itt Európában, mint ahol az Egyesült Államok tart?*

R. W.: Egy dolgot biztosan állíthatok, soha nem fogunk olyan szintre jutni, mint az Egyesült Államok, még akkor sem, ha az erre specializálódott nagy amerikai ügyvédi irodák már megjelentek Londonban és bíznak a versenyjogi perek számának növekedésében. Nem hinném, hogy tömegével lennének majd a bíróságok előtt önálló versenyjogi perek, vagyis amikor nem egy hatósági határozat után, azt felhasználva perelik be a versenyjogot sértő vállalkozást, hanem eleve a bírósághoz fordulnaka károsultak. Annyi azonban biztos, hogy növekedni fog a magánjogi jogérvényesítés jelentősége, még úgyis, ha jelenlegi szerepét sokan alábecsülik, ezért nem gondolják elterjedtnek ezt a módszert. Már ma is sok ilyen per van, csak éppen jó részük megegyezéssel zárul, amiről nem lehet tudomást szerezni. A magánjogi jogérvényesítés elterjedése kívánatos és pozitív fejlemény lesz, hiszen ez segíti a versenykultúra terjedését.

VT.: *Köszönöm a beszélgetést.*

Az interjút készítette: Remetei Filep Ádám

Versenyjogi fejlemények*

Az Európai Bizottság 243,2 millió euróra bírságolt 2007 decemberében hat vállalkozás-csoportot. Az eljárásban a Bayer vállalkozás-csoport annak ellenére, hogy visszaesőnek minősült, teljes bírságelengedésben részesült az engedékenységi politikáról szóló közlemény alapján. A Bayer számára elengedett bírság 201 millió euró volt.

Az Európai Bizottság határozatot hozott, amelyben elmarasztalta Spanyolországot a Fúziós Rendelet 21. cikkének megsértése miatt. A spanyol Ipari, Turisztikai és Kereskedelmi Minisztérium és a Spanyol Energia Szabályozó hatóság a határozat szerint döntéseikkel megsértették az EK Szerződés 43., 56. és 28. cikkeit és aláásták a Bizottság kizárólagos hatáskörét a közösségi léptékű koncentrációk megítélésére.

Az Európai Bizottság megszüntette a Málta ellen indított eljárást, amely a kőolaj alapú termékek importjának, tárolásának és nagykereskedelmi árusításának korlátozása miatt indult. A szigetország olyan új eljárásokat vezetett be, amelyek lehetővé teszik, hogy ne csak a korábbi állami monopólium pályázhasson licencekre.

Az Európai Bizottság határozata szerint a MasterCard által az Európai Gazdasági Térség belső határain átnyúló, MasterCard és Maestro betéti és lakossági hitelkártyás fizetési tranzakciókért felszámított multilaterális bankközi díjak alkalmazása sérti az EK Szerződés 81. cikkében szereplő, a versenykorlátozó kereskedelmi magatartással kapcsolatos szabályokat. A Bizottság következtetése szerint a MasterCard által alkalmazott multilaterális bankközi díj, amelyet a cég a fizetés elszámolásakor a kiskereskedelmi egységekben történt minden egyes fizetésre felszámolt, növelte a kiskereskedők kártyaelfogadási költségeit, anélkül azonban, hogy bizonyítható módon javította volna a hatékonyságot. A MasterCard hat hónapot kapott arra, hogy eleget tegyen a díjak eltörléséről hozott bizottsági hatá-

rozatnak. (Lásd az önálló cikket erről a ... oldalon)

Az Európai Bizottság üdvözölte az Apple bejelentését, hogy az európai online boltjában azonos szintre hozza az árakat. Ezzel véget ér az a helyzet, hogy az Egyesült Királyságban élők magasabb árat fizetnek a letöltésekért.

Az Európai Bizottság két eljárást is indított a Microsoft ellen 2008 januárjában. Az első eljárás számos Microsoft termék kapcsán az interoperabilitást érinti, míg a második eset elsősorban arra koncentrál, hogy vajon az Internet Explorer böngésző kapcsán a Microsoft jogellenes árukapcsolást folytat-e, de számos más alkalmazás is a Bizottság látókörébe került.

2008 januárjában az Európai Bizottság ágazati vizsgálatot kezdeményezett a gyógyszeriparban. Az ágazati vizsgálat előre be nem jelentett ún. „hajnali rajtaütésekkel” kezdődött. A brüsszeli szerv azért indította az ágazati vizsgálatot, mivel számos arra utaló jelet talált, hogy a szektorban nem működik jól a verseny. A vizsgálat arra koncentrál, hogy a szabadalmi vitákat lezáró megállapodások sértik-e az EK Szerződés 81. cikkét, valamint, hogy a vállalkozások különböző taktikákkal megnehezítik-e a piacra lépést és ezzel megsértik-e az EK Szerződés 82. cikkét.

Az Európai Bizottság 38 millió euróra büntette az E.ON Energie AG vállalkozást, mivel egy folyamatban lévő eljárás során megsértült a Bizottság által használt zárjegy. A brüsszeli szerv az összegyűjtött dokumentumokat egy zárjeggyel biztosított szobában helyezte el, ám amikor másnap visszatért, a zárjegy sérült volt. Az eljárás során a Bizottság külső és belső szakértők bevonásával arra a következtetésre jutott, hogy a zárjegyek sérülése nem magyarázható az E.ON által felhozott indokokkal és a tények a zárjegy megsértésére utalnak.

Az Európai Bizottság 2008 januárjában több mint 34 millió euróra büntette a Bayer és a Zeon vállalkozáscsoportokat bizonyos szintetikus gumi termékek árának meghatározása miatt. Mindkét vállalkozás bírságát csökkentette a Bizottság az együttműködő ma-

gatartásuknak köszönhetően, de a Bayer bírságát 50 százalékkal emelte a 2002-es engedékenységi közlemény alapján, mivel korábban már kartellezés miatt elmarasztalták.

2007 decemberében az *Elsőfokú Bíróság* jóváhagyta az Európai Bizottság határozatát, amelyben az AKZO csoportot megbírságolta. A bíróság kifejtette, hogy az anyavállalatnak a leányvállalata jogsértő magatartásáért való felelőssége megállapításához nem szükséges annak bizonyítása, hogy az anyavállalat befolyást gyakorolt a politikájára a jogsértés tárgyát képező adott területtel kapcsolatban. Azonban az anyavállalat és a leányvállalata közötti szervezeti, gazdasági és jogi kapcsolatok alapján megállapítható lehet az előbbinek az utóbbi stratégiájára gyakorolt befolyása, és ennél fogva e kapcsolatok igazolhatják, hogy ezek egyetlen gazdasági egységnek tekinthetők.

Szintén 2007 decemberében az Elsőfokú Bíróság megemelte a Bizottság által a BASF és UCB kontra Bizottság ügyben kiszabott bírságot. Az eljárásban a bíróság élt a korlátlan felülvizsgálati jogosítványával és újraszámolta a kiszabott bírságot.

Az *Európai Bíróság* 2007 decemberében kimondta az Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato and Others kontra Ente tabacchi italiani and Others ügyben, hogy a személyes felelősség elve nem zárja ki, hogy a nemzeti versenyhatóság által kiszabott bírságot teljes egészében egy jogutód vállalkozásra ruházzák át, még akkor sem, ha a jogelőd vállalkozás továbbra is létezik.

Az Egyesült Királyságban székhellyel rendelkező Dunlop Oil & Marine Ltd. egy független tanácsadója és két igazgatója ellen emeltek vádat az *Egyesült Államokban*, mert felmerült a gyanú, hogy rögzítették az árakat és piacfelosztást hajtottak végre a tengerészeti tömlők piacán. A vádlottakat az amerikai hatóságok tartóztatták le. A *Department of Justice* és az *Office of Fair Trading* egyezsége értelmében a vádlottakat Londonba szállítják, ahol beismerik bűnösségüket és a 2003-ban hatályba lépett Enterprise Act alapján első ízben kerül sor elmarasztalásukra.

A majdnem egy évtizede zajló autófeszték kartellügyben indított csoportos per

* Készítette a Versenyjogi Kutatóközpont. Szerkesztette: Ruzshtiné Juhász Dorina és Szilágyi Pál.

azzal ért véget az Egyesült Államokban 2008 januárjában, hogy a Sherwin Williams és a PPG Industries festékgyártók összesen 39 millió dollár kártérítés megfizetését vállalták, amelyet 2000 autófényező vállalkozásnak kellett átutalniuk. A per 2001-ben azért indult, mert a festékgyártók titkos európai találkozókön rögzítették a festékek árát.

Az ausztrál versenyhatóság eltekintett attól, hogy áröngzés miatt bírsággal sújtsa három tázmán fogsabályozással foglalkozó szakorvost, mert bizonyítást nyert, hogy az ügyvédek rossz jogi tanácsa miatt kötöttek egymással megállapodást.

Az EFTA Surveillance Authority 2007 decemberében elfogadta az új engedékenységi közleményét a Bizottság engedékenységi modellprogramjának mintájára.

Az Office of Fair Trading (OFT) meg egyezett hat tejfeldolgozóval és kiskereskedővel, hogy összesen 116 millió £ bírságot fizetnek cserében a versenyhatóság megszünteti velük szemben a vizsgálatot, amelyet a tejtermékek kiskereskedelmi árának rögzítése miatt indítottak. Az OFT tájékoztatása szerint a versenykorlátozás többi résztvevőjével – többek között a Tescoval, a Lactalis-szal és a McLelland-del – szemben tovább folyik a vizsgálat. A versenyhatóság közlése szerint a kiskereskedelmi árakról szóló megállapodás eredeti célja az volt, hogy a válságos időkben támogassa a farmereket, csak később vált illegális kartelltevékenységgé.

Az OFT álláspontja szerint a Pfizer és más gyógyszergyártók forgalmazási politikája több százmillió font kiadást okoz a brit kormánynak és akadályozza a versenyt a gyógyszer-nagykereskedők között. Az OFT ezzel kapcsolatban közzétette részletes tanulmányát, valamint arról tájékoztatott, hogy rendszeresen ellenőrizni fogja az ágazatot.

Az OFT történetében másodszor fogadta el az ún. *ailing firm* védekezést egy nagy-britanniai fúzió engedélyezése érdekében. A tranzakció értelmében a Tesco megszerezte a FreshXpress öt áruházát. A versenyhatóság vizsgálata kimutatta, hogy a fúzió nélkül az üzletlánc nem lenne újjászervezhető és a Tescon kívül nem volt más vevő, aki

érdeklődést mutatott volna az áruházlánc iránt.

A finn elsőfokú bíróság 19 millióra csökkentette az eredetileg 100 millió euróban meghatározott bírságösszeget az aszfaltkartellben, amely a finn versenyhatóság történetében az eddigi legnagyobb bírság volt. A finn versenyhatóság azért marasztalta el a kartell résztvevőit, mert 1994 és 2001 között rögzítették az árakat és felosztották egymás között a tendereket. A kartell résztvevői az érintett piac kétharmadát lefedik. Mindkét fél fellebbez a döntés ellen.

A francia Versenytanács elfogadta az Electricité de France kötelezettségvállalását, amely hozzájárulhat ahhoz, hogy élénküljön a verseny az ország villamos energia piacán. Az EDF piaci ár alatt fogja értékesíteni a villamos energiát ezáltal lehetővé téve a versenytársak számára, hogy versenyezzenek az inkumbens szolgáltatóval a kiskereskedelmi szegmensben.

A francia Versenytanács összesen 2 millió Euróra büntetett 12 vállalkozást áröngzés és közbeszerzési összejátszás miatt. Ez volt a második eset a Versenytanács történetében, hogy teljes bírságelengedésben részesítették az elsőként engedékenységre forduló kartelltagot.

A Bundeskartellamt megakadályozta, hogy Németországban az állam egy tartománya többségi részesedést szerezzen a régió legnagyobb lottótársaságában, a Lotto Rheinland-Pfalz-ban, mert a tranzakció következtében a lottótársaság domináns pozíciója erősödne és képessé válna a versenytársak kiszorítására. A versenyhatóság nem fogadta el a vállalkozások azon védekezését, hogy a szerencsejáték-ipar nem tartozik a versenytörvény hatálya alá.

A német versenyhatóság hét gázszolgáltatót összesen 208 millió euró bírsággal sújtott, mert összejátszottak egymással a fogyasztók megőrzése és a verseny csökkentése terén. A folyékony gázszolgáltatók kifogásolt magatartása abban állt, hogy megosztották egymással a fogyasztói adatbázisukat, amelyek alapján hamis ajánlatokat nyújtottak a fogyasztóknak biztosítva ezzel, hogy soha ne váltsanak szolgáltatót. A döntés nem jogerős.

A Bundeskartellamt összesen 465 ezer euró bírságot szabott ki 9 gyógy-

szertári szövetséggel és több egyéni gyógyszerháttárral szemben, mert arra buzdították a tagjaikat és más patikákat, hogy ne versenyezzenek egymással több vény nélkül kapható gyógyszer kiskereskedelmi ára tekintetében.

Január végén közzétették azokat az Európai Bizottsághoz érkezett beadványokat, melyekben a vezető európai jogi irodák, ügyvédi szövetségek és munkacsoportok sürgették az európai versenyhatóságot, hogy az módosítsa a rendezési eljárásra vonatkozó, 2007 októberében publikált szabálytervezetét. Például a Nemzetközi Ügyvédi Szövetség Antitröszt Bizottsága szerint a vállalkozások nem fogják érdeklődést mutatni, ha a bírságcsökkentés mértéke nem éri el legalább a 20%-ot. Szintén tisztázásra szorul a vélemények alapján a Bizottság diszkrecionális jogának mértéke, a rendezési eljárásra vonatkozó javaslat elfogadására vagy elutasításra ill. a feltételek meghatározására vonatkozóan. Szintén lényegesenként említették, hogy a megállapodásokat átláthatóbbá tegyék, annak érdekében, hogy a vállalkozások jobban megértsék, hogy mihez járulnak hozzá. A beadványok tanúsága szerint a Bizottságnak számos ponton tisztázni, módosítani kell tervezetét annak érdekében, hogy mind a versenyhatóság, mind a vállalkozások egy jól működő eszkozhöz juthassanak. A Bizottság ígérte szerint figyelembe fogja venni a beérkezett véleményeket, majd konzultál a tagállamokkal, s az év folyamán kibocsátja felülvizsgált tervezetét.

Február 18–22 között tartotta újabb ülészakát a párizsi székhelyű OECD Versenyügyi Tanácsa. A 2. sz. munkacsoport (verseny és szabályozás) hétfői ülésén az ingatlanokra vonatkozó szabályozás versenyjogi kérdései voltak napirenden. A 3. sz. munkacsoport (együttműködés és jogérvényesítés) ülésének napirendjén volt a kisebbségi tulajdoni részesedések és a vállalkozások vezetésében lévő személyi átfedések versenyjogi problematikája, illetőleg az összetett közgazdasági eleméletek bíróságok előtti prezentációjának kérdései. A Versenyügyi Tanács most ünnepelte 100. ülését, amelyen panelbeszélgetések keretében eleve-nítették fel az eddigi eredményeket, hibákat, a jelen kihívásait és a tanács jövőbeli szerepének kérdéseit.

Megszavazták a kínai versenytörvényt

Igen jelentős mérföldkönek, a Kínával gazdasági kapcsolatokat fenntartó országok és azok vállalkozásai szempontjából lényeges körülménynek tekinthetjük, hogy a világ egyik legdinamikusabban fejlődő, hatalmas gazdasági potenciállal bíró és nagy pénzügyi erejű vállalkozásokkal rendelkező állama is megalkotta a maga gazdasági versenyszabályozását. A jogszabály sokban hasonlít a közösségi versenyjogra, mindamellett, hogy számos eltérést, különlegességet is találhatunk benne. Az alábbiakban röviden bemutatjuk a törvény főbb jellegzetességeit¹.

2007. augusztus 30-án a Kínai Országos Népi Gyűlés elfogadta a Kínai Népköztársaság Monopóliumellenes törvényét (a továbbiakban: versenytörvényt), amely 2008. augusztus 1-jén lép hatályba. Meg kell azonban jegyezni, hogy a törvény alapvetően keretszabályozásnak tekinthető – valódi tartalommal a végrehajtási szabályok fogják feltölteni, amelyek a későbbiek során kerülnek megalkotásra. A jogszabály alapvetően három magatartáskört érint: versenykorlátozó (monopolisztikus) megállapodásokat, a piaci erőfölénnyel való visszaéléseket valamint az összefonódásokat².

A versenykorlátozó magatartások kategóriája olyan megállapodásokat, döntéseket vagy más összehangolt magatartásokat foglal magában, melyek kizárják vagy korlátozzák a versenyt (pl.: árörögítő, piacfelosztó stb.). Érdekes módon a jogszabály tiltja az új technológiák vagy új felszerelések vásárlását korlátozó megállapodásokat is. Noha az ilyen megállapodá-

sok korlátozhatják a szabad és tisztességes versenyt, számos jogrendszerben e megállapodások többségét tipikusan nem értékeli versenykorlátozóként. Ezenfelül a versenytörvény tartalmaz egy kiegészítő/gyűjtő kategóriát, jelesül: „a versenyjogot érvényesítő hatóságok által felismert egyéb versenykorlátozó megállapodások”. A jogszabály egyes megállapodás-kategóriákra vonatkozó tiltása azt sugallja, hogy az inkább a formai, mintsem a hatás alapú megközelítést alkalmazza. A remények szerint a végrehajtási szabályokban ez a szabály majd pontosításra kerül.

A tiltott megállapodások mentesítésben részesülhetnek, a megfelelő feltételek fennállása esetén. Például a K+F, technológia fejlesztési, termékminőség vagy hatékonyság növelő, költségcsökkentő, a KKV-k versenyképességét növelő stb. megállapodások mentesülhetnek. Ilyen esetekben a vállalkozásnak kell bizonyítania, hogy az adott megállapodás nem korlátozza jelentősen a versenyt és hozzájárul a fogyasztói jólét növekedéséhez, kivéve a külföldi kereskedelem védelmével és a külföldi gazdasági együttműködéssel kapcsolatos mentesítést. Ezenfelül a külföldi kereskedelem védelmével és a külföldi gazdasági együttműködéssel kapcsolatos, a gazdasági recesszió hatásainak csillapítására szánt és a közérdek szempontjából hasznos megállapodások szintén mentesítésben részesülhetnek. Ezzel a rendelkezéssel a kínai versenytörvény meghagyja az ún. „krízis-kartellek” elvi lehetőségét, s így jelentős mértékben eltér számos fejlettebb antitröszt jogrendszerétől.

Az erőfölényre vonatkozó rendelkezések az általánosan elfogadott szabályokon túl magukban foglalnak egy megdönthető vélelmet, amely csupán a piaci részesedés alapján minősít valamely vállalkozást dominánssá. Eszerint:

- az 50%-ot elérő vagy azt meghaladó piaci részesedéssel bíró vállalkozás önmagában erőfölényben lévőnek tekinthető;
- bármely két vállalkozás, amelynek együttes piaci részesedése legalább kétharmadnyi, vagy három vállalkozás, amelynek piaci részesedése legalább háromnegyednyi, közös erőfölényben lévőnek tekintendő, azzal hogy a 10% alatti

részesedéssel rendelkező vállalkozások nem tekinthetők együttes erőfölényben lévőnek.

Az ilyen strukturális teszteket számos jogrendszerben nem tekintik megbízhatónak, mivel gyakorlati értékük megkérdőjelezhető, alkalmazásuk ésszerűtlen eredményekre és bizonytalansághoz vezethet. Az erőfölényes visszaéléseket tiltó szabályok szintén tartalmaznak a fent említetthez hasonló kiegészítő/gyűjtő kategóriát. A törvény kifejezetten rendelkezik egy józan mérlegelésre vonatkozó (*rule of reason*) klauzulával, mely szerint egy magatartás csupán akkor minősül visszaélésnek, ha ésszerűen nem indokolható a megtétele.

A kínai jogban 2003 óta működik a külföldi felvásárlásokra vonatkozó fúziókontroll. Eszerint a kínai cégek külföldi vállalkozások általi felvásárlásához, illetve egyes – kínai érdekeltséggel bíró – off-shore akvizíciók végrehajtásához engedélyt kellett kérni. Ezen összefonódási kérelmeket a Kereskedelmi Minisztérium bírálja el, 2007 augusztusáig 380 ilyen beadvány érkezett. Az érintett vállalkozások tapasztalata szerint a tisztviselők alapos vizsgálatokat végeznek és egyre növekvő szigorral bírálják el a beadványokat. Azonban az új versenytörvény jelentős változásokat hoz a fúziókontroll területén:

– az eddigi minisztériumi rendeleti szint helyett törvény szinten szabályozzák a kérdést;

– a versenytörvény a gazdaság valamennyi területén alkalmazandó lesz minden külföldi, de a kínai piaci szerkezetre hatással bíró összefonódásra, egyes kínai relevanciájú off-shore tranzakciókra, és a tisztán belföldi (két vagy több kínai cég összefonódása) fúziókra;

– a meghatározott feltételek alá eső fúziók esetén a bejelentés ill. annak engedélyeztetése kötelező lesz;

– a bejelentők írásban megkapják a meghozott határozatokat, valamint a tiltó és feltétellel engedélyező határozatokat nyilvánosságra hozzák.

A fúziós szabályozás tárgyi és személyi hatálya nagymértékben hasonlít az európai gyakorlathoz. A versenytörvény nem rendelkezik küszöbszámokról, ezeket majd a végrehajtási rendeletek fogják meghatározni. Az eljárás kétfázisú, az első

¹ A Linklaters cikke nyomán, <http://www.linklaters.com/pdfs/publications/competition/china.pdf>

² Ez utóbbi szabályok nem előzmény nélküliek: 2003-tól már hatályban volt a külföldi felvásárlásokat érintő szabályozás.

fázisban 30 nap alatt kell eldönteni, hogy indítanak-e részletes vizsgálatot (második fázis) avagy sem. A második fázis 90 napig tarthat azzal, hogy egyszeri 60 napos határidő hosszabbításra van lehetőség. A fúziós szabályozás egyebekben nagymértékben hasonlít például az európai modellhez.

Egyes beszámolók szerint a kínai kormány több iránymutatás tervezetét is készít a fúziós eljárás részletszabályaihoz köthetően, így például a piac meghatározásról, a részletes vizsgálatról és a feltételekhez kötött jóváhagyás esetén alkalmazandó eljárásról. Ezeket az iránymutatásokat a feltehetőleg 2008. augusztus 1. (tehát a versenytörvény hatálybalépése) előtt el fogják fogadni. Eddig az időpontig azonban a most is hatályban lévő minisztériumi rendeleteket kell alkalmazni.

A hazai vállalkozások külföldiek általi megszerzése, illetve bármilyen külföldi részvétellel létrejövő összefonódás egy – a „hagyományos” fúziókontrollon kívüli – ún. „nemzetbiztonsági felülvizsgálat” alá kerül. Ennek az intézmények is van előképe az eddigi fúziós szabályozásban, jóllehet ott még az előbbinél szűkebb terjedelmű „nemzetgazdasági biztonság” kifejezést használták. Valószínűsíthető, hogy az új törvény hatályba lépése előtt külön szabályokat fognak alkotni a nemzetbiztonsági felülvizsgálat természetét, terjedelmét és a hozzá kapcsolódó eljárást illetően.

A versenytörvény egy új, központi hivatalt hoz létre (az Államtanács Monopólium-ellenes Bizottsága). Ez a bizottság felelős a versenypolitika alakításáért, a vizsgálatok lefolytatásának megszervezéséért, a piaci folyamatok és az ott folyó verseny értékeléséért. Emellett elkészíti a monopólium-ellenes iránymutatásokat, valamint – mivel a jogérvényesítés feladatát több állami szerv között megosztják – koordinálja az egyes versenyhatóságok jogalkalmazó munkáját. Így például az Állami Ipari és Kereskedelmi Igazgatóság jár el az alapvető antitröszt ügyekben (versenykorlátozó megállapodás, erőfölénys visszaélés), míg továbbra is a Kereskedelmi Minisztérium lesz felelős az összefonódások felett gyakorolt ellenőrzésért, emellett pedig a Nemzeti Fejlesztési és Reform Bizottság fog kulcsszerepet játszani az árszabályozási kérdésekben. Jelenleg azonban még nem világos, hogy más hatóságok milyen szerepet fognak játszani a versenytörvény végrehajtásában; elképzelhető, hogy például az Informatikai Minisztérium, a Polgári Légügyi Igazgatóság, a Hírközlési Minisztérium vagy akár a pénzügyi szabályozó szervek a saját működési területük vonatkozásában szintén szerephez jutnak. Mindenesetre az bizonyosnak tűnik, hogy jelentékeny erőforrások jutnak majd a versenytörvény érvényesítésére.

A végrehajtó hatóságok széleskörű jogszíntvényekkel fognak rendelkezni, így

például előzetes bejelentés nélküli helyszíni vizsgálatokat („hajnali rajtaütés”) is végezhetnek. A jogsértés esetén kiszabott bírság mértéke pedig a jogsértő vállalkozás előző üzleti évben elért forgalmának 10%-áig terjedhet majd. Ezenfelül a hatóság elvonhatja a jogsértő magatartás eredményeképpen keletkezett hasznot is.

A kínai versenytörvény egyik egyedi vonása, hogy a közfeladatok ellátásáért felelős közigazgatási szervek hatalmával való visszaéléseinek is megpróbál gátat vetni. Ezen szerveket – többek között – eltiltják az olyan magatartásoktól, mint az árubeskedelem korlátozása, a régiók közötti áruk forgalmának akadályozása, a területükön kívüli vállalkozások helyi tenderekből való kizárása vagy azok részvételének korlátozása.

A versenytörvény Kína első átfogó versenyszabályozása, amely lefekteti az ország versenypolitikájának az alapjait, de gyakorlati alkalmazását még nagymértékben befolyásolni fogják az elfogadásra váró iránymutatások és végrehajtási rendeletek. 2008. augusztus 1-jétől tehát különlegesen fontos lesz a Kínában tevékenykedő vagy oda belépni kívánó vállalkozásoknak, hogy a versenytörvény rendelkezéseit ismerjék és azokat betartsák. Ennek elmaradása komoly pénzügyi büntetéssel és üzleti kockázattal járhat a vállalkozások számára.

Hajós Ádám

Amerikai kartellkonferencia

2008. január 30.– február 1. között San Francisco városában tartotta az American Bar Association Section of Antitrust Laws és az International Bar Association közös konferenciáját.

A konferencián több mint 330 résztvevő volt, alapvetően a világ vezető ügyvédi irodáinak versenyjoggal és ehhez kapcsolódó kártérítési kérdésekkel foglalkozói ügyvédei képezték a résztvevők döntő hányadát, szinte valamennyi ismert versenyjogi „sztárügyvéd” jelen volt. A konferencia ugyanakkor nyitott volt a versenyfelügyeleti hatóságok munkatársai számára is.

A konferencia programja rendkívül sajátos szerkezetű volt, ugyanis előadások helyett egy hipotetikus világméretű kartellügy kapcsán panel demonstrációk (szerepjátékok) formájában kerültek bemutatásra a kartellejárás

egy-egy szakaszainak tevékenységei, a védekezési taktika és stratégia kialakításának lépései, valamint a kártérítési igények kezelési taktikái. Az egyes szerepeket a világ vezető versenyjoggal foglalkozó ügyvédei, illetve a versenyhatóságok vezető munkatársai „alakították”, igyekezve bemutatni a valóságos körülmények közötti tevékenységük jellemző vonásait.

A bemutató panelek mellett még két kerekasztal beszélgetésre került sor:

- három kontinens gyakorló versenyjogi bírói ismertették ítélezési alapelveiket, értelmezéseiket a versenyjogi ügyek megközelítésében;

- a világ vezető versenyfelügyeleti szervezeteinek (EU-DG Comp, US – DOJ, Canada – CBC, Ausztrália – ACCC, Japán – JFTC, Korea – KFTC, UK – OFT) első számú vezetői ismertették szervezeteik alapvető prioritásait a jövő versenyfelügyeleti tevékenységét illetően.

Mäger Andrea

A reklámozás határai a pénzügyi szektorban – 1. rész

A reklámozás „puha” korlátját a fogyasztói ismeretek jelentik a pénzügyi szolgáltatók számára, a cikk első részében ezt a kérdést járjuk körül. Ezt követően, a második részben arra keressük a választ, hogy a „kemény” korlátnak számító szabályozói környezet elvárásai hogyan alakulnak Európa fejlett pénzügyi piacain.

Nem boszorkányüldözés

A fogyasztók tisztességtelen befolyásolása miatt indult és 2007-ben lezárt versenyfelügyeleti eljárások közül a legnagyobb sajtóvisszhangot a hitelintézetekkel szemben folyt eljárások kapták. A média érdeklődése a téma iránt a hitelkártya-tájékoztatókkal kapcsolatosan indult piactisztítási célú eljárásorozat végén csúcspontot ért, ekkor ugyanis kilenc bankot, közel 300 millió forint bírság megfizetésére kötelezett a Versenytanács. A határozatok legfőbb elvi üzenete, hogy a Gazdasági Versenyhivatal elkötelezett a pénzügyi termékek és szolgáltatások piacán az átláthatóság feltételeinek megteremtésében.

A tisztességtelen piaci magatartás és versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény (a továbbiakban: Versenytörvény) 8. §-a (1) bekezdése értelmében tilos a fogyasztókat a gazdasági versenyben megfélemlíteni, 10. §-a pedig tiltja a fogyasztó választási szabadságát indokolatlanul korlátozó üzleti magatartások alkalmazását. A Versenytörvény abból a megfontolásból védi a fogyasztót, hogy őt tekinti a piac központi szereplőjének, aki döntésével, választásával alapvetően meghatározza a gazdasági verseny kimenetelét.¹ Bármiféle tisztességtelen

reklámtevékenység ennek a kulcsfigurának a döntési szabadságát csökkent(het)i vagy szünteti(het)i meg.

A Versenytörvény a lehetséges legtipikusabb megfélemlítő magatartásokat példálózó jelleggel sorolja fel. Ennek az a gyakorlati következménye, hogy mindig az adott versenyfelügyeleti eljárásban kell eldönteni, a vizsgált magatartás esetében megvalósult-e, és ha igen miként a fogyasztók megfélemlítése.

A Versenytanács által jogsértőnek minősített magatartást tanúsító vállalkozások általában élnek a rendelkezésükre álló jogorvoslati lehetőségekkel. Ennek eredményeként az elmúlt években egy következetes bírói gyakorlat² alakult ki a versenytörvény ide vonatkozó fejezetének alkalmazásával kapcsolatban³. A versenytanács határozatok és a bírósági döntések együttesen adnak iránymutatást a vállalkozásoknak a versenyjogi elvárásokról. Ezt az iránymutatást a vállalkozásoknak a fogyasztók részére adott tájékoztatásaik kialakításakor célszerű és indokolt figyelembe venniük. Ami a reklámozási kérdéseket illeti, a körülményekhez képest világosak és ismertek a játékszabályok. Természetesen nem kizárt, hogy ezek a piac változásaihoz igazodóan, újabb és újabb eljárások során finomodhatnak.

Ezen szabályrendszernek való megfelelés meglehetősen munkaigényes és az alkalmazása ellen ható rövid távú üzleti érdekek miatt nem konfliktusmentes. A felsővezetői elkötelezettségen túl a versenytanács határozatok, bírósági ítéletek nyomán követését, a marketing, jogi és üzleti területek hatékony együttműködését igényli a vállalkozásoktól. Azonban egy idekívánkozó kutatási eredmény szerint az erőfeszítés nem hiábavaló, hosszútávon, összességében megtérül. Porta et al (1966) a befektetők jogi védelme szem-

pontjából elemezte 49 ország jogrendjét egyrészt a konkrét szabályok, másrészt a szabályok tényleges érvényesülése szempontjából. Azt tapasztalták, hogy a precedens döntéseken alapuló jogrendű országokban a legerősebb a befektetők jogi védelme. Azon országokban pedig, ahol a befektetők védelmére vonatkozó szabályok minősége és érvényesíthetősége jobb, hatékonyabban működik a pénzügyi közvetítő rendszer.⁴

A versenytanács tapasztalatok alapján az elvárások teljesítése, bár erőforrás igényes, mégsem lehetetlen. Egyes ágazatokban már rövid távon is van eredmény: a piaci szereplők a versenyfelügyeleti eljárás, a versenytanács határozatok és a bírósági ítéletek hatására változtattak magatartásukon. Másrészt az sem példa nélküli, hogy a versenyhivatali beavatkozást fogyasztói tudatosság változása tette szükséglettelenné. A pénzügyi szektorban azonban ma még nem ez a helyzet.

Aktív figyelem

Az elmúlt években a lakossági pénzügyi termékek és szolgáltatások piaca a nemzetközi és a hazai hatóságok figyelmének a középpontjába került. A legutóbb Meglena Kuneva, az Európai Unió fogyasztóvédelméért felelős biztosa a fogyasztói piaci megfigyelési rendszer⁵ bevezetésével egyidejűleg jelentette be⁶, hogy a lakossági banki szolgáltatások elemzése a 2008-as év három kiemelt céljának egyike⁷. Ezzel pedig nem céloznak meg kevesebbet, mint azt, hogy átfogó átvilágításnak vessék alá egyes gazdasági

¹ A GVH gyakorlatában a korlátozott racionalitás elvére épített megközelítés érvényesül. Részletesebben lásd a GVH honlapján, www.gvh.hu A fogyasztói döntések szabadságára vonatkozó a GVH által követett alapelvek cím alatt.

² Részletesebben lásd a GVH honlapján, www.gvh.hu Bírósági ítéletek cím alatt.

³ Zavodnyik József: A fogyasztók megfélemlítésére alkalmas reklámok versenyjogi megítélése a bírói gyakorlat tükrében (Gazdaság és Jog, 2005. 4. szám).

⁴ MNB Műhelytanulmányok: Tanulmányok a bankszektor középtávú fejlődési irányairól benne dr. Mérő Katalin: A bankok pénzügyi közvetítésben betöltött szerepének változása, 17-18. oldal.

⁵ Consumer Market Watch

⁶ <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/157>

⁷ Kiskereskedelmi pénzügyi szolgáltatások, kereskedelmi fogyasztási cikkek határokon átvitel értékesítése, fogyasztói jogorvoslatok

ágazatok piacainak teljesítményét. Nem utolsósorban azért, mert sok olyan gyakorlat létezik és van terjedőben, amelyik megnehezítve az árak összehasonlítását, akadályozhatja a fogyasztói döntéshozatali folyamatot, és esetenként a gazdasági versenyt is.

A hazai mérleg a fogyasztók megtévesztése elleni hatósági – köztük versenyhivatali – fellépések számának növekedését mutatja. A fogyasztók megtévesztésével leginkább fertőzött területek beazonosítására sajnos nincs kész recept, azaz nem létezik olyan, általánosan elfogadott szempontrendszer, amelynek elemeit kipipálva ölünkbe hullna a megkérdőjelezhetetlen eredmény. Azonban tartós versenyhivatali figyelemre számíthatnak azok a szektorok, ahol a potenciálisan érintett fogyasztók száma magas, a termék vagy szolgáltatás bizalmi jellegű, komplex, a vásárlásra ritkán kerül sor, az eladási stratégiák része az agresszív marketingkampány, a termékek száma és jellemzőik miatt az összehasonlítás nehézkes, a fogyasztói döntéshez szükséges információkeresés folyamata drága, magas az információs zaj, speciális ismeretek szükségesek az átadott információ megértéséhez, gyakoriak a fogyasztói panaszok. A felsorolt szempontok többsége általában jelen van a lakossági pénzügyi termékek és szolgáltatások piacán. A hazai piac további jellemzője, hogy a fogyasztók alkuereje kicsi, általában ritkán váltanak szolgáltatót⁸ és gyakori, hogy nem megfelelően informáltak.

Növekvő háztartási kitétség

Közismert, hogy a leggyengébb kockázatkezelési ismerettel rendelkező szektor, a háztartások pénzügyi kockázatokkal szembeni kitétsége folyamatosan növekszik. A hitelezés „demokratizálódásának” hívott folyamat révén, többek között a kockázati árazás bevezetésének, a statisztikai alapú adatfeldolgozás elterjedésének köszönhetően már olyanok is hitelhez juthatnak, akiket néhány évvel ezelőtt még hitelképtelennek nyilvánítottak volna.⁹ A demográfiai változások a felosztó-kirovó nyugdíjrendszerek reformját hoz-

ták, ami azzal járt és jár, hogy a tőkepiaci befektetésekkel kapcsolatos kockázatok következményeire – elégtelen nagyságú hosszú távú megtakarítások, nem megfelelő eszköz választása – is fel kell készülnie egy fogyasztónak.¹⁰

Magyarországon is hasonló a helyzet. 1999–2007 között – a felzárkózó, átalakuló gazdaságokra jellemző módon – a háztartások hitelállománya, több mint a tízszeresére nőtt, fogyasztói-megtakarítói viselkedése a fejlett európai országokra jellemző szerkezet irányába tart. Az eladósodottság jelenlegi szerkezete azt – is – mutatja, hogy a hitelállomány relatíve jelentős hányada van kifizetett pénzügyi és jövedelmi helyzetű háztartások birtokában.¹¹ Az 1998-ban életbe lépett nyugdíjreform a magánnyugdíjpénztárt választóknak és a belépésre kötelezetteknek pedig új típusú kockázatok felvállalását és a kockázatok megértésének kényszerét hozta.¹²

Szintén trendszerű jelenség, hogy a felgyorsult termékfejlesztés, marketing, értékesítési és kommunikációs eszközök fejlődése eredményeként már az átlagos háztartás is nagyszámú, komplex és változó termék közül választhat. Az innováció Magyarországon is folyamatos, az új szolgáltatások és termékek gyorsan terjednek, a bankok egymás ajánlataira erőteljes marketingkampányokkal reagálnak, amely szükségszerűen az átláthatóság ellen – is – ható tényező. A helyzetet jól jellemzi dr. Csányi Sándor az OTP Bank Nyrt. elnök-vezérigazgatójának kijelentése: „Bizonyos szegmensekben nemcsak az ügyfelek, hanem időnként már mi is csak nehezen tudunk kiigazodni!”¹³ A versenyhivatalok¹⁴ elemzése alapján rámutatnak, hogy ha „kiigazodásra” képesek a fogyasztók, akkor akár már a legegyszerűbb és leggyakrabban használt termékek (lakossági folyószámla, hitelkártya) esetén is jelentős költségeket takaríthatnak meg.

Az összehasonlításához azonban mindegyiknél információ és az információ

megértéséhez ismeret, tudás szükséges. Az információ átadásának, az információs aszimmetria feloldásának európai tapasztalatairól, egyes szabályozási kezdeményezésekről a következő részben lesz szó. Miután a fogyasztók tisztességtelen befolyásolását tiltja szól a Versenytörvény, ezért érdemes először azt megnézni, milyen közegbe juttatnak információt a bankok.

Alacsony pénzügyi kultúra

A magyar háztartások pénzügyi jártaságának hiányosságaira számos pénzügyi jelenség és felmérés hívta és hívja fel a figyelmet. Nyilvánvaló tény, hogy a magyar lakosság többsége nem részesült semmilyen pénzügyi képzésben. Gyors változás ezen a téren a pénzügyi ismeretek oktatásának Nemzeti Alaptantervbe történő emelésétől sem várható, a magyar oktatási rendszert jól ismerők szerint legalább 6-8 év elteltével jelentkezhetnek az első eredmények. Ugyanakkor gondot, ha nem nagyobbat jelent az, hogy a háztartások nem rendelkeznek számottevő, piaccgazdasági viszonyok között szerzett tapasztalattal sem. A nemzetközi és hazai kutatások ugyanis azt mutatják, hogy azok tudják megközelítően jól kezelni a pénzügyeiket, akik ismerik saját fogyasztói szokásaikat, akiket szüleik bevontak a pénzügyek intézésébe – azaz rendelkeznek tapasztalatokkal.¹⁵ A tömegesen csupán 2001-től hitelképesnek tekintett, bár rekordütemben eladósodó hazai lakosságtól reálisan nem várható el, hogy a szükséges tapasztalati tőkét hirtelenjében „felhalmozza”.

Egyes, a fogyasztók széles rétegeit elérni kívánó tiszteletreméltó¹⁶ kezdeményezés ellenére a közeljövőben nem vagy csak korlátozott az esélye annak, hogy a magyar lakosság pénzügyi oktatásban nem részesült, csekély mértékű tapasztalattal rendelkező többségéhez, ha el is jutnak a döntéseikhez szükséges információk, képesek lesznek azok feldolgozására.

Az MNB nyilvánosságra hozott kutatása alapján elmondható, hogy bár a 17–30 év közötti fiatalok jelentős hányada a min-

⁸ GVH: Bankváltás lehetősége a magyar bankszektorban – előkészületben.

⁹ Speech by Chairman Ben S. Bernake at the Opportunity Finance Network's Annual Conference, Washington, D.C., 2006. november 1.

¹⁰ MNB: Jelentés a pénzügyi stabilitásról 2005/1, benne III. 1. A háztartások pénzügyi kultúrája és a pénzügyi stabilitás.

¹¹ Holló Dániel–Papp Mónika: A háztartási hitelkockázat becslése: egy kérdőíves felmérés tanulságai, MNB Occasional paper 70/2007.

¹² MNB Jelentés a pénzügyi stabilitásról, PSZÁF jelentés a felgyült szektorok tevékenységéről 2004–2007.

¹³ Dr. Csányi Sándor: A verseny és transzparencia kérdései a bankszektorban, PSZÁF II. Bankkonferencia, Visegrád, 2007. november 6-7.

¹⁴ Office of Fair Trading, UK: Personal current account in the UK, 2007. április, Credit card comparisons, 2008. február, GVH: Folyószámla költségek összehasonlítása – előkészületben, Jelzálóhitelezés-ágazati vizsgálat 2005.

¹⁵ MNB: Felmérés a lakosság pénzügyi ismereteiről a 17–30 éves korosztály körében, 2005.

¹⁶ www.mnb.hu/engine.aspx?page=mnbhu_penzugyi_kultura, OTP-Fáy András Alapítvány, JAM, Öngondoskodás Alapítvány.

Elemzések

dennapi életben elengedhetetlennek tartja a pénzügyi ismereteket, mégis idegenkedik a témától. Ennek hátterében egyrészt a sajátos pénzügyi nyelvezet, másrészt az alapvető pénzügyi fogalmak hiányos ismerete áll. Jellemzők körükben az értelmezési problémák, nem értik a pénzügyi szolgáltatásokkal kapcsolatos információkat. Bizalmatlanok az egyes információforrásokkal szemben, azokat elfogultnak és nem teljesen megbízhatónak tartják.

A többség ennek ellenére a pénzügyi ismereteit a televízió, az újságok és a magazinok ismertetőiből szerzi, a pénzügyi információk forrásai között a független szervezetek tájékoztatói messze a legutolsó helyen szerepelnek. A hitelezés körében a törlesztőrészlet, jelzálog és futamidő a legismertebb fogalom. Sokan csupán a legalapvetőbb termékjellemzők (devizanem, futamidő, THM) összevetése alapján választanak terméket. Bár többen ennél mélyebb információkeresési folyamatról számoltak be, elgondolkodtató az az eredmény, hogy a devizahitelt felvevők többsége nem tudta megmondani, hogy az árfolyam megváltozása milyen módon hat a törlesztőrészletre, milyen esetben növeli vagy csökkenti azt.

Döntésbe menekülés

A fogyasztók pénzügyi ismereteinek hiánya pedig könnyen egy jól definiált döntési folyamatot eredményezhet. Ez az ún. korlátozott problémamegoldáson alapuló döntési folyamat, amelynek mindkét alapesete jellemzően kialakulhat a lakossági bankszolgáltatást választók körében. Vagyis a nem tudás/nem értés egyrészt ahhoz vezethet, hogy a pénzügyileg nem képzett fogyasztó nem válik motiválttá az információ keresésében, és az ajánlatokat egyformának, vagy megkülönböztethetetlennek érezve, az alternatívákat sem értékeli. Tankönyvszerű, ahogyan ilyenkor igyekezik leegyszerűsíteni a döntési folyamatot, különféle hüvelykujj szabályokat¹⁷ alkalmaz és a környezetét (pl.: reklámok) által sugallt kész minták szerint lép. De szintén jellemző erre a piacra a fogyasztó „kifáradásához” vezető másik ok is, a túlságosan sok információ (pl.: általános szerződési feltételek, aktuá-

lis kondíciós listák ismerete) felvételének problematikája. Nincs min csodálkozni. Az alapvető pénzügyi fogalmakat nem ismerő, a pénzügyi szaknyelvben járatlan fogyasztó nem élvezi egy olyan döntési helyzet megoldását, ahol előbb vagy utóbb elkerülhetetlen a „bukás – ezt én nem értem” érzése. Így a keresést, a döntést minél hamarabb be akarja fejezni.

E folyamatnak önkéntelenül részesevé válhat a szabályozó hatóság is, aki a pénzügyileg nem képzett fogyasztó tájékoztatását elősegítendő, számos egyszerűsített mutató megalkotásával és alkalmazásának kötelező tételével próbál a helyzetből kiutat találni. Ezek alapján véve nagy szolgálatot tesznek, azonban „relaxálttá” is válhat tőle a fogyasztó, hiszen a THM, EBKM a „hatóság által ellenőrzött tény,” biztonságát sugallja felé – miközben könnyen téves döntést hozhat az, aki csak ezen mutatókra támaszkodva hozza meg döntését – „akár” 35 évre.

Ha ezt érzékelve, a vállalkozás ráerősít a folyamatra, és „a reklámhordozó sajátosságaihoz igazodóan, a fogyasztói elvárásoknak megfelelően” cselekedve lép – a legeslegalacsonyabb THM-ről, törlesztőrészletről szól – könnyen megszegheti a fair play szabályait. Az már más lapra – a következő rész témája lesz – tartozik, hogy a tájékoztatás miközben egyszerűnek és érthetőnek láttatja magát, miként alkalmas a megtévesztésre, miként hallgat el és emel ki egyes terméktulajdonságokat.

A versenyhivatali eljárások tapasztalatai azt mutatják, a bankok előtt – nyilatkozataikból megállapíthatóan – pontosan ismert, hogy saját fogyasztóik milyen pénzügyi ismeretekkel rendelkeznek. De magatartásuk meglehetősen következtelen. Általában elismerik, hogy Magyarországon alacsony a pénzügyi kultúra, számos evidensnek tűnő fogalom nem ismert a fogyasztók számára. Egy konkrét reklám kialakításakor azonban már figyelmen kívül hagyják ezt a „nemtudást”. Teszik ezt annak ellenére, hogy az egyes termékek használatával kapcsolatos fogyasztói szokásokat vizsgáló banki elemzések eredményei éppenséggel a „nemértés”, az ismeretek hiányát jelzik.¹⁸ Azaz a fogyasztók jogszerű – és ésszerű – tájékoztatásának érdeke és a rövid távú üzleti érdekek összecsapásából rendre ez utóbbi kerül ki győztesen.

A problémára adott válaszok különbözőek lehetnek, hosszú távon a pénzügyi ismeretek, pénzügyi kultúra növelése látszik járhatóknak. A cél a tájékozott fogyasztó. Csakis a tájékozott fogyasztó lehet annak a biztosítéka¹⁹, hogy a tisztességtelenül működő eladók távol maradjanak a piactól. Egyúttal leghatékonyabban képes lesz azt elérni, hogy a transzparencia értékévé váljon a versenyben. Rövid távon azonban a bankok kezében van a megoldás.

Amivel ma találkozunk: feltételek és azok tetszőleges kombinációjából álló komplex termékek, leegyszerűsített reklámok, marketingszemponturnyírt tájékoztató anyagok, hasonló tartalmú, de eltérő megnevezésű, így az összehasonlítást megnehezítő költségelemek, bizonytalan tartalmú szóbeli tájékoztatások, pénzügyi-jogi szaknyelvre épülő szerződések, melyek elválaszthatatlan része a gyakran több száz oldalas ÁSZF és a mindenkori kondíciós lista. Az ügyfél-tájékoztatás ezen teljes folyamatát vizsgálva súlyos hiányosságként értékelhető annak figyelmen kívül hagyása, hogy a célközönség nem felkészült, vagy csak részleges felkészültséggel rendelkezik a számára készített anyagok megértésére.

Jóléti veszteségek

Az alapproblémát tehát a gyorsan változó, komplex termékek megértéséhez szükséges ismeretek és a fogyasztók valószínűleg pénzügyi ismerete közötti különbség jelenti. Ha a fogyasztó nem tudja, milyen kínált termékek felelnek meg rövid- és hosszú távú pénzügyi szükségleteinek, nem ismerni fel a megtévesztő marketingtechnikákat, és nem képes megítélni az ajánlatok különbségeit, akkor nagy a kár. Az aktív és jól informált fogyasztó hiányában a vállalkozásoknak nem kell tartaniuk a fogyasztó büntetésétől – értsd: más szolgáltató választásától –, az jár jól, aki merészebbet, nagyobb, kreatívabban üzen. A valóságra a fogyasztó vagy rájön, de inkább nem, inkább utóbb, mint előbb. Az eladás-ösztönzés eredményeként a háztartás olyan szolgáltatást vásárol meg, amire nincs szüksége vagy nem a legmegfelelőbb számára. Rövid távon veszít a fogyasztó, nyer(het) a bank, hosz-

¹⁷ MNB megbízásából készített közvélemény-kutatás kvantitatív részletes jelentéséből.

¹⁸ Pl.: Vj-151/2007., Vj-76/2007

¹⁹ „check and balance”

Fotó: MTI

szabb távon már a kínálati oldal hatékonysága is sérül.

A bank jól tájékozott: a gyűjtött adatok elemzése révén ismeri a megcélzott fogyasztói kör viselkedését. Tudja, hogy a fogyasztó információkeresési folyamata nem tökéletes, érzékeli, hogy a fogyasztó nem képes a termékeket és az árakat összehasonlítani, a megtévesztő marketingtechnikákat felismerni. Ilyen helyzetben csak kivételesen lesz a transzparencia a legjövödelmezőbb stratégia egy vállalkozás számára. A racionális vállalkozás értelemszerűen profitmaximalizálásra törekszik, így ezt az elvet követi akkor is, amikor arról dönt, hogyan, mennyi és milyen minőségű információt nyújt a fogyasztóknak. Az információ ugyanis mindig stratégiai tényező egy vállalkozás kezében: az információt visszatarthatja, elhallgathatja a kedvezőtlen információkat, „elfelejtheti” bemutatni egy kedvezmény igénybevételének korlátjait, megnövelheti az információkeresés költségeit, megnehezítheti az ajánlatok összehasonlítását, információs zajt teremthet. A felsorolás hosszan folytatható. Ez egyáltalán nem jelenti azt, hogy érdekében állna, hogy a megalapozott fogyasztói döntéshez szükséges információt, a fogyasztó számára megfelelő – pl.: érthető – módon adja át.

A jóléti veszteségek egy másik lehetséges forrására hívja fel Kevin Davis²⁰, a Melbourne-i pénzügyi tanulmányok köz-

pontjának igazgatója. Véleménye szerint a pénzügyi dereguláció – számos pozitív hatása mellett – azzal is járt, hogy a háztartások által felvállalt pénzügyi kockázat magasabb lett. Többben azonban nem értik a számukra kínált és elérhető termékek kockázatait és nem képesek felmérni azokat a költségeket, amelyek számos pénzügyi termékhez és szolgáltatáshoz kapcsolódnak. Ennek eredményeként a pénzügyileg nem képzett háztartások számukra nem megfelelő pénzügyi szolgáltatást, terméket vesznek igénybe. Davis utal arra a szakirodalomban megjelenő elméletre²¹ is, amely szerint a pénzügyileg naiv fogyasztók tudtukon kívül valamiféle „támogatásban” részesítik a pénzügyileg felkészült háztartásokat. A hazai versenyfelügyeleti eljárások alátámasztani látszanak ezt a gondolatot. A hazai banki gyakorlatban sem ismeretlen, hogy egyes termékek bevezethetőségének előfeltétele a pénzügyileg tájékozatlan – és reklámmal megtévesztett – ügyfél megszerzéséből származó várható nyereség.

E körben feltétlenül meg kell említeni, hogy a Magyar Közgazdaságtudományi Egyesület 2007. évi Budapesten megrendezett konferenciáját Kőszegi Botond (Kaliforniai Egyetem, Berkeley) előadásában, a viselkedési közgazdaságtan megközelítését szigorú módszertani keretek között alkalmazva egy olyan gyakorlatot ismerttetett, amely a társadalmi jólét csökkentéséhez vezethet azáltal, hogy a hitelintézetek ki tudják használni az alapvetően megbízható adósok naivitását.²²

Egyes szerzők a felelős hitelezés és a reklámozás kapcsolatára hívják fel a figyelmet. Hogyan kell értékelni egy olyan termék reklámkampányát, egy átlagosan 20 éves futamidejű, az első két évben alacsony fix törlesztő-részlettel, majd az első két év után a futamidő végéig egyenletesen növekvő nagyságú törlesztő-részlettel rendelkező hitel esetében csak a kedvező törlesztő-részlet nagyságát emeli ki, a további feltételekről nem szól? Hiszen azoknak, akik esetében várható, hogy az évek előrehaladtával egyre többet keresnek jó, ha „becsalogtják” őket, ennek eredményeként a likviditási korlátjuk oldódik, a pályakezdők például hamarabb költözhetnek új lakásba, vehetnek új

autót. De például a fix fizetéssel rendelkező fogyasztóknak már nem annyira kedvező a „becsábítás” és esetleges „rábeszélés”, hiszen esetükben nem várható nagyobb jövőbeli „ugrás” a jövedelmükben.

Gyors változás²³ eredménye mindaz, hogy a fogyasztótól elvárjuk, aktívabban menedzselje a pénzügyeit. A termékinnováció, a fiókok számának növekedése és minőségi átalakulása, a kifinomultabb, az ügyfélkockázatokat jobban felmérő és kezelő rendszerek révén egyre több fogyasztó számára váltak elérhetővé a banki termékek és szolgáltatások. A verseny egyes mutatószámaival²⁴ illetően tehát elégedettek lehetünk. A technológiai fejlődésnek köszönhetően a háztartások jellemzőit, a fogyasztók vásárlási szokásait jól ismerő szolgáltatók fejlesztései révén a verseny erősödött, a kialakított termékek és szolgáltatások köre és elérhetősége jelentős mértékben szélesedett. Azonban mindezen okok vezettek oda is, hogy a kevésbé kényes izlésű szolgáltatóknak kiszolgáltatottá vált a pénzügyi ismerettel nem rendelkező fogyasztó, aminek súlyos jóléti (mint a túlzott mértékű eladósodottság, a nem megfelelő mértékű és szerkezetű megtakarítások) következményei és versenytorzító hatásai lehetnek.

Több, mint figyelemfelhívás: reklám

A bankok a fogyasztó attitűdjét és magatartását leginkább, integrált kommunikációs kampányok révén befolyásolják. Az integrált reklámkampány nem egy fogyasztói tájékoztatási lánc, bár törekvések mutatkoznak ennek elismertetésére. Ezen kampánytípus elsődleges célja a cég által uralható kommunikációs szegmensek összehangolása, ami a reklámcélok leginkább megfelelő médiaszerkezet összeállítását jelenti. A folyamat összehangolása azért fontos, hogy a vevőt azonos vagy legalábbis hasonló benyomás érje a különböző eszközök révén. Az integrált marketingkampány sem szól másról, mint egy TV-reklám, legyen annyira érdekes, hogy megvegyék miatta az árut.²⁵ A hazai pénzügyi közvetítők marketingköltsé-

²⁰ Kevin Davis: Increasing Household Financial Risk-An Increasing Social Risk, Dialogue 26, 3/2007.

²¹ John Campbell: Household Finance, The Journal of Finance, 2006. augusztus

²² Botond Kőszegi: Exploiting Naivete about Self-Control in the Credit Market, Magyar Közgazdaságtudományi Egyesület 2007. évi konferenciája, Budapest, 2007. december 19-20.

²³ Sandra Braunstein-- C. Welch: Financial Literacy: An Overview of Practice, Research and Policy

²⁴ Bankszövetség--Mckinsey tanulmány, 2007. május, Móri--Nagy: Verseny a magyar bankpiacon, MNB Füzetek 2004/9.

²⁵ Bauer András--Berács József: Marketing 401–460. oldal.

Elemzések

ségeinek az emelkedése a fogyasztók ezen eszközökkel történő elérésének kiemelt szerepére utal, amely tevékenységükhöz igazodóan, a mérlegfőösszeg alakulásával összhangban, folyamatában növekedő tendenciát mutatott az elmúlt időszakban.

A reklám nehezen pótolható információs eszköz. A reklám a modern marketing, a fogyasztó számára leginkább látható része, és a kereskedelem nélkülözhetetlen eleme. Értékes információt ad a termékekről és szolgáltatásokról és ezzel képessé teszi a fogyasztót, hogy informált döntést hozzon a versenyző árukról és szolgáltatásokról. A reklámokba vetett bizalom megőrzése tehát elengedhetetlen.

A reklám egyben ismeretközlő eszköz is. Egyik funkciója éppen az, hogy a vállalkozás és a fogyasztó között meglévő információs aszimmetria feloldására költ-

séghatékony megoldásokat keres, s ezek között – a fogyasztó számára költségtakarékos megoldást jelentve – valóságosnak, pontosnak fogadja el a vállalkozás nyújtotta tájékoztatást, történjen az bármilyen formában. A reklámban közölt állításokat tehát nem szabad, hogy lerontsa az állítással kapcsolatos hiányosság. Többek között azért sem, mert elsősorban és mindenekelőtt befolyásol: valamely tevékenység kiváltására, elősegítésére meghatározott irányba terelésére alkalmas.²⁶

A következő részben a bankok tájékoztatási gyakorlatát, elsősorban a központi szereplőnek számító reklámozási gyakorlatokkal kapcsolatos hazai és nemzetközi

elvárásokat kívánjuk bemutatni. Nem utolsósorban azért, mert a GVH 2007-ben lezárta 72 „fogyasztóvédelmi” eljárásából 17 folyt pénzügyi intézkedéssel szemben. Az esetek mindegyikében jogsértést állapított meg a Versenytanács, továbbá bírság kiszabására is sor került, összegük megközelíti a félmilliárd forintot. A versenyfelügyeleti eljárások központi eleme rendre az egyes pénzügyi termékekhez kapcsolódó reklámkampányok megítélése volt.²⁷

(Folytatás következik.)

²⁶ Miskolczi Bodnár Péter: A szolgáltatások árának megtévesztő reklámozása benne a Versenytanács. Vj-133/2005. sz. határozata

²⁷ lásd. Versenyhivatali döntések www.gvh.hu/gvh/alpha?do=2&pg=91&m20_act=4&st=1 Vj-127/2006, Vj-141/2006, Vj-154/2006, Vj-190/2006, Vj-17/2007, Vj-30/2007, Vj-47/2007, Vj-49/2007, Vj-50/2007, Vj-53/2007, Vj-61/2007, Vj-76/2007, Vj-78/2007, Vj-79/2007, Vj-113/2007 OTP Bank, Vj-114/2007 OTP Bank

Csépai Balázs

A multilaterális bankközi jutalék vég- órája – avagy kinek tojta az aranytojást a tyúk amit a Bizottság levágott?

Az Európai Bizottság a MasterCard ellen 1992 óta folyó maratoni vizsgálódása végén tiltó határozatot hozott, s ez a tilalom akár döntő fordulatot is hozhat ennek a világszerte jelentkező problémának a megoldásában. Az elmúlt években számos eljárás indult a kártyás fizetésekhez kapcsolódóan felszámított ún. bankközi jutalék (interchange fee) mértékének, számításának és egyáltalán szükségességének és jogszerűségének vizsgálatára. Az alábbiakban röviden bemutatjuk a vizsgált problémát, az eddigi versenyhatósági fellépések irányait és a Bizottság MasterCard ügyben 2007 decemberében hozott határozatát.

1. Ami a fazékban fő

A készpénzes és készpénzkímélő különféle fizetési rendszerek közül az egyik leggyakrabban alkalmazott elektronikus megoldás a kártyás fizetés. A bankkártya használata könnyebbé teszi a vevő helyzetét, hiszen nem kell kockázatot vállalva készpénzt hordania magánál, sőt pénze a felhasználásáig, vagy bizonyos kártyafajták esetében még azt követően is tovább kamatozik. A kereskedő számára is könnyebbséget jelent, ha nem kell a nap végén nagy mennyiségű készpénz elszállításáról gondoskodni, viselnie annak költségeit, kockázatát. A kártyás fizetést a kártyatársaság és a vele szerződő bankok által nyújtott szolgáltatások teszik lehetővé a tranzakció két közvetlen szereplője számára.

A bankközi jutalék a négyoldalú kártyás fizetési rendszerek egyik gyakran alkalmazott, kiegyensúlyozó szerepet játszó eleme, amelynek deklarált célja a fizetési rendszer hatékonyságának, a kártyás fizetés terjedésének elősegítése. A négyoldalú fizetési rendszer szereplői a bank-

kártyával fizető vevő, a fizetést elfogadó kereskedő, illetve a kártyát kibocsátó bank és a kereskedői elfogadást technikailag, pénzügyileg menedzselő elfogadó bank. A bankközi jutalékot formálisan a fizetési tranzakcióban jelen lévő két bank valamelyike fizeti meg a másik bizonyos költségeinek kompenzálására. Jóllehet a jutalékot elméletileg bármelyik bank kaphatná, azon megfontolásból, hogy a kártyás fizetési rendszer terjedésének kulcsa, hogy minél több kártyabirtokos követelje a kártyahasználat lehetőségét a piacon, a jutalékot alkalmazó rendszerekben általában az elfogadó bank fizeti a kibocsátó bank számára, kompenzálendő a kártya kibocsátásával és használatával felmerülő olyan költségeket, amelyeket a kártyabirtokostól beszedett éves és egyéb díjak nem fedeznek. A jutalék fizetésének ezen irányából következik, hogy a kártyabirtokos nem szembesül fizetési módozatának tényleges árával (alacsonyabb kártyadíjat fizet és ingyen fizet a kártyával), ugyanakkor a jutalékot fizető elfogadó bank rendszerint továbbhárítja költségeit (így a jutalék összegét is) a ke-

reskedőre. Végezetül a kereskedő, akinek általában nincs lehetősége sem arra, hogy a kártyás fizetések esetében külön díjat számoljon fel (*no surcharge rule*), sem pedig arra, hogy visszautasítsa azon kártyatípusok elfogadását, amelyek a többi kártyánál magasabb jutalék fizetésével járnak (*honor all cards rule*), továbbhárítja áraiban a jutalék összegét, így azt végeredményben a *fogyasztók összessége* fizeti meg.

2. Kié a tojás?

A hatósági gyanú szerint a jutalék azonban nem (csak) a rendszer hatékonyságát és a kártyás fizetések terjedését szolgálja, hanem a kibocsátó bankok érdekeinek megfelelően a kereskedők megsarcolását jelenti, busás hasznot hozva a kibocsátó bankoknak. Ha ez igaz, akkor a jutalék elsősorban nem hatékonysági célokat szolgál. A hatékonyság tehát valójában úgy lenne elérhető, ha minden fél maga térítené azokat a költségeket, amelyek az ő érdekében (a neki nyújtott szolgáltatás kapcsán) merülnek fel. Ez a gyakorlatban azt jelentené, hogy a kereskedő az elfogadás költségeit fizetné a saját bankjának, a kártyabirtokos pedig a kártyahasználat tényleges árát térítené a kibocsátó banknak. Ebben az esetben ugyanis a szolgáltatás valós árára tekintettel hozná meg fogyasztói döntéseit, közvetlenül sarkallva a szolgáltatót a hatékonyabb működésre. Mások szerint ugyanakkor a költségek tényleges vállalása a kártyabirtokosi oldal túlterhelését jelentené és az általuk képviselt kereslet visszaesése kevesebb kereskedőt tartana a rendszerben, ami végeredményben a kártyarendszer összeomlását eredményezné.

A bankközi jutalék kapcsán felmerülő aggályok tehát egyrészt a jutalék mértékére irányulnak. Kérdéses ugyanis, hogy milyen módszer alapján állítják azt a bankok, vagy a kártyatársaságok, hogy éppen a jutalék adott értéke mellett válik optimálissá a rendszer működése. A másik felmerülő aggály, hogy a jutalék egységes mértékét rendszerint a bankok egymás közötti multilaterális megállapodása, vagy a bankok által tulajdonolt, irányított, vagy legalábbis az azok érdekeit érvényesíteni szándékozó kártyatársaságok döntése állapítja meg, azaz a multilaterális bankközi jutalék (*Multilateral Interchange Fee – MIF*) olyan horizontális egyeztetést jelent, amit elméletileg a kibocsátó és elfogadó bankok közötti kétoldali megál-

lapodások is kiválthatnának, lehetővé téve a jutalékok mértékében való versenyzést. A horizontális versenykorlátozó jutalék egyúttal a kereskedők által az elfogadó bankoknak fizetett kereskedői díj minimumát is meghatározza, azaz e két fél alkukhelyzetét is jelentősen befolyásolja.

3. Küzdelem a tojásért

A bankközi jutalék igen népszerű témája lett a versenyhatósági és szabályozói fellépéseknek. Ausztráliában a versenyhatósággal való közös vizsgálat után a nemzeti bank az aktuálisan alkalmazottnál mintegy 50%-kal alacsonyabb jutalékot határozott meg. Az Egyesült Államokban is mozgalom indult a Kongresszus figyelmének felhívására¹, miközben sikeresnek mondható módon zárult le egy magánjogi per² is. Határozat mondta ki a jutalék mértékének jogellenességét Hollandiában és Lengyelországban is, miközben az OFT új eljárás indítása mellett vizszozont határozatában a jutalék megállapításának módszerét önmagában jogellenesnek találta. Mindeközben más hatóságok arra tettek kísérletet, hogy elfogadva a kártyatársaságok érvelését, legalább átláthatóvá tegyék az elkerülhetetlennek elfogadott jutalék kiszámításának módját.³

Európában az eljárások párhuzamosságát az teszi lehetővé, hogy a Bizottság a kártyarendszerekben a határokon átnyúló fizetésekre vonatkozó jutalékokat, míg a tagállamok a saját nemzeti piacukon alkalmazott bankközi jutalékokat vizsgálják.

4. A kapirgálás vége – MasterCard vs. Bizottság

Nem hamarkodta el a Bizottság a MasterCard egyedi mentesítési kérelmének elbírálását, s miközben a Visa ügyében szintén 1992-ben indított vizsgálatában az egyedi mentesíthetőség feltételek teljesítése melletti fennállását már 2002-ben megállapította, a MasterCard türelmét

még további öt évig, azaz a Visa mentesülésének lejártáig igénybe vette. Végezetül azonban csak megszületett a várt határozat, amely a korábbi gyakorlattal szemben újszerű, az OFT fent említett vizsgálatához hasonló megközelítést alkalmazott. Ahelyett ugyanis, hogy belebonyolódott volna a jutalék állítólagos szerepének igazolásába, vagy a kártyarendszer működésének optimalizációjához szükséges releváns költségek azonosításába, egyszerűen a MasterCardra hagyta, hogy bizonyítsa is a sokat bizonygatott hatások meglétét. A bizottsági megközelítés lényege az volt, hogy a lényegében a bankok közötti horizontális megállapodásként kezelt jutalék meghatározás versenykorlátozó voltát bizonyítva a felekre hárította, hogy a *mentesülés feltételeinek teljesülését* bemutassák. Ilyen bizonyítás hiányában pedig megállapította a többoldalú jutalék meghatározás jogellenességét, és anélkül, hogy elveszett volna a hogyan tovább részleteiben, a piacra hagyta a továbblépés módjának meghatározását. Lássuk azonban sorra a Bizottság megállapításait.

4.1. Arany-e a tojás? – A jutalék célja és meghatározásának menete

A MasterCard szerint a kibocsátó és elfogadó bankok egyfajta közös vállalként működve egy egységes szolgáltatást nyújtanak a kártyabirtokosok és a kereskedők számára. A jutalék feladata megtéríti a kibocsátó más módon nem fedezett költségeit és kiegyenlíteni a költségek és jövedelmek arányát a „közös vállalat” belül. A MasterCard szerint az optimális szinten meghatározott jutalék maximalizálja a kibocsátást. Az optimális szint az alapul használt Baxter-elmélet alapján a kártyabirtokosi és a kereskedői oldal ár rugalmasságának vizsgálata révén határozható meg. A jutalék meghatározásához a 2006-ig alkalmazott rend szerint kétfévente rákérdeztek a tagbankok kibocsátási költségeire. A válaszok alapján szakértők költségkalkulációt készítettek, amelyet más szempontokkal együtt a MasterCard vezetése a jutalék mértékére irányuló javaslat készítésére használt fel. A figyelembe vett egyéb szempontok között szerepelt a kereskedők ösztönzése a kártyás fizetés elfogadására, más kereskedői magatartások ösztönzése, a tag pénzügyintézetek bizonyos magatartásának ösztönzése, a versenytársak díjainak mértéke, annak lehetővé tétele, hogy a tagok,

¹ <http://www.unfaircreditcardfees.com/>

² A Wal-Mart 2003. áprilisában peren kívüli egyezség keretében 1, illetve 2 millió dollár dollár kártérítést kapott a Visától és a MasterCardtól a túlzottan magas tranzakciós díjak kompenzálására.

³ A Bizottság 2002-es határozata a Visa ügyben még csak a jutalékba beszámítható költségek körének meghatározásáig jutott, illetve a Visa emellett vállalta a jutalékok mértékének folyamatos csökkentését 2007. végéig. Hasonló döntést hozott a portugál hatóság is.

Elemzések

növelve a kártyák és az elfogadóhelyek számát hatékonyan versenyezhesse a piacon, illetőleg a nettó kibocsátók és a nettó elfogadók érdekeinek kiegyensúlyozása. A javaslatok alapján a *tagbankok képviselői* döntöttek arról, hogy elfogadják-e az ajánlásokat. Elfogadásuk esetén azokat meg erősítésre továbbították az *európai igazgatóság*hoz, amely azokat elfogadta vagy elvetette.

A MasterCard átszervezését követően a döntéshozatali jog a MasterCard elnökének kezébe került, aki azt delegálta a vezérigazgatóra. A döntés alapja továbbra is az adatok gyűjtése és azok tanulmányban való összegzése. Ezt követően a MasterCard munkatársai összegzik az eredményeket és az egyéb körülményeket, mint a többi fizetési rendszerből származó versenynyomás, a hosszú távú költségrendek, szabályozási kérdések, az új technológiákba való befektetés iránti igény és a rendszer hatékonyságának előmozdításához szükséges ösztönzők. A javaslat ezután a *MasterCard munkatársai*ből álló *European Interchange Committee*-hez kerül. Ennek pozitív véleménye esetén a *vezérigazgató* jóváhagyja a javaslatot.

A jutalék mértékének meghatározása

A MasterCard kétféle metodológiát alkalmaz a jutalék számítására. A hitel- és terhelési kártyák esetében az ún. *MasterCard Standard Interchange Methodology*t alkalmazza, amely az ingyenes finanszírozási időszakot, a fizetési garanciát és a feldolgozási költségeket veszi figyelembe. A betéti kártyák esetében 2005-től a *MasterCard Global Debit Interchange Methodology* elnevezésű módszert alkalmazza (ezt megelőzően egyáltalán nem alkalmazott költségtanulmányt). Ez az eljárás a folyószámlákhoz kapcsolódó költségek egy részét, a betéti kártyához közvetlenül kapcsolódó költségeket, illetőleg elfogadói oldalon az elfogadással járó, illetőleg egyéb költségeket veszi figyelembe.

4.2. Végy egy tyúkot... – A Bizottság vizsgálata

Az érintett piac

Az érintett piac vonatkozásában a Bizottság elutasította a MasterCard közös

vállalat/közösen nyújtott termék koncepcióját. Meglátása szerint az ugyanis figyelmen kívül hagyja, hogy a valóságban három különböző szinten zajlik interakció a felek között, nem ad megfelelő értelmezési háttérrel a kétoldalú kereslet dinamikus egymásra hatásának elemzésére, illetőleg figyelmen kívül hagyja, hogy az érintett termék *nem egy egységes fizetési szolgáltatás*, hanem elkülönülő elfogadói és kibocsátói szolgáltatás.

A Bizottság szerint nincs szó egységes szolgáltatásról, pusztán egy a MasterCard által biztosított közös platformról, amely lehetővé teszi egymástól elkülönülő szolgáltatások nyújtását. Az egységes kereslet kapcsán a Bizottság elismeri, hogy a nyújtott szolgáltatások egymás kiegészítői, azonban szerinte ez nem ok arra, hogy azokat egységes terméként kezeljük. A MasterCard által javasolt szemlélet kizárna a bankok közötti verseny lehetőségének vizsgálatát a kártyabirtokosoknak, illetőleg a kereskedőknek nyújtott szolgáltatások vonatkozásában. A Bizottság szerint kétféle versenyt lehet megkülönböztetni a piacon, jelesül a különféle fizetési rendszerek közötti versenyt, illetve a kártyás fizetési rendszeren belül az egyes *pénzügyintézetek közötti* versenyt, amely egyfelől a kibocsátás, másfelől az elfogadás piacán zajlik. A Bizottság elemzése megállapítja, hogy az elfogadói piac nem helyettesíthető más fizetési rendszerek hasonló szolgáltatásával. Ugyancsak megállapítja, hogy a kibocsátói piac is önálló termékpiacot alkot.

A földrajzi piac kapcsán figyelembe veszi azt, hogy kevés páneurópai kártyakibocsátói szolgáltatás létezik, hogy a piaci körülmények heterogének, a piaci szokások eltérőek az egyes államokban, illetőleg, hogy az árakban is jelentős különbségek vannak. Hasonlóképp az elfogadói piacon is résziaci jellegű a határon átnyúló kártyaelfogadás, és a piaci körülmények is hasonlóak a kibocsátói piacnál mondtakkal. A földrajzi piacok ezért nemzeti piacokként határozandók meg.

Összességében a Bizottság a MasterCard MIF esetében az érintett piacot, mint a *nemzeti* elfogadói piacokat határozta meg.

Az EK 81. cikk (1) bekezdés alkalmazhatósága

A MasterCard vitatja, hogy a 2006. szeptembere utáni döntéshozatali mechanizmus a 81. cikk szerinti megállapodásnak minősül, mivel szerinte az átalakítás után

az egy *független vállalkozás belső döntésének* formáját ölti. A bankoknak azt jóváhagyniuk nem kell így a rendszer valójában a MasterCard és az egyes bankok közötti kétoldalú kapcsolat tömegéből áll össze, semmint a bankok horizontális megállapodásából.

Vitatja ezután, hogy a megállapodás a 81. cikk hatálya alá tartozna, mivel nézőpontja szerint az olyan kapcsolódó korlátozásnak minősül, amely közvetlenül kapcsolódik és nélkülözhetetlen a fő tevékenység folytatásához.

Vállalkozások társulásának döntése

A Bizottság szerint az ítélezési gyakorlat értelmezésében a vállalkozások társulásának koncepciója arra szolgál, hogy megakadályozza, hogy a vállalkozások pusztán magatartásuk koordinálásának *formájával* elkerülhessék a 81. cikk hatályát. Nem szükséges valamilyen közös döntéshozó szerv, vagy közös szervezet megléte ahhoz, hogy egy entitás vállalkozások társulásának minősüljön.

A 2006-os átszervezést megelőző időre nézve a MasterCard nem vitatja, hogy a MIF a 81. cikk hatálya alá eső megállapodásnak minősült. Ebben az időszakban a MasterCard tagjai a hitelintézetek voltak, amelyek gazdasági tevékenységet folytattak, azaz vállalkozásnak minősültek. A szervezet által meghozott döntések a tagokra nézve kötelezőek voltak, a rendszerben való részvételhez a bankoknak tagságért kellett folyamodniuk. Az átszervezésig a döntéshozatal decentralizáltan működött, a legfontosabb döntéseket a bankok által kinevezett tagokból álló *European Board* hozta. Az átszervezést követően is igaz, hogy valamennyi résztvevő vállalkozásnak minősülő hitelintézet. A MasterCard szabályzata továbbra is kötelező erejű a tagokra nézve, és csak a tagsággal rendelkező bankok vehetnek részt a rendszerben. A tagság koncepciója is változatlan maradt. A szervezet Európában továbbra is decentralizáltan működik, a döntéshozatal a „versenyjogi szempontból érzékeny” témák kivételével továbbra is úgy szerveződik, mint eddig. Az európai igazgatóság megmaradt döntéshozó szervnek és a legfontosabb kérdésekben továbbra is fenntartja döntéshozatali jogát. A MasterCard továbbra is koordinálja tagjainak magatartását. A tagság nem kötött a MasterCardban való tulajdonszerzéshez, azaz a tagság tartalma

is változatlan maradt az átszervezés után. Mindezek alapján a Bizottság nem fogadta el, hogy az átszervezést követően a MasterCard döntései olyan egyoldalú magatartásnak minősüljenek, amelyek nem esnek a 81. cikk hatálya alá. Ha *független vállalkozások harmadik félre bízzák*, hogy az bizonyos feladatok ellátása révén tegye lehetővé, vagy könnyebbé magatartásuk koordinálását, az nem zárja ki a versenykorlátozás létének megállapítását. Az új döntéshozatali rend mögött továbbra is fennmarad a tagok érdekközössége és az a cél, hogy azok magatartását horizontális jelleggel befolyásolják. A tagok azon feltevés mellett egyeztek bele a döntéshozatali rend megváltoztatásába, hogy közös érdeküket továbbra is figyelembe veszik majd. Ugyan nincs garancia arra, hogy a döntés ilyen jellegű lesz, azonban a magatartás értékelésénél nem ez a döntő pont, hanem az, hogy fennáll-e a közös érdek arra, hogy megbízzanak valamely személyt, aki a MIF révén minimális árakat határoz meg a kereskedők számára. Az, hogy a bankok már közvetlenül nem vesznek részt a döntéshozatalban nem lényeges, mert csak az számít, hogy *a bankok megegyeztek* abban, hogy a jutalékok tekintetében követik a MasterCard vezérigazgatójának döntését, és hogy a szervezet tagjai maradnak.

A versenykorlátozó cél és hatás

A Bizottság szerint a megállapodás versenykorlátozó céljának megállapításához nem szükséges a felek szubjektív akarata ilyen cél elérésére, hanem azt a megállapodás természete és nyilvánvaló tartalma alapján kell megítélni. Jóllehet a MIF a Bizottság szerint nyilvánvalóan a versenytársak közötti *horizontális árrögzítést szolgálja*, tekintettel egyértelmű versenykorlátozó hatására, nem tartotta szükségesnek végső következtetésre jutni a megállapodás célja tekintetében.

A Bizottság szerint a MIF versenykorlátozó hatása kapcsán megjegyzendő, hogy a fizetési rendszerek közötti verseny a MIF mértékére nézve árfelhajtó hatással van. Ennek oka, hogy a kártyatársaságok magasabb jutalékú kártyákkal könnyebben veszik rá a kibocsátókat, hogy az ő lógójukkal bocsássanak ki kártyákat. A Bizottság megállapította emellett, hogy a MIF-re nem nehezedik keresleti oldali vagy más irányból érkező versenynyomás. A MIF hatása, hogy korlátozódik a verseny az elfogadói piacon, mivel annak

hiányában alacsonyabbak lennének a kereskedők által fizetett díjak. Emellett a kártyaelfogadó helyen fizető fogyasztó, az általa választott fizetési módtól függetlenül viseli az egységesen minden fogyasztóra továbbhárított díjat. A MIF, külön belföldi megállapodás hiányában nem csak a határon átnyúló elfogadásokra érvényesül, sőt minimum árként befolyásolja a hazai megállapodások kimenetelét is. A Bizottság empirikus tanulmányt készített annak vizsgálatára, hogy a MIF milyen hatással van a kereskedők által fizetett díjak mértékére. Az első vizsgálat megállapította, hogy a MIF, küszöbként működve ténylegesen meghatározza a díjak minimális mértékét. A második vizsgálat pedig a kis és a nagy méretű kereskedőkre nézve megállapította, hogy jóllehet alkuerejüknek köszönhetően az általuk fizetendő díj jelentős eltérést mutat, azonban a MIF az ő esetükben is díjküszöbként működik. A Bizottság azt tapasztalta, hogy kevés lehetőség van az elfogadó bankok közötti versenyre, mivel a MIF jelentős részét adja a kereskedői díjnak, így a verseny csak az ezen felüli árrésre szűkül. A MIF hatása a kibocsátói piacon, hogy érdekeltséget teremt a kibocsátó bankok számára, hogy a magasabb jutalékú kártyák igénybevételét szorgalmazzák ügyfeleik körében. Empirikus adatok is alátámasztják, hogy a fogyasztók fokozatosan átállnak a fogyasztói hitelkártyákról a drágább vállalati hitelkártyák használatára.

A Bizottság az *Honor-All-Cards Rule* (HACR) fényében is elemezte a MIF-t és megállapította, hogy az megakadályozza, hogy a kereskedők visszautasítsanak bizonyos bankok által kibocsátott, vagy bizonyos típusú MasterCard kártyákat. Ez pedig felerősíti a MIF-nek a bankok közötti árversenyre gyakorolt korlátozó hatását. A HACR lehetővé teszi a kibocsátók kollektív piaci erejének a kihasználását, hiszen a kereskedők kötelesek a legmagasabb jutalékkal járó kártyákat is elfogadni, ha kártyaelfogadóként kívánnak működni. Nincs lehetőségük egyes kártyák visszautasítására, ami tovább csökkenti ellensúlyozó vevői erejüket. A Bizottság ugyancsak elemezte a *No Discrimination Rule* (NDR) hatásait is. Eszerint a kereskedőnek 2005. januárjáig nem volt joga arra, hogy magasabb árakat állapítson meg azok esetében, akik a bankkártyás fizetést választották. A szabályt ugyan a fenti időponttól már nem alkalmazza a MasterCard, de a Bizottság megállapítása szerint a szabály megszűnése nem járt együtt a bankok és a kereskedők közötti

szerződések kötelező módosításával, így azok a gyakorlatban tovább éltek. Emellett a Visa továbbra is alkalmazza ezt a szabályt. A díj továbbhárítása a Bizottság szerint tehát valószínűtlen, mert

- a kereskedők a bankoknak „egybeolvasztott” díjat fizetnek a MasterCard és a Visa kártyák elfogadásáért cserébe, így a kereskedő nem is tudja, hogy melyik kártya használatát kell „büntetni”, ha az egybeolvasztott díjat a bank megemeli,

- a továbbhárítás jelentős adminisztrációs költségekkel jár és

- amíg a Visa fenntartja a tilalmat, addig a kereskedőknek nehéz lenne csak a MasterCard kártyák használatáért többletet felszámolni.

Emellett a beszerzett belső feljegyzésekből is kitűnik, hogy a NDR eltörlésekor a MasterCard maga is tisztában volt azzal, hogy a kereskedők számára nem jelent valós opciót a továbbhárítás. Mindezek alapján a Bizottság megállapítja, hogy a MIF révén a MasterCard 2600 tagja kollektíven használja ki piaci erejét a kártyabirtokosokkal és a kereskedőkkel szemben. A MIF pedig mindezt a kereskedői díjak minimumszintjeként működve segíti elő.

A kapcsolódó korlátozásként minősülés kérdése

A Bizottság az ítélezési gyakorlatra hivatkozva kifejti, hogy nem minősül nélkülözhetetlennek és kapcsolódónak az olyan korlátozás, amely pusztán ahhoz szükséges, hogy a fő tevékenységet *gazdaságossá* tegye. Az ilyen hatékonysági megfontolásokat a 81. cikk (3) bekezdése alapján kell megítélni. A fő tevékenységnek nem az életképességéhez hanem csak a kereskedelmi sikerességhez hozzájáruló korlátozási elemek megalapozottságát a mentesülés kritériumai között kell vizsgálni. Az MIF esetében tehát az a kérdés, hogy *lehetséges lenne-e* a bankok együttműködése a MIF nélkül, és ha a MIF valóban nélkülözhetetlen, úgy *létezik-e annál kevésbé korlátozó megoldás*. A Bizottság szerint a MIF hiányában mind a kibocsátói, mind az elfogadói oldal profitmaximalizáló magatartásra törekedne. A kibocsátó bankok a kártyabirtokosokra terhelnék a felmerülő költségeket, ami lehetővé tenné a kibocsátók közötti átlátható versenyt, s ugyanez történne az elfogadói oldalon is. A Bizottság szerint tehát a MIF nem szükséges a rendszer működéséhez, a többoldalúan megállapított ár helyett, a díjak mértéke versenyző körül-

Elemzések

mények között alakulna. A Bizottság számos példát felhoz a MIF nélkül is sikeresen működő négy szereplős fizetési rendszerekre.

A Bizottság szerint tehát a MIF nem esik a 81. cikk (1) bekezdésének alkalmazási körén kívül mivel *nem minősül* a MasterCard fizetési rendszer működéséhez *nélkülözhetetlen korlátozásnak*.

A 81. cikk (3) bekezdésének alkalmazhatósága

A Bizottság szerint a MIF nem teljesíti a mentesülés első három feltételét.

Az első feltétel

Az első feltétel akkor teljesül, ha a korlátozás objektív előnyökkel jár. A felek szubjektív nézőpontja szerinti előnyök, például versenybarát hatással nem járó költségcsökkenések nem alapozzák meg az első feltétel teljesülését. Emellett az is szükséges, hogy az érzékelhető, objektív előnyök kiegyenlítsék a korlátozásból fakadó hátrányokat. Ezek igazolhatóságához tehát szükséges tisztázni az előnyök természetét, azok kapcsolatát a korlátozással, bekövetkezésük valószínűségét és várható nagyságrendjét illetően, hogy hogyan és mikor válnak elérhetővé ezen előnyök.

A MasterCard szerint a MIF hozzájárul a kétoldalú kereslet kiegyensúlyozásához, ezáltal pedig a MasterCard rendszer fejlődéséhez. Az érvelés alapja a közösen nyújtott egységes szolgáltatás elmélete és a költségek felosztása, illetően hogy a jutalék az ami megoldja azt a problémát, hogy sem a kibocsátók, sem az elfogadók nem veszik figyelembe döntéseikben a másik oldalnak okozott költségeket. A MasterCard szerint a jutalék a tényleges költségeket tükrözi, amelyeket árrugalmasságuknak megfelelően oszt fel a felek között.

A Bizottság elismeri a MasterCard rendszerből adódó gazdasági és technológiai fejlődés tényét, azonban a kérdés szerinte az, hogy a *MIF valóban hozzájárul-e ehhez a fejlődéshez*. Meglátása szerint nincs szó közös szolgáltatásról, és a közös költségek kérdése sem merül fel, mivel a bankok kétféle szolgáltatást nyújtanak, kétféle fogyasztói kör számára, jól elkülöníthető költségek mellett. Ennek ellenére lehet hatékonyságnövelő szerepe annak, ha kétoldalú piacokon a piaci szereplők önkéntesen felosztják költségeiket egymás között, azonban ennek megítélése nem

egyértelmű, minekutána ez lehet a piaci erő kihasználásának az eszköze is. Az ebből származó hatékonyságot ezért megfelelően bizonyítani kell. A korábbi jegyzőkönyvekből azonban az derül ki, hogy a MasterCard valójában semmiféle költségfelosztást nem végez. Ráadásul a két oldal költségei közötti „egyensúly” hiánya csak akkor értékelhető megfelelően, ha az oldalakon realizált bevételeket is figyelembe vesszük. Ha azok megfelelően ellensúlyozzák a költségeket, akkor a jutalék felesleges, vagy akár kontraproduktív is lehet. Empirikus bizonyítékra van ezért szükség a jutalék irányának és mértékének megalapozására. Ugyancsak nem kezelhető evidenciaként, hogy a MasterCard rendszere maximalizálja a kibocsátást, mivel előfordulhat, hogy a jutalék túlterheli az egyik oldalt, miközben nem generál azt ellensúlyozó előnyöket az általános hatékonyság szempontjából. A MasterCard azonban *állításait nem támasztotta alá* semmilyen empirikus bizonyítékkal, azaz nem igazolta az objektív előnyök meglétét. A Bizottság ezzel szemben bizonyította, hogy azon országok, amelyekben MIF nélkül működő négy szereplős kártyás fizetési rendszerek léteznek, a legmagasabb átlagos kártyahasználattal rendelkeznek az unióban. Ezt követően a Bizottság bemutatta, hogy a MasterCard által elméleti megalapozásként hivatkozott Baxter-elmélet egyfelől számos hibás feltételezésre épül, illetően figyelmen kívül hagy bizonyos körülményeket, másfelől pedig a MasterCard maga sem követi a Baxter-elméletet a jutalék gyakorlatban való meghatározásakor.

A MasterCard *Standard Interchange Methodology* esetében a MasterCard először azt állítja, hogy az elméletnek megfelelően méri a kereskedők árrugalmasságát. Ennek módszere, hogy megbecsüli azt a költséget, amivel a kereskedő akkor szembesülne, ha saját kártyát vezetne be. A Bizottság szerint azonban ez a megközelítés nem megfelelő, mivel nem minden kereskedő bocsátana ki kártyát, így a kibocsátás megspórolásával nyerhető összeg nem valós megtakarítás minden kereskedő esetében, azaz nem használható egy általános megközelítés alapjául. Emellett a saját kártyák és a bankkártyák eltérő funkciókat töltenek be, hiszen előbbi hűség indukáló hatása miatt alkalmazott, míg a bankkártyák esetében kevés az ilyen juttatást biztosító konstrukció. Emiatt is van az, hogy a bankkártyákat egyébként elfogadó boltok is bocsátanak ki saját kártyát. Másodszor a MasterCard, szemben a

Fotó: MTI

Baxter-elmélettel, egyáltalán nem veszi figyelembe a kártyabirtokosok árrugalmasságát. Az az állítása, hogy a kártyabirtokosok nem lennének hajlandóak fizetni a kártyahasználatért nem alátámasztott, amit igazol az is, hogy azon rendszerekben, ahol a MIF híján a kibocsátók költségeiket a kártyabirtokosokra terhelik, magas a kártyahasználati arány.

A *Global MasterCard Debit Interchange Fee Methodology*, amelyet a MasterCard 2005 áprilisa óta alkalmaz, már közelebb áll a Baxter-elmülethez, azonban ennek az esetben is elmarad a bankok MIF hiányában is meglévő bevételeinek értékelése. Ugyancsak hiányzik a kártyabirtokosi oldal árrugalmasságának vizsgálata és fizetési hajlandóságának figyelembe vétele. Emellett a módszer olyan költségeket is figyelembe vesz, amelyek közvetlenül nem kapcsolódnak a kártyahasználathoz.

Mindezek alapján a Bizottság nem fogadta el, hogy a MIF kiszámítására használt módszerek elősegítik a hatékony szint meghatározását. A MIF tehát nem teljesíti a mentesülés első feltételét.

A második feltétel

A MasterCard szerint a MIF hatékonyabb működésre vezet, ezért a fogyasztók nyilvánvalóan részesülnek az előnyökből. Emellett a MasterCard szerint ha a kártyabirtokosok és a kereskedők szembesülnének a kibocsátói, illetve az elfogadói oldal költségeivel, úgy kevesebb tranzakcióra kerülne sor, és végeredményben összeomlana a rendszer.

A Bizottság nyitva hagyja azt a kérdést, hogy a kártyabirtokosi oldal számára milyen előnyök származnak a megállapodásból. Helyette arra koncentrál, hogy a MIF-et ténylegesen viselő kereskedői oldal számára elegendő kompenzációval jár-e a korlátozás. Meglátása szerint nem bizonyított, hogy a kibocsátás növekedése olyan előnyt jelentene a kereskedők számára, amely ellensúlyozza a magasabb díjfizetési kötelezettséget. A Bizottság megállapítja, hogy a MIF mértékét olyan költségek is inflálják, amelyek nem egyértelműen a kereskedők érdekében merülnek fel, így az ingyenes finanszírozási időszak költségei, vagy a tartozások behajtása és a rossz tartozások leírása.

Mindezek alapján a Bizottság úgy véli, hogy a MIF a második mentesülési feltételt sem teljesíti.

A harmadik feltétel

A Bizottság szerint a MasterCard nem bizonyította, hogy a MIF nélkülözhetetlen az állítólagos hatékonysági előnyök eléréséhez, azaz a kibocsátás maximalizálásához. Nem szolgáltatott empirikus bizonyítékokat a MIF tényleges hatásairól, miközben bebizonyosodott, hogy a MIF nélküli kártyarendszerek produkálják a legmagasabb kártyahasználatot Európában. Ugyancsak kétségek merültek fel a MIF szerkezete, iránya és mértéke tekintetében. A Bizottság szerint ezért a MIF nem teljesíti a harmadik mentesülési feltételt sem.

A határozat

A Bizottság mindezek alapján megállapította, hogy a MIF a 81. cikk (1) bekezdésébe ütközik, és a (3) bekezdés három feltételét sem teljesíti, azaz nem mentesíthető. Korrekciós intézkedésként a határozat közlésétől számított hat hónapon belül megtiltotta a jutalék meghatározása révén a kereskedők által fizetett díj minimumának meghatározását. Elrendelte, hogy valamennyi vonatkozó szabályt töröljék a MasterCard működési rendjéből. Elrendelte továbbá, hogy valamennyi tagot értesítsék arról, hogy a határozat hatályosulásától számítva a kártyás fizetések jutalékfizetési kötelezettséggel nem járnak együtt. Amennyiben a határozat nem bizalmas változata a hatályosulásig nem áll rendelkezésre, úgy a Bizottság kötelezi a MasterCardot, hogy az Interneten jelezze a kereskedők felé, hogy az elfogadó

bankokat már nem terheli a jutalék megfizetésének kötelezettsége. Tekintettel arra, hogy az eljárás eredetileg egyedi mentesítési kérelem alapján indult, a Bizottság bírságot nem állapított meg, de a határozat végrehajtásához kényszerítő bírságot rendelt.

5. Egészségünkre válik?

A Bizottságnak a problémát rövidre záró határozata kapcsán felmerül a kérdés, hogy vajon milyen piaci változásokra kell számítani a határozat hatályosulását követően. Először is valószínű, hogy a csak a határokon átnyúló tranzakciókra vonatkozó bizottsági határozat továbbgyűrűzik majd azokba a tagállamokba, ahol eddig nem folytattak eljárást a kártyarendszerek kérdésében. A nemzeti eljárások eredményeként pedig várhatóan a nemzeti tranzakciók esetében is felmerülnek ugyanazon kérdések, amelyekre a Bizottság hiába várt választ a MasterCardtól.

Másfelől a Bizottság határozatából nyilvánvaló, hogy a jövőben nem létezhet többoldalúan megállapított jutalék a határokon átnyúló tranzakciók esetében. Önmagában azonban a jutalék alkalmazása nem kizárt, arra a kibocsátó és elfogadó bankok közötti kétoldalú megállapodások keretében lesz lehetőség. Az elfogadó bankokra nehezedő kereskedői nyomás (különösen a nagyméretű kiskereskedők, benzinkutak) a kereskedői jutalékok csökkenése irányába hat. Ez szükségszerűen a jutalék csökkentésére vezet majd, vagy az is előfordulhat, hogy az elfogadó bankok a jövőben egyáltalán nem fizetnek jutalékot a kibocsátóknak. A kibocsátók költségeiket a bankkártya birtokosokra háríthatják tovább, de ez a továbbhárítás már nem tartalmazhat inflált költségelemeket, mivel az a kártyahasználat és így a kibocsátói profit csökkenésének irányába hathat.

Elméletileg tehát a rendszer működésének elszámolt költségei összességében csökkennek, a kereskedők valamivel kevesebb díjat fizetnek az elfogadásért, a nagyon alacsony haszonrésszel működő szolgáltatók számára lehetőség nyílik a bankkártyás fizetések elfogadására. Nem várható érzékelhető kereskedői árcsökkenés, azonban az összességében nagymértékű megtakarítás nagyobb valószínűséggel jut el (pl. akciók formájában) a fogyasztókhoz, mint a jelenlegi rendszerben. Az elfogadó bankok között megindulhat a verseny, amelynek tárgya a bank által fel-

számított díjak csökkentését eredményezheti. A kibocsátó bankok jutalék bevételei csökkennek, egyúttal visszaeshet a kártyás fizetéshez közvetlenül nem kapcsolódó előnyöket (hűség pontok, valamely más szolgáltató termékéhez nyújtott kedvezmény) ajánló kártyatípusok kibocsátása, vagy ezek használata jóval drágábbá válik. A forgalomban lévő bankkártyák költségei is emelkednek, a kártyahasználók szembe-sülnek fizetési módozatuk tényleges költségeivel. Az ausztrál példa alapján azonban előfordulhat az is, hogy a kibocsátó bankok a verseny miatt inkább más forrásokat keresnek költségeik kompenzálására és fennmarad a kártyák alacsony költsége, vagy ingyenessége.

Ennek a folyamatoknak akadályát képezheti, ha valamelyik szint kellő piaci erővel rendelkezik a rá nehezedő nyomás ellensúlyozására. A kisebb kereskedők esetében, a gyengébb alkupozíció miatt kisebb lehet a kereskedői díj csökkenése. A nettó kártyakibocsátó bankok pedig elfogadóként sem érdekeltek közvetlenül a jutalék csökkentésében, így kisebb nyomást gyakorolnak a kibocsátó bankokra. A kétoldalú piacnak azonban mindkét oldala befolyással lesz majd a bankokra, hisz a kereskedők és a fogyasztók egyaránt a legolcsóbb szolgáltatás megvásárlására törekednek majd, ami a rendszerben vélhetőleg ma meglévő túlbecsült költségek csökkenését és hatékonyságnövekedés révén további racionalizációt eredményez.

Úgy tűnik tehát, hogy ha a Bizottság következtetéseit alátámasztó elméleti megfontolások helyesnek bizonyulnak, a tyúk továbbra is tojni fog, a tojásért az fizet aki megeszi, és nem lesz olyan akinek csak a héja jut.

Fotó: MTI

Zenisek Andrea–Grimm Krisztina

A bankokat érintő fogyasztóvédelmi versenyfelügyeleti eljárások

A Gazdasági Versenyhivatal versenyhatóságként a hatásos verseny feletti örködése révén a hosszú távú fogyasztói jólét biztosítására törekszik. Már-már közhelyszerű az állítás: az aktív, megfelelően informált fogyasztók lehetnek a legjobb mozgatórugói a hatásos versenynek és az innovációnak. Ahhoz azonban, hogy valóban bízzanak is a piaci szereplőkben és megalapozottabban dönthessenek, szükségük van a megfelelő információkra és a piaci átláthatóságra. E tétel az egyik alapja a GVH versenyszempontú fogyasztóvédelmi tevékenységének, ennek tükrében vizsgálja és értékeli a vállalkozások tájékoztatási tevékenységét. A hivatal e témában folytatott eljárások mögött álló alapelveit honlapján is nyilvánosságra hozta.

Ez a cél ugyanúgy érvényes a kiskereskedelmi piacon, mint egyes infokommunikációs szolgáltatások piacán vagy éppen a bankszektorban. A GVH egységes szemléletben vizsgálja a fogyasztók informálására kialakított vállalkozói eszközöket és módszereket, törekszik azokra azonos választ adva szektorsemleges mércét kialakítani. Nem csupán az egyes kommunikációs eszközök és konkrét megjelenítési formák (pl. apró betűben megjelenített információk) megítélésében célja a kiszámítható elvárásrendszer megfogalmazása, de a tartalmi elemek (ki ne találkozott volna az „akár” szócskával) tekintetében sem kizárólag egy ágazatra vonatkozóan állít fel követelményeket a versenyhatóság.

Természetesen elkerülhetetlen és kívánatos, hogy valamennyi esetben a konkrétan vizsgált magatartás körülményeitől függően, az adott ágazatra jellemző kínálati (pl. tájékoztatási, reklámozási gyakorlat, ügyféltájékoztatás módszerei) és keresleti oldali (pl. a fogyasztói döntés mechanizmusa, annak sajátosságai, a fogyasztók tudatossági szintje) körülményekre reagálva és azokat figyelembe véve értékelje az egyes kommunikációs gyakorlatokat. E specifikus, adott esetben a konkrét piac szereplőire az általánosan megfogalmazottak mellett vagy akár azo-

kon túl is mértékadó iránymutatások alapján pedig kiszámítható és követhető a GVH által támasztott követelményrendszer.

Transzparens-e a reklám a transzparensen?

A vállalkozások a piac sajátosságaihoz igazodóan különböző kommunikációs elemeket emelnek ki a rendelkezésükre álló kommunikációs eszközök széles tárházából. A klasszikus reklámformákon – ún. vonal feletti (above the line, ATL) eszközökön – túl, melyek a tömegmédiákat (különösen a televíziót, nyomtatott sajtót) alkalmazzák a közlésre szánt üzenetek eljuttatására, mind szélesebb körben jelennek meg az e körön kívül eső ún. vonal alatti eszközök (below the line, BTL), mint az online marketing és a klasszikus vizuális hatásra építő eszközök modern technikai megoldásokat alapul vevő új formái. Mind az elemek kiválasztása, mind ezek különféle összekapcsolása részét képezi a vállalkozások piaci stratégiájának. A képet tovább árnyalja, hogy bizonyos piacokon a tájékoztatás egyes tartalmi és formai elemeit ágazat- és/vagy termék-specifikus tájékoztatási szabályok határozzák meg.

Az eszközök helyes megválasztását illetően az eszközök információbefogadó és -átbocsátó kapacitásának figyelembe vétele kulcskérdés a reklámozók számára, mivel az eszközök kapacitása és – ebből fakadóan – funkciója is különböző. A fogyasztók megszólítására azért használnak általában médiamixet, mivel az egyes eszközök csak rendeltetészerűen működnek, s csak megfelelő eszközök és arányok esetén várható, hogy a reklámozó ráfordítása is megtérül.

A GVH következetes gyakorlata alapján megfogalmazott elvárás, hogy a reklám útján megvalósuló tájékoztatás esetén a megtevésztésre alkalmasság megítélésénél figyelemmel kell lenni az adott reklámhordozóra, a vizsgált reklám képi és/vagy

hangji megjelenítésére, ezáltal összehatására, mivel azok tartalma a megjelenített formában fejt ki hatását az egyes fogyasztókra. Míg egyes reklámhordozók esetén a kiegészítő információk, apró betűs magyarázatok a fogyasztókhoz eljutó üzenet részévé válhatnak (pl. a nyomtatott sajtó), addig az ilyen, általában igen rövid ideig, a fogyasztók figyelmét fel nem hívó módon megjelenő közlések más reklámhordozóknál ténylegesen nem válnak a fogyasztók által fogott üzenet részévé (pl. televíziós reklámok)

A teljesség kedvéért megjegyzendő, hogy a GVH valamennyi, a fogyasztói döntéshozatalt megelőzően elérhető információt értékeli, nemcsak a reklámokat. Míg a gazdasági reklámról szóló 1997. évi LVIII. törvény (Grtv.) kifejezetten a megtévesztő reklám tilalmát nevesíti 7/A. §-ában, (és ennek betartatása is a GVH feladatkörébe tartozó), addig a Tpv. „megtevésztésre alkalmas tájékoztatásról” beszél a 8. §-ában, illetve üzleti módszert említ a 10. §-ban, ezen utóbbiak pedig a reklámnál tágabb fogalmak. Így vizsgálat tárgyát képezheti például a direct mail, a szórólap, vagy a Hirdetmény vagy az Általános Szerződési Feltételek tartalma.

Fogyasztói jelzések

A GVH számára a legkézenfekvőbb és egyben legjobb indikátorai valamely piacon fennálló kommunikációs zavarnak a fogyasztóktól bejelentés vagy panasz formájában beérkező beadványok. Ezek amellet, hogy megerősíthetik a hatóság már egyéb információkon nyugvó meglévő feltételezéseit, új vizsgálati irányokat is kijelölhetnek. A beadványok képezik egyébiránt az egyik elemét – az árak, a váltási gyakoriság, a fogyasztói elégedettség és biztonság mellett – az Európai Bizottság által ebben az évben beindított komoly lélegzetvételű azon vállalkozásának, mely új „fogyasztói piacmegfigyelési” rendszert vezet be és a fogyasztók szempontjából vizsgálja a különböző gazdasá-

Fotó: MTT

gi ágazatok piacainak teljesítményét. Az új rendszer két lépésből áll. Első lépésben a bizottság a fenti indikátorok alapján átfogó átvilágításnak veti alá a kiskereskedelmi piacokat, azon jellemző mintákat keresve, melyek a piac helytelen működésére utalhatnak. E szabálytalanságok, melyek a fogyasztói döntés nem megfelelő befolyásolására, valamint a kiskereskedelmi verseny megakadályozására utalhatnak, magukkal vonhatják az eljárás második lépését, amely a fogyasztói piacok mélyreható és célirányos vizsgálatát, és esetleges korrekciós intézkedések megtételét jelenti. E rendszer értékeli egyben a különböző tagállamokban jellemző fogyasztói környezetet, valamint a belső kiskereskedelmi piac integrációjának mértékét. A közzétett első átvilágítási eredmények hangsúlyozzák, hogy a kulcsterületeken hiányoznak az átfogó összehasonlítható adatok, így ezen adatok összeállítása a következő évek fogyasztóvédelmi politikájának legfőbb feladata. A több, mint húsz ágazat közül a Bizottság különös figyelmet fog fordítani a lakossági banki szolgáltatásokra, azokat a 2008-as év mélyreható fogyasztói piacelemzésének kiemelten fontos területékként kívánja kezelni.

Egy 2006-ban készített online felmérés¹ eredményei azt mutatják, hogy a magyarokat az európai átlagnál jobban befolyásolják a hagyományos hirdetések – sajtóhirdetés vagy televíziós szpot- egy-egy termék vagy szolgáltatás megvételekor. A kutatás szerint leginkább a bankoknak érdemes odafigyelniük kommunikációjukra, ugyanis minden harmadik fogyasztó mondta azt, hogy a hitel- vagy banki szolgáltatás igénylése előtt tévé- vagy sajtó-

reklámokból tájékozik a konstrukciókról és a hirdetések ténylegesen hatnak is a döntésekre.

E tendenciák egyébiránt kiolvashatók a GVH-hoz érkező beadványokból is: a panaszosok jelentős része a fentiekben jelzett indíttatásból törekszik a számára megfelelő megoldást megtalálni és informálódása során találkozik a döntésének egyes elemeit tisztességtelenül befolyásoló gyakorlatokkal.

Az alábbiakban röviden áttekintjük az elmúlt évek legmeghatározóbb, banki szolgáltatásokat érintő ügycsoportokat.

Lakáshitel-akciók

A szektorra jellemző innovációs folyamat eredményeként a hitelintézetek több száz kölcsönterméket kínálnak lakáscélú felhasználásra.

Azt, hogy a hitelfelvevők is nehezen igazodnak ki a termékek között, mutatja a hitelkalkulátorok elterjedtsége, illetve az ügynökökön (az ügyfél reményei szerint nagyobb áttekintéssel rendelkező tanácsadókon) keresztül értékesített hitelek növekvő aránya.

Ezzel párhuzamosan a PSZÁF adatai alapján 2004-től jelentős mértékben teret nyertek a forint alapúknál kockázatosabb, de alacsonyabb költségekkel kínált deviza alapú konstrukciók, amelyek 2007-től már nemcsak euró vagy svájci frank, de japán jen alapon is igényelhetők.²

¹Erre reagálva a PSZÁF tájékoztatót jelentetett meg 2007. október 27-én a japán jen alapú, ingatlanfedezetű hitelek kockázatairól. 8/2007. számon Vezetői körlevelet tett közzé, 2008. február 15-én pedig az MNB elnöke, valamint a PSZÁF Felügyeleti Tanácsának elnöke közös ajánlást adott ki a devizahitelezés rendszerszintű kockázatairól, valamint ezen kockázatok prudens felméréséhez és kezeléséhez kapcsolódó intézményi és fogyasztóvédelmi követelményekről, különös tekintettel a japán jen alapú hitelezésre.

A 2007. évben több lakáshitel konstrukciót népszerűsítő tájékoztatót megjelenítő hitelintézetet marasztalt el a Versenytanács (Vj-141/2006 ERSTE Bank, Vj-17/2007 MKB Bank, Vj-53/2007 ERSTE Bank, Vj-129/2007. Raiffeisen Bank).

A kommunikáció kapcsán általános jellegű (nem az adott kampány üzenetétől, speciális mutációs ismérvtől függő) problémaként merültek fel alábbiak:

- a reklám üzenetéből a fogyasztók nem ismerhették meg azt a tényt, hogy az akció nem minden „lakáshitel”-re, „lakás- és jelzáloghitel”-re érvényes, viszont deviza alapú hitelre vonatkozik, amelynek lényegesen magasabb a kockázata a forint alapú hitelekhez képest (Vj-141/2007, Vj-17/2007, Vj-129/2007.);

- nem derült ki a fogyasztók számára az adott eszköz esetében, hogy a megjelölt teljes hiteldíj mutató (a továbbiakban: THM) mértéke akció időszakra vonatkozik, így nagyobb növekedés várható az első kamatperiódus elteltével, mint egyébként (Vj-141/2006.);

- a THM a reklámokban szereplő (például) 7 000 000 Ft-os konstrukció helyett 5 000 000 Ft-os konstrukcióra vonatkozott (tehát 7 000 000 Ft-nál, azonos futamidő mellett magasabb lenne a feltüntetendő THM) (Vj-141/2006, Vj-17/2007.);

- a népszerűsített THM mérték
- több érintett konstrukció közül csak egyikre vonatkozott, arra, amelyiknél a legalacsonyabb THM volt reklámozható (Vj-141/2006, Vj-17/2007.);

- csak a három hónapos kamatperiódusú konstrukciók esetében érhető el, az egyéves kamatperiódusú hitel igénybevétele esetén a THM magasabb (Vj-17/2007.);

- a Hirdetmény alapján nem volt elérhető (Vj-141/2006, Vj-129/2007.).

Lényeges, hogy valamennyi lakáshitel-akció esetében a Versenytanács értékelte azt a körülményt, hogy a hitelszerződésekkel jellemzően hosszú időtartamra kötik le magukat az ügyfelek, és ez a tény önmagában elősegíti, hogy a vizsgált tájékoztatók hozzájárulnak a fogyasztói döntések tisztességtelen befolyásolásához. A 20–35 éves, azaz 240–420 hónapos futamidőhöz képest nem nyújtanak objektív képet a néhány hónapra/évre bemutatott, a legalacsonyabb értéket biztosító feltételek mentén számított értékek. Emellett figyelembe veendő, hogy a futamidő első két éves kamatperiódusára vonatkozó akció értékek jelentős mértékben különbözhetnek a futamidő hátralévő idejében érvényesülő feltételektől.

¹ Forrás: ACNielsen

Akciós megtakarítási termékek

A GVH következetes gyakorlata értelmében, ha egy tájékoztatás kiemel valamely lényeges körülményt, akkor azt oly módon kell tennie, hogy a fogyasztók az egymással összefüggő, egymástól elválaszthatatlan feltételeket egyidejűleg megismerhessék az adott tájékoztatásból. A valós adatokat tartalmazó és előnyös tulajdonságokat kiemelő tájékoztatás is lehet tehát versenyjogi szempontból félrevezető, ha elhallgat olyan információkat, amelyek a közölt tulajdonságok értelmezéséhez elengedhetetlenül szükségesek. Ezen elvárás fogalmazódott meg a következők kapcsán is:

– a Versenytanács megállapította (Vj-33/2005. K&H Bank), hogy az eljárás alá vont a fogyasztók megtévesztésére alkalmas magatartást tanúsított a „megtakarítási betétszámla” elnevezésű termékére vonatkozó egyes tájékoztatásaival.

Az időlegesen, akciószerűen alkalmazott magasabb kamat nem reklámozható oly módon, hogy a fogyasztó nem kap arról egyértelmű tájékoztatást, hogy az csak egy átmeneti jelleggel elérhető kamat, amelynek mértéke egy előre tudott időponttól csökkenni fog.

Ezenkívül az eljárás alá vont maga is kiemelte a versenyfelügyeleti eljárás során, hogy terméke egyik lényeges tulajdonsága, hogy rugalmas konstrukció, az ügyfél a kamatveszteség nélkül hozzányúlhat a számlán lévő összeghez. Ezt a televíziós reklámok is a fogyasztók részére közvetített üzenet részévé emelték („megdöbentően magas kamat, lekötés nélkül”, „a pénzedet bármikor használhatod”). E tulajdonság esetében a reklámfilm üzenetének helyes értelmezéséhez ugyanakkor annak ismerete is szükséges lett volna, hogy ha a fogyasztó kettőnél több, a számlát érintő terhelési tranzakciót hajt végre, illetve annak napi záróegyenlege nem éri el az 50.000 Ft-ot, akkor a kamat mértéke drasztikusan csökken.

– 2007 évben „akár 8,5 százalék” kamat, illetve „akár 8 százalék” kamat ígéretével népszerűsítette betétlekötési akcióját a bank (Vj-114/2007. OTP Bank). A Versenytanács megállapította, hogy egyes tájékoztatások alkalmasak voltak a fogyasztók megtévesztésére, ugyanis nem minden esetben adtak megfelelő tájékoztatást arról, hogy a két hónapos, akciós forint alapú lekötési konstrukcióban a meghirdetett kamat csak úgy érhető el az ügyfél számára, ha megtakarítása meghalad

ja a 2007. március 22-i illetve 2007. július 13-i egyenlegét. További feltétel volt, hogy az új megtakarítás legalább 5 millió forint legyen.

A GVH megítélése szerint a televíziós reklám, az óriásplakát, a kültéri plakát esetében a formai kivitelezés sajátosságai következtében nem válhatott a fogyasztók által ténylegesen észlelhető üzenet részévé, hogy a kedvező „akár...%-os” kamat csak további szűkítő feltételekkel érhető el. A felsorolt kommunikációs eszközökön a fő üzenettől elszakítva, a csillaggal megjelölt lábjegyzetben olvashatók a kiemelt kamat eléréséhez szükséges feltételek. Bár a GVH nem vitatja „az akár” kifejezés” feltételelenségére utalását, azonban a kifejezés, hasonlóan a csillag megjelöléshez, véleménye szerint nem kompenzálja az OTP által kiválasztott, a hirdetni kívánt lényeges tulajdonsághoz kapcsolódó alapvető információk hiányát.

Kiemelendő, hogy a kombinált betéti termékkel (bankbetét/befektetési alap) kapcsolatos tájékoztatások kapcsán a Versenytanács (Vj-118/2007. UniCredit Bank)

– azon túlmenően, hogy megállapította, miszerint a bank egyes reklámjaiban nem, illetve nem megfelelően tájékoztatta a fogyasztókat arról, hogy a betéti rész kiemelkedő kamata csak három hónapig jár, azt követően viszont az alacsonyabb szintű, általános betéti kamatot fizet a megtakarításra,

– az eljárást megszüntette a tekintetben, hogy az eljárás alá vont bank megfelelően mutatta-e be a hirdetett termékek betéti és befektetési jellemzőit. A Versenytanács álláspontja szerint a bank olyan kötelezettségeket vállalt, amelyek alkalmassá a felmerült versenyjogi kifogások orvoslására (a fogyasztók kártalanítása, illetve a kombinált termékekkel kapcsolatos fogyasztói tájékozottság javítása révén).

Hitelkártyák

Az OTP Bankkal szemben piaci jelzés alapján lefolytatott és 2006. októberében lezárult Vj-56/2006. számú versenyfelügyeleti eljárás során derült fény arra, hogy a pénzintézetek hitelkártya termékeik népszerűsítése körében széles körben alkalmaznak a jogsértőként minősített azonos tartalmú hirdetéseket, ezért a GVH úgy döntött, hogy piactisztítási célú vizsgálatsorozatot indít a nem megfelelő tájékoztatási gyakorlat visszaszorítása érdekében. A 11 további bankkal szemben megindított és ezidáig 10 bankkal (Vj-

189/2006 MKB Bank, Vj-190/2006 CIB Bank, Vj-47/2007 K&H Bank, Vj-48/2007 ERSTE Bank, Vj-49/2007 Citibank, Vj-76/2007 Budapest Bank, Vj-78/2007 Raiffeisen Bank, Vj-79/2007 Cetelem Bank, Vj-113/2007 OTP Bank, Vj-150/2007 Inter Európa Bank, Vj-151/2007 Credigen Bank, Vj-152/2007 UniCredit Bank) szemben lezárult, az eljárás. Időközben az OTP Bankkal szembeni eljárásban hozott döntést a bíróság első fokon megerősítette, az újabb eljárás pedig kifejezetten a 2006. októberétől nyújtott tájékoztatásokra vonatkozott (amelyek a bank előadása szerint is módosultak).

A fenti ügyek csoportján belül 9 esetben a Versenytanács jogsértő magatartás tanúsítását állapította meg, bírság kiszabása mellett, egy esetben pedig eltiltotta a bankot a magatartás további folytatásától, mivel bizonyítottá vált, hogy a Versenytanácsi tárgyalás időpontjában is szerepelt honlapján a jogsértő tájékoztatás. Egy további eljárás megszüntetésre került, tekintettel arra, hogy az eljárás alá vont piaci részesedése olyan csekély mértékű volt, hogy magatartása valószínűsíthetően nem bírt piaci hatással.

Szintén megszüntetéssel végződtek az eljárások a co-branded partnerek vonatkozásában. A Versenytanács megállapította, hogy nem zárható ki az eljárás alá vont partnerek versenyjogi felelőssége (megállapodásuk a bankkal kiterjed a fogyasztói tájékoztatást segítő marketingtevékenység részleteire is, a partnerek a tájékoztatások fogyasztókhoz való eljuttatásában szerepet játszottak és az együttműködés/tájékoztatás nemcsak az adott bank, hanem a partnerek érdekét is szolgálta). Ezen az sem változtat, hogy a hitelkártyára vonatkozó tájékoztatás tartalmát kizárólag vagy elsődlegesen a bank határozta meg. Mindazonáltal a felek együttműködésének tájékoztatásonkénti feltárása az eljárás egészét elhúzta volna, és a rendelkezésre álló iratokból, nyilatkozatokból megállapíthatóvá vált, hogy a partnerek vizsgált tájékoztatásokkal összefüggésben fennálló felelőssége csekély mértékű, továbbá a versenyjogi probléma megoldása elsősorban a bankkal szembeni fellépés eredményeként érhető el.

A határozatokban megállapítottak szerint a hitelkártya kamatmentes használatáról a fogyasztók csak akkor kapnak reális képet, ha a banki tájékoztatás egyértelműen és pontosan tartalmazza, hogy

– a kamatmentesség kizárólag a kártyával történő vásárlásokra vonatkozik, készpénzfelvételre nem;

– a kamatmentességhez a teljes tartozás fizetési határidőre történő megfizetése szükséges;

– a teljes tartozásba nemcsak a vásárlások értékének összege, hanem a bank felé a hitelkártyával összefüggésben bármilyen jogcímen fennálló tartozás (vásárlási és készpénzfelvételi tranzakciók, illetve a bank által felszámított költségek, díjak teljes összege) beleértendő.

Továbbá, ha a bank a kamatmentes időtartam hosszáról tájékoztatást ad („akár x napig kamatmentes”), az ígéret reális megítéléséhez a fogyasztónak tudnia kell, hogy az x nap csak akkor teljesül, ha az elszámolási időszak első napján vásárol a hitelkártyájával. Ettől kezdve a kamatmentes időtartam hossza folyamatosan, minden egyes további napon 1 nappal csökken.

A Versenytanács szerint az „akár” szó általában valamely maximális lehetőséget fejez ki. A hitelkártyákkal kapcsolatban ugyanakkor az „akár” szóhasználat értelmezése nem egyértelmű. Az „akár x napig kamatmentesen költheti a bank pénzét” és más hasonló tartalmú közléseket a fogyasztók úgy értelmezhetik, hogy lehetőségük van automatikusan, feltétel nélkül maximum x napig kamat nélkül használni hitelkeretüket, s csak a határidő leteltétől kell kamatot fizetniük a felvett hitel után.

A fentieket figyelembe véve a GVH álláspontja szerint

– az a tájékoztatás, amely csak (az akár x napig tartó) kamatmentességre utal, s ezzel összefüggésben további tájékoztatást nem nyújt, figyelmen kívül hagyja, hogy a

kamatmentességhez több feltétel teljesítése szükséges. Ezáltal az ilyen hirdetés alkalmas a fogyasztók megtévesztésére.

– A tájékoztatások egy részében valamilyen módon megjelenik, hogy a kamatmentesség vásárlásra vonatkozik.

– De az a tájékoztatás, amely az egyéb feltételekre nem tér ki, szintén nem ad reális képet a kamatmentességről, mint a termék lényeges tulajdonságáról, ezért megtévesztheti a fogyasztókat. Egyes tájékoztatásokban feltűnik a vásárlási tranzakciók és a vásárlásra fordított összeg visszafizetésének összekapcsolása. Ez a GVH szerint kifejezetten azt sugallja a fogyasztó számára, hogy a vásárlásokra fordított összegek visszafizetése esetén érvényes a kamatmentesség. Ám a kamatmentességhez a teljes felhasznált hitelkeretet kell visszafizetni, nemcsak a vásárlásra fordított összeget. A tájékoztatás azt a látszatot is keltheti, hogy ha a fogyasztó vásárol, akkor az adott vásárlásra költött összeg visszafizetésére a tájékoztatásban szereplő x nap áll rendelkezésére. Csakhogy nem vásárlásonként külön-külön kell teljesülnie az x napnak, hanem az adott elszámolási időszak egésze vonatkozásában.

– Egyes tájékoztatások kitérnek arra, hogy a teljes tartozás visszafizetése szükséges, de a fogyasztó nem kap egyértelmű tájékoztatást arról, hogy a teljes tartozásba a bank felé a hitelkártya jogviszonyal összefüggésben bármilyen jogcímen fennálló tartozás (vásárlási és készpénzfelvételi tranzakciók, illetve a bank által felszámított költségek, díjak teljes összege) beletartozik.

A GVH megközelítését támasztják alá a PSZÁF megállapításai is³, amelyek szerint

– a fogyasztók jelentős része nincs pontosan tisztában a kamatmentes periódus jellemzőivel, nem tudják, hogy csak akkor van kamatmentesség, ha a meghatározott időn belül az adott terméknel meghatározott módon teljesítik a befizetést,

– a pénzügyi intézmények számos ügyféltájékoztató anyagban tájékoztatják ügyfeleiket a kamatmentes periódusról, azonban a tájékoztatás módja fogyasztóvédelmi szempontból aggályos. Nem hívják fel hangsúlyosan az ügyfél figyelmét, hogy a kamatmentes periódus csak abban az esetben él, ha a felhasznált teljes hitelösszeget a fizetési határidőig megfizeti. „Részlegesen” ez az opció nem vehető igénybe, tehát ha a minimum összeget meghaladóan, de nem a teljes összeget törlesztik, nincs kamatmentes periódus a törlesztett részletet illetően,

– az sem tudatosul a fogyasztókban, hogy amennyiben nem a felhasznált teljes összeget fizetik vissza, akkor a teljes igénybevett hitelösszeg válik kamatkötelessé, nem csupán a vissza nem fizetett hitelösszeg-rész, a kamatmentes periódus működésének megismerése az általános szerződési feltételekből vagy egyéb dokumentumokból meglehetősen bonyolult.

³ http://www.pszaf.hu/engine.aspx?page=showcontent&content=pszafhu_fogyhit_tajek_kiadv_20061201_1, Tájékoztató a lakossági ügyfeleknek kínált hitelkártyák egyes kérdéseivel kapcsolatos felmérésről

Gyakran feltett kérdések

Talán érdemes egy rövid kitekintés erejéig felvetni a bankok részéről gyakran felmerülő néhány kérdést.

„Óriásplakáton a teljes ÁSZF? – Képtelenség!”

Igen, valóban az, de ez nem is elvárás. Amennyiben azonban valamely termék kedvező tulajdonságát kiemelik, az annak pontos értelmezéséhez szükséges más feltételeket is szükséges megjeleníteni, ez pedig nem egyenlő az ÁSZF-fel. Azaz ha például 5 fontos feltételből négyet elmond a tájékoztató, míg az 5., fogyasztókra nézve kevésbé kedvezőről hallgat, az jogsértő lehet. Ilyen esetben életszerű elvárás azt mondani, hogy ha 4 elfért, akkor 5 is elfért volna.

„A bankok által közzétett tévéreklámok, óriásplakátok csak arra jók, hogy a fogyasztók figyelmét felkeltsék, a fogyasztó nem azok alapján dönt”

A reklám nem vitatott lényege a figyelemfelhívás, tájékoztatás, azonban tekintettel kell lenni a reklám céljára is, ami egyértelműen a fogyasztásra ösztönzés, a fogyasztók befolyásolása egy adott termék, szolgáltatás kiválasztására. Ezzel a lehetőséggel a bankok is élnek, amit igazol az is, hogy a pénzintézetek, biztosítótársaságok évek óta az első 10 legmagasabb reklámköltséssel bíró szektor között szerepelnek⁴.

Önmagában figyelemfelhívó reklámként értékelhető például egy imázsreklám, amelynek a rendeltetése jellemzően egy termék, szolgáltatás, védjegy vagy éppen márka ismertségének elősegítése, de nem lehet szó figyelemfelhívó reklámról, ha abban megjelenik a termék egy vagy több lényeges tulajdonsága. Ha egy tájékoztatás már megjelenít, kiemel valamely lényeges körülményt, (tipikusan egy kedvező árat), akkor azt pontosan kell tennie. Ebből következően a részben valós adatokat tartalmazó és előnyös tulajdonságokat kiemelő tájékoztatás is lehet versenyjogi szempontból félrevezető, ha elhallgat olyan információkat, amelyek a közölt tulajdonságok értelmezéséhez elengedhetetlenül szükségesek.

„A fogyasztó a bankfiókban megkapja vagy a hirdetésben elolvashatja a teljes körű tájékoztatást”

Nem vitatja a GVH, hogy például a hitelkérelem benyújtását és jóváhagyását

⁴ Forrás: TNS Media Intelligence

komplex beszélgetések előzhetik meg, melynek részét képezi a részletes tájékoztatás a hitel igénybevételeiről, feltételeiről, kondícióiról. Azt azonban megállapíthatóan látta több esetben, hogy a televíziós reklámban, valamint a sajtóreklámban megjelent, az akciós időszakokra vonatkozó, kedvező mértékű THM – a hozzá kapcsolódó információk feltüntetése nélkül, hatékonyan közrehatott abban, hogy többen érdeklődjenek az akciós hitelkonstrukció iránt, és felkeressék a bankfiókokat, ahol a bank ügyintézőjének már jó lehetősége nyílik az ügyfelet a szerződés megkötésére rábeszélni. A bankfióki tájékoztatás rekonstruálhatóságának bizonytalansága miatt azonban korántsem biztos, hogy a fogyasztó a hitelbírálati folyamat során szembesül azzal a ténnyel, hogy az akciós időszakot követően, az akciós ismertető tájékoztatásban közölt mértéket meghaladó terheket kell vállalnia.

A versenyjogsértés tehát megvalósult, azonban a bírság összegének meghatározásakor a versenyhatóság enyhítő körülményként veszi figyelembe, hogy a fogyasztó végső döntésének meghozatala előtt, a szerződés megkötését megelőzően megismerheti az akcióban való részvétel összes feltételét

„A fogyasztó tájékozódik ilyen nagy horderejű döntés előtt”

Ez így van, el is várja a versenyhatóság az információszerezésre törekvést. Az információkeresés körében azonban felvetődik, hogy az információkhoz túlságosan sokféleképpen lehet hozzáférni:

– Az információk forrása, formája, tartalma, terjedelme eltérő,

– a hozzáférés módja különböző: elektronikus, nyomtatott

– jellegüket tekintve eltérőek az információforrások: jogszabály, üzletszabályzat, hirdetés, reklámszöveg

Ezentúl fontos megjegyezni azt is, hogy a fogyasztóktól nem várható el, hogy az összes közreadott tájékoztatás valóságtartalmát ellenőrizzék, hiszen életszerű feltevés, hogy bíznak a bankok szakértelmében és megbízhatóságában.

„... de hát az apró betűben benne volt...”

A termékekre vonatkozó reklámszövegben szereplő csillaggal jelölt apró betűs rész, figyelemmel az adott reklámszöveg információtovábbítási képességére, a fogyasztók számára meghatározott esetekben (pl. televízióreklám, gyorsforgalmi út mellett elhelyezett óriásplakát) érzékelhető módon nem tud információt eljuttatni. Ezekben az esetekben bizony az apró betűs részben elhelyezett tájékoztatás nem érte el rendeltetését, a fogyasztó döntésének nem lehet része, hiszen azt nem érzékeli.

Mi lehet a megoldás?

Először is látni kell, hogy számos olyan reklám van a piacon, amely egyszerre lélekményes és jogszerű. Ez is mutatja, hogy a GVH által támasztott elvárások nem teljesíthetetlenek vagy életszerűtlenek.

A versenytanácsai döntések figyelemmel kísérése és azok megértésére való törekvés az egyik kulcsa lehet a megfelelő

kommunikációs gyakorlat kialakításának. A GVH munkatársai minden olyan kezdeményezésre nyitottak, mely eljárásen kívüli, a versenyhatóság gyakorlatának átlátását, megértését szolgáló együttműködést, párbeszédet célozzák.

Bíztató törekvésként értékelhető a vállalkozások részéről az a gyakorlat, mely során valamely nem megfelelő kommunikációs gyakorlat érzékelésekor önmaguktól, külső, akár versenyhivatali vagy fogyasztói „nyomás” nélkül korrigálják azt. Nincs azonban minden veszve abban az esetben sem, ha már egy megindult verseny-felügyeleti eljárásban tud felajánlani a cég olyan, a nem megfelelő tájékoztatási gyakorlatából fakadó hátrányok kezelésére szolgáló és egyben előremutató megoldásokat, melyek a GVH részéről elfogadhatóak.

Végül, de természetesen nem utolsó sorban az egyik leghatásosabb eszköz a megtévesztő praktikák elkerülésére a fogyasztók oktatása. Hiszen ha a közönség pénzügyi ismerete bővül, tudatossági szintje emelkedik, a bankok is egyre bátrabban közzétehetik feltételeiket és bizhatnak abban, hogy célközönségük érti és nem félreérti a nekik szánt tájékoztatásokat. Addig is azonban, amíg nem érkezik el az az ideális állapot, melyben a fogyasztók jelentős része megfelelő pénzügyi ismeretekkel rendelkezik, csak bízni tudunk abban – és miért is ne tennénk? –, hogy a bankok által alkalmazott marketing szakemberek meg fogják találni a helyes egyensúlyt a valósághű, korrekt tájékoztatás és az ötletesség között.

Papp Mónika

Közösségi versenyjog és gazdasági szabadságok joga – néhány összefüggés – 1. rész

Mely kölcsönhatások érvényesülnek a közösségi jogban a versenyjog és a négy gazdasági szabadság joga között? Papp Mónika kétrészes tanulmányában arra vállalkozik, hogy az Európai Bíróság joggyakorlatának tükrében elemezze a két terület egyes kapcsolódási pontjait.*

Jelen tanulmány tárgya az Európai Közösség jogának tárgyköréből két jogterület, a négy gazdasági szabadság joga¹, valamint a versenyjog közötti kölcsönhatások egyes területeinek feltárása. A vizsgálat kizárólag az Európai Közösségek Bíróságának (továbbiakban Bíróság) jogértelmezé-

* Dr. Papp Mónika, az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának tanársegédje 2007 szeptemberében védte meg „A gazdasági szabadságok és a közös piaci versenyjogának egyes összefüggései az Európai Bíróság esetjogában” című doktori dolgozatát. A szerző jelen tanulmányában, melyet több részletben közlünk, a dolgozat tárgykörét és fontosabb megállapításait foglalja össze.

¹ Áruk, személyek, szolgáltatások és tőke szabad áramlása

sére irányul, azaz annak elemzésére, hogy az áruk és szolgáltatások szabad áramlására, valamint a közösségi versenyjogra vonatkozó egyes elsődleges jogi rendelkezések bírósági értelmezésében milyen összefüggéseket találunk. A munkának nem célja a két jogterület közötti összes kapcsolódási pont feltárása, legyen az akár konvergenciára, akár divergenciára utaló összefüggés. A vizsgálat versenyjogi fókusz a Európai Közösséget létrehozó szerződés (a továbbiakban: EK-Sz.) 81. cikk tárgyi hatálya és a Bíróság által kidolgozott hasznos hatás doktrínája.²

A két jogterület értelmezésében megnyilvánuló hasonlóságokat kimutatni szándékozók számára a leggazdagabb kutatási forrás az áruk szabad áramlásának körében 28. cikkben tilalmazott a mennyiségi korlátozásokkal azonos hatású intézkedések tilalma.³ A mennyiségi korlátozások tilalmának értelmezése és az antitröszt szabályok értelmezése között több esetben világos egymáshatás mutatható ki. Ennek egyik példája lehet maga a Dassonville-formula, amely szerint mennyiségi korlátozással azonos hatású intézkedésnek minősül a tagállamok minden olyan kereskedelemre vonatkozó szabálya, amely közvetlenül vagy közvetve, ténylegesen vagy potenciálisan akadályozhatja a Közösségen belüli kereskedelmet.⁴ Ez a meghatározás nagyban hasonlít a korábbi Grundig-ítélthez, amelyben a Bíróság a 81. cikk kapcsán értelmezte a tagállamok közötti kereskedelem érintettségére vonatkozó tényállási elemet. Az ítélet szerint minden olyan megállapodás alkalmas arra, hogy a tagállamok közötti kereskedelem szabadságára akár közvetlen vagy közvetett, akár tényleges vagy potenciális veszélyt jelentsen, amely az államok közötti egységes piac célkitűzéseinek megvalósítását akadályozhatja.⁵

² Az EK-Szerződés 81. cikke tilt minden olyan vállalkozások közötti megállapodást, vállalkozások társulásai által hozott döntést és összehangolt magatartást, amely hatással lehet a tagállamok közötti kereskedelemre, és amelynek célja vagy hatása a közös piacon belüli verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása. A hasznos hatás doktrínája azt az elvet takarja, amellyel a Bíróság a közösségi versenyjog hatályát kiterjesztette a tagállamok által hozott egyes versenykorlátozásokra is.

³ A mennyiségi korlátozásokkal azonos hatású intézkedések tilalma lényegében azokat a tagállami intézkedéseket foglalja magában, amelyek nem tarifális vagy kvóta jellegű korlátozások, de a tagállamok közötti kereskedelmet gátolják, megnehezítik. A 28. cikk által tiltott intézkedések köre hosszú bírói jogfejlődés eredményeképpen alakult ki.

⁴ C-8/74 Procureur du Roi kontra Benoit és Gustave Dassonville [1974] EBHT 837., 5. pont

⁵ C-56 és 58/64 egyesített ügyek Établissements Consten S.á.R.L és Grundig-Verkaufs-GmbH kontra Bizottság. English special edition 299.

A vizsgált két jogterület értelmezése több helyen közelít egymáshoz. A Bíróság egyre többször emeli át az egyik jogterületen kialakult értelmezését a másik jogterületre. Például az antitröszt szabályok értelmezésében is megjelent az a Bosman-ügyben kialakult tétel, hogy a sportversenyek integritásának megőrzése olyan jogos cél, amely a gazdasági szabadságok lehetséges korlátozásainak kimentésére szolgál.⁶

A témaválasztást a Bíróság egy-két fursább ítélete nyitja meg. Ezek közül a legkiemelkedőbb a Wouters-ítélet volt,⁷ amelyben a Bíróság ugyanazon közérdek alapján mentette ki az antitröszt szabályok és a szolgáltatásnyújtás szabadságának megsértését. Ekkor merült bennem a tisztázás kényszere, az, hogy milyen esetekben lehet ugyanarra a tényállásra alkalmazni a vállalkozásoknak címzett versenykorlátozó megállapodások tilalmát és a tagállamok felé címzett, gazdasági szabadságokra vonatkozó tilalmat. Az is érdekelt, hogy hogyan minősíthet a Bíróság egy vállalati társulás által meghozott döntést közérdekű célt szolgálónak. Egy másik érdekes ügy a Pavlov-ítélet volt,⁸ amelyben a Bíróság a versenykorlátozás csekély jelentőségét olyan indoklással állapította meg, amely a gazdasági szabadságok jogában alakult ki. Ekkor merült fel bennem az a kérdés, hogy teljes mértékben helytálló-e az a tétel, hogy a gazdasági szabadságok jogában nem érvényesül az antitrösztjogban kialakult de minimis szabály. A két jogterület közötti konvergenciát tagadók egyik legjelentősebb érve, hogy a Bíróság az állami intézkedések esetében nem vizsgálja a tagállamok közötti kereskedelemkorlátozás érzékelhető voltát. A versenykorlátozó megállapodások jogában a vállalkozások által támasztott versenykorlátozások viszont kizárólag akkor tiltottak, ha érzékelhető hatással vannak a közös piaci versenyre és a tagállamok közötti kereskedelemre.

⁶ C-415/93 Union royale belge des sociétés de football association ASBL kontra Jean-Marc Bosman, Royal club liégeois SA kontra Jean-Marc Bosman és mások és Union des associations européennes de football (UEFA) v Jean-Marc Bosman [1995] EBHT I-4921.

⁷ C-309/99 J.C.J. Wouters, J.W. Savelbergh and Price Waterhouse Belastingadviseurs BV v Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten [2002] ECR I-1577.

⁸ C-180-184/98. egyesített ügyek Pavel Pavlov és mások kontra Stichting Pensioenfonds Medische Specialisten [2000] EBHT I-6451.

A közös piaci versenyjog és a gazdasági szabadságok céljai

A dolgozat kiindulópontja az volt, hogy a két jogi szabályrendszer céljai kölcsönösen hatnak egymásra. A gazdasági szabadságok felfoghatók olyan szabályrendszerként is, amely az antitröszt rendelkezések érvényesülését készítik elő, azt biztosítják. A különböző tagállamban honos vállalkozások közötti egyenlő versenyfeltételeket az állami szabályozások (például vámok, kvóták fenntartásával, hatósági termékgengedélyezési eljárásokkal) nagyban torzíthatják. Ezek leépítésével a vállalkozások közös piaci működésének fontos akadályai tűnnek el. Az integráció célja tehát egy hatékonyabb gazdasági környezet megteremtése, mivel ebben a közegben működnek a legjobban a versenyerők. Az állami kereskedelmi akadályoktól mentes közös piacra a vállalkozások kiterjesztik tevékenységüket, ezáltal maguk generálják a kereskedelem volumenének növekedését. Az antitröszt szabályok kiegészítő szerepét abban látjuk, hogy a vállalkozások sem tanúsíthatnak olyan magatartást, amely a gazdasági szabadságok érvényesítésével járó előnyök elérését veszélyeztethetik. A vállalkozások így nem köthetnek például piacfelosztó megállapodásokat, nem korlátozhatják a párhuzamos importőrök munkáját, vagy nem folytathatnak diszkriminatív árpolitikát.

Az európai integráció kezdeti szakaszában a Bíróság a versenyre a piaci szereplők egyik szabadságjogaként tekintett, ennek eredményeképp a felek cselekvési szabadságát korlátozó megállapodásokat versenykorlátozónak tekintette.⁹ A hatvanas évek integrációs válságában a piaci integráció céljának hangsúlyozása dominálta a versenypolitikát. Ebben a kezdeti időszakban azonosíthatjuk tehát a legteljesebb konvergenciát a közös piaci politika és a versenypolitika célrendszer között.

A versenypolitika későbbi szakaszaiban az Európai Bizottság egyre jobban figyelembe vette a gazdasági realitásokat, és részletesebb gazdasági elemzést készített az ügyek elbírálása előtt. Emellett a '80-as évektől az állami versenykorlátozások el-

⁹ Nem az alapján döntötte el tehát az ügyet, hogy a fogyasztói jólétre van-e a megállapodásnak valamilyen káros hatása, hanem az alapján, hogy a fél piaci tevékenységéhez, piaccon maradásához fűződik valamilyen közösségi érdek.

len is szigorúbban lépett fel a Szerződés 86. és 87. cikkei alapján.¹⁰ Ebben az időszakban teljesedett ki a hasznos hatás doktrínája a Bíróság esetjogában.¹¹ A piacok integrációjának elérése érdekében a Bíróság kifejezett alapszerződési felhatalmazás hiányában is szükségesnek tartotta a tagállamoktól származó egyes versenykorlátozások megtiltását.

Később, a kilencvenes évek elején létrejött jogilag a belső piac, az Európai Unióról szóló Szerződésben pedig megjelent az a tétel, hogy a Közösség csak ráruházott hatáskörei között járhat el. A közösségi és tagállami kompetenciák elhatárolása iránti érzékenység is hozzájárult ahhoz, hogy a Bíróság az 1977-ben kifejlesztett hasznos hatás doktrínáját megszorítóan kezdte el értelmezni. Ettől az időszaktól kezdve a Bíróság a mennyiségi korlátozások és azzal egyenértékű intézkedések tilalmának értelmezése során is figyelembe vette, hogy a tagállamok nem ruházták át a Közösségre a teljes gazdaságpolitikai hatáskörüket. A jogértelmezési fordulat az 1993-as Keck-ítélettel¹² következett be.

A kilencvenes évektől a Bíróság egyre kiterjedtebb hatásvizsgálatot követelt a Bizottságtól. A verseny védelmének végső céljává a fogyasztói jólét növelése és a hatékony forrásallokáció biztosítása vált. A versenyjogot tehát úgy kell alkalmazni, hogy a fogyasztói jólétet csökkentő vállalati magatartásokat tiltsuk meg. A Bíróság többször hangsúlyozta, hogy a felek cselekvési szabadságának korlátozása nem egyenlő a versenykorlátozással. A versenykorlátozást pedig mindig abban a tényleges gazdasági összefüggésben kell elemezni, amelyben fellép, vizsgálva többek között a termék vagy szolgáltatás jellegét és a piac szerkezetét.

A Közösség hatásköreinek szaporodásával és a közös piaci cél fontosságának relatív csökkenésével a versenypolitikára egyre nagyobb nyomás nehezedett, hogy a versenyen kívüli célok (például kulturális, környezetvédelmi, regionális vagy adott esetben iparpolitikai, foglalkoztatáspolitikai célok) figyelembevételére. Ezen célok versenypolitikában való elfogadhatósága megkérdőjelezhető, a Bizottság saját állítása szerint csak akkor vehetők figyelembe, ha hatékonysági előnyt eredményeznek. Az antitröszt-eljárás modernizációja során megvalósuló decentralizáció is azzal a következménnyel járhat, hogy jelentőségük a versenypolitikában csökken. Az integrációs cél fontossága a versenypolitikában a hatékonysági cél eléréséhez képest relatíve csökkent és a közös piac megvalósításától független, önálló céllá vált. Ez nem jelenti ezen cél eltűnését a versenypolitikából, hanem csak azt, hogy domináns szerepe megszűnt.

A vállalkozás fogalma

A tételes jog feldolgozásának kiindulópontja az volt, hogy a két jogterület közötti alapvető különbség az alanyi és a tárgyi hatályból adódik. Az alanyi hatály kapcsán azt kutatjuk, hogy ki a kötelezett a szabályok által. Míg a gazdasági szabadságok joga az állami intézkedésekre vonatkozik, addig az antitröszt-szabályok a vállalkozásokat kötelezik, a közösségi versenyjog másik ága pedig az állam által állított versenykorlátozások meghatározott fajtáit tiltja meg.

Ez a felosztás első ránézésre egyszerűnek tűnik, de a gyakorlatban elég nehéz ilyen alapon különbséget tenni. Az államtól egyre több esetben átveszik a szabályozás szerepét az állam alatti aktorok, közhatósági jogkörrel felruházott szervezetek, az állam által létrehozott olyan testületek, amelyek magángazdasági szereplőket is tagságukba foglalnak, azaz hibrid, vegyes tagságú testületek. Az alanyi hatály meghatározásával kapcsolatos problémákat a tárgyi hatály elemzése enyhíti, amely arra vonatkozik, hogy mi annak az intézkedésnek, tevékenységnek a tárgya, amelyet az adott alany meghozott. Amennyiben ennek jellege közhatalmi jogkörbe tartozik, akkor az antitröszt-szabályok nem alkalmazhatók. Az imperium világába tartozó feladatok, tevékenységek körülhatárolása sem egyszerű, az

tagállamról tagállamra változhat. A privatizáció, a magánszféra és a közszféra együttműködése ezt a problémát tovább növelheti.

A Bíróság a vállalkozás fogalmának meghatározására általában egy absztrakt tesztet alkalmaz. Eszerint minden szervezet és személy vállalkozásnak minősül, amely gazdasági, kereskedelmi tevékenységet végez. Gazdasági jellegű az a cselekmény, amely áruk és szolgáltatások adott piacon történő felkínálásából áll, azaz azt elvileg egy magánvállalkozás is el tudná látni jövedelemszerzési célból. A Bíróság tehát a közösségi versenyjogi szabályok értelmezése során a tárgyi hatályból indul ki, vagyis a kérdéses tevékenység jellegéből. Ennek következtében a vállalkozás fogalma a közösségi versenyjogban funkcionális.

Nem tekinthető egy szervezet pusztán egy adott piacon történő vásárlás tényénél fogva vállalkozásnak, ha nem abból a célból vásárol termékeket, hogy gazdasági tevékenysége részeként termékeket vagy szolgáltatásokat kínáljon, hanem azért, hogy azokat más, például tisztán szociális jellegű tevékenysége körében felhasználja.

Az absztrakt teszt szerint azok a tevékenységek nem tartoznak a versenyjogi szabályok hatálya alá, amelyek az állam impériumának körében közhatalmi tevékenységnek minősülnek (iure imperii). Ez azonban nem jelenti, hogy ez a tevékenység az EK-Szerződés más rendelkezései alapján nem ítéltető meg. A Bíróság a közhatalmi tevékenység meghatározására egy nagyon általános definíciót használ. Eszerint az olyan közérdekű feladat gyakorlása, amely az állam alapvető feladatainak részét képezi és természeténél, tárgyánál és a rá vonatkozó szabályoknál fogva tipikusan, jellegzetesen közhatalmi jogkör. Egy feladat vagy tevékenység kategorizálása során a Bíróság azt szokta elemezni, hogy az adott feladatot mindig és szükségszerűen közhatóság látta-e el. A közhatalmi minősülő főtevékenységtől el nem választható egyéb tevékenységi körökre sem lehet alkalmazni az antitröszt-szabályokat. Nem minden tevékenységi kör sorolható azonban be a gazdasági vagy közhatalmi jellegű körbe. Vannak olyan feladatok, amelyek nem közhatalmi jellegűek és nem is gazdasági jellegűek. Ilyen az az eset, amikor az állam az oktatási, szociális, kulturális vagy képzési közfeladatát teljesíti az állampolgárokkal szemben.

¹⁰ A Szerződés 86. cikke a közvállalkozások, általános gazdasági érdek szolgáltatást ellátó vállalkozásokra vonatkozik, a 87. cikk pedig az állami támogatások tilalmára.

¹¹ A doktrína mai formájában tiltja a tagállamok számára, hogy akár előírja vagy támogassa a 81. cikkel ellentétes megállapodásokat, döntéseket vagy összehangolt magatartásokat, illetve megerősítse ezek hatását, akár megfoszsa saját szabályozását annak állami jellegétől azáltal, hogy magán-szereplőkre ruhazza a gazdasági szférát érintő döntések meghozatalának felelősségét.

¹² C-267/91 és C-268/91 Bernard Keck és Daniel Mithouard elleni büntetőeljárások [1993] EBHT I-6097. 16-17. pont. Ebben az ítéletben a Bíróság a termékértékesítési feltételekre vonatkozó tagállami előírásokat nem tekintette a továbbiakban tiltottnak, amennyiben minden érintett kereskedőre egyformán vonatkoztak, valamint mind jogilag mind ténylegesen ugyanúgy érintették a hazai árukat és a más tagállamokból származó árukat. A Bíróság indoklása szerint az ilyen intézkedések természetüknél fogva nem akadályozzák a más tagállamokból származó termékek piacra jutását, illetve nem korlátozzák jobban, mint a hazai termékekét.

A Bíróság gyakorlata szerint a vállalkozásfogalom független az alábbi tényezőktől:

- hogyan finanszírozzák a vállalkozás működését és az adott tevékenységi kört,
 - a tevékenységet végző formája, jogi személyiséggel rendelkezik-e, jogi státusa (közjog vagy magánjog hatálya alá tartozik-e),
 - van-e gazdasági célja,
 - tagállami vagy közösségi jogforrás szabályozza-e a tevékenységet vagy magát a vállalkozást,
 - jövedelemszerzési céllal működik-e,
 - a tevékenység bonyolultsága, speciális szakértelem szükséges-e a kifejtéséhez,
 - egy természetes személy végzi-e a tevékenységet vagy többen együtt,
 - önmagában a vállalkozásra ruházott közszolgáltatási kötelezettség nem zárja ki, hogy a közszolgáltatási tevékenységet gazdasági jellegűnek minősítsük.

A társadalombiztosítási szolgáltatások és a szolidaritás elvén nyugvó tevékenységek terén a Bíróság egy konkrét tesztet dolgozott ki. Ebben a körben a Bíróság azt elemzi, hogy a tagállami jogszabályok a társadalombiztosítási alap, szervezet tevékenységét illetően hagytak-e helyet a versenynek, és ha igen, akkor az mekkora mértékű. Általában azok a társadalombiztosítási alapok és szervezetek nem végeznek gazdasági tevékenységet, amelyek a kötelező tagság elve alapján a szolidaritás elvét követve járnak el és nem versenyeznek egymással vagy más magánvállalkozásokkal. Ezt a konkrét tesztet használja a Bíróság a szolidaritási alapon működő, tipikusan szociális szervezetek megítélésére is. A konkrét tesztben tehát a tevékenység szabályozottságának mértéke nagy szerephez jut a kategorizálásban.

A gazdasági szabadságok tárgyi hatálya

A gazdasági szabadságok jogának hatálya alá tartozik minden, ami az államtól ered, akár a közhatalom, akár a gazdaság, a piac világában, amely a termelési tényezők áramlását befolyásolni képes.

A mennyiségi korlátozásokkal azonos hatású intézkedések tilalmának bírósági értelmezése szerint az állami politikát végrehajtó magánjogi szervezetek tevékenysége is az államnak tulajdonítható. Így a 28. cikk tilalma kiterjed azokra a személyekre, szervezetekre, amelyek:

- állami politikát hajtanak végre,

- amennyiben a végrehajtás eszköze formálisan magánjoginak minősülő testület, szervezet, úgy az állam azt valamilyen módon felügyelete, ellenőrzése alatt tartja (ennek eszköze lehet a kinevezési szisztéma vagy a testületnek a közérdek, állami politika betartására való kötelezése) és

- az állami feladat elvégzését állami forrásból finanszírozzák vagy közhatóság, magánszervezet szabad rendelkezésére álló magánforrásokból.

Állami intézkedésnek minősülnek és a belső piaci jog hatálya alá tartoznak azok a szabályozások is, amelyek annak eredményeképpen születnek meg, hogy az állam kifejezetten vagy hallgatólagosan szabályalkotási hatáskört enged tőle bizonyos mértékben független szervezetek számára. A korai esetjogból azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a Bíróság a szervezet és az állam közötti kapcsolatra koncentrált.

A Bíróság a személyek szabad mozgására és a szolgáltatásnyújtásra vonatkozó alapszerződési tilalmak hatályát kiterjesztette azon magánjogi szervezetekre is, amelyek kollektív szabályozásokat bocsátanak ki. (Walrave teszt)¹³ Ezt a tesztet a Bíróság azon nemzetközi sportszervezetek esetére dolgozta ki, amelyek nem tapadnak egy tagállamhoz sem, és amelyek esetében ezért nem beszélhetünk állami szabályalkotási hatáskör delegációjáról. Később azonban a Bíróság ezt a koncepciót éppen a Wouters-ügyben a tagállami szakmai szervezetekre, például a kamarákra is alkalmazni rendelte. A munkavállalók szabad áramlása körében a joggyakorlat ennél is továbbment, a 39. cikk hatálya alá vonva a magánszemélyek egyedi, diszkriminatív cselekményeit is.

Az 1990-es évek második felétől nyilvánvalóvá vált, hogy az Európai Bíróság nem a magánszemélyek tevékenysége, hanem az állami intézkedések irányába kívánja bővíteni a mennyiségi korlátozásokkal azonos hatású intézkedéseket jogellenesnek nyilvánító cikk tilalmi körét. A Bíróság ezen joggyakorlata szerint a tagállamok kötelesek megtenni minden szükséges és megfelelő intézkedést annak érdekében, hogy véget vessenek az áruk szabad áramlását korlátozó, magánszemélyek által elkövetett cselekmények-

nek. Ez a tétel azonban nem azt jelenti, hogy a magánszemélyek tevékenysége önmagában a Szerződésbe ütközne. Az állam köteles megakadályozni a magánszemélyek árukereskedelmet korlátozó cselekményeit, még akkor is, ha azok a nemzeti és közösségi jog szempontjából is jogszerűek. A Bíróság tehát az állam közösségi jogon alapuló kötelezettségének kiterjesztésével próbálja megakadályozni, illetve orvosolni a magánszemélyek kereskedelemkorlátozásával okozott problémákat.

A 28. cikk kiterjesztése a magánszemélyek egyedi cselekményeire (pontosabban a Walrave-teszten kívüli szférára) több kárral járna, mint előnnyel. Ebben az esetben ugyanis nemcsak az antitrösztjog, hanem a belső piaci jog alapján is vizsgálni kellene jogszerűségüket. A magánszemélyek kereskedelemkorlátozó cselekményeinek antitrösztjog szabályok alapján való megítélésével ugyan marad egy jogalkalmazási űr a két jogterület között, de a következő lépés megtétele, a teljes kiterjesztés már az antitrösztjog szabályok hatékonyságát ronthatná le. Mivel jelenleg a jogirodalomban sincs olyan javaslat, amely alapján előre kellő pontossággal meg tudnánk határozni azokat a magartatásokat, amelyek a határterület bizonytalansága miatt kereskedelemkorlátozóak lennének, ezért elfogadható, hogy a Bíróság és a közösségi jogalkotó tagállamokra bízta ezen helyzetek fellépésének megelőzését és kezelését.

Vállalati társulás döntése vagy állami intézkedés

A 81. cikk hatályának és az állami intézkedéseknek az elhatárolása igen nehéz a vállalati társulások által hozott normák esetében.¹⁴

A Bíróság a társulási döntések esetében is egy funkcionális koncepciót alkalmaz, azaz a vitatott döntés kapcsán állapítja meg annak gazdasági jellegét. Így lehetséges, hogy a szervezet által alkotott egyik határozat nem esik a versenyjogi szabályok hatálya alá, mivel azt a társulás az ál-

¹⁴ Ez a kérdés a Versenytanács gyakorlatában is megjelent. Lásd a Vj 16/2005-ös 2006. 07. 17-i versenytanácsi határozatot a Magyar Könyvvizsgálói Kamarával szemben és a Vj 180/2004-es 2006. 06. 14-i határozatot a Magyar Ügyvédi Kamarával szemben. A témát feldolgozta Miskolczi Bodnár Péter: A kamarai szabályzat, mint vállalkozások társulásának döntése I-II. (Versenytükör 2006. 3. szám 35–38 oldal és 4. szám 33–36. oldal)

¹³ C-36/74 B.N.O. Walrave, L.J.N. Koch kontra Assotiation Union Cycliste Internationale, Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie és Federación Española Ciclismo [1974] EBHT 1405.

lam által rádelegált jogkörben hozta meg, más esetben viszont a társulás vagy tagjának gazdasági-piaci tevékenységére vonatkozó döntés a 81. cikk hatálya alá esik. Ezzel a Bíróság nemcsak a vállalkozás-fogalom, hanem a vállalati társulás döntésének fogalma esetében is az alanyi hatály helyett a tárgyi hatályra helyezte át az elemzés hangsúlyát.

Az olyan vegyes tagságú szervezetek esetében, amelyekben mind az állam, mind a magánszféra képviselői helyet kapnak, alapvetően két szempont együttes mérlegelésével dönthető el a határozat jellege. Az első a szervezeti szempont: az érdekelt vállalkozások vannak-e többségben a testületben vagy a független szakértők és közhatalmat képviselő tagok? A második szempont az, hogy milyen anyagi és eljárásjogi kötelezettségek terhelik a testületet az adott döntés meghozatalánál? Az anyagi jogi szempont alatt azt értjük, hogy kötelesek-e a közérdek figyelembevételére, az eljárásjogi szempont alatt pedig azt, hogy kötelesek-e konzultálni ellentétes érdekű felekkel vagy közhatalmi testületekkel, személyekkel.

A Bíróság a hasznos hatás doktrínájával kapcsolatos ügyekben általában ezen kívüli érvként arra is támaszkodott, hogy az állam fenntartotta a végső döntés meghozatalának lehetőségét, így a testületi döntés állami intézkedés jellegét nem vesztette el. A kizárólag az érdekelt vállalkozásokból álló testületek esetén viszont ezen utóbbi szempontot konjunktív szempontként rögzítette a Bíróság a Wouters-ítéletben. Egy szakmai szervezet által elfogadott szabály tehát kizárólag akkor minősül állami intézkedésnek:

- ha a tagállam körültekintő a közérdekű szempontok meghatározásánál és
- azon lényeges elvek meghatározásánál, amelyeknek a delegált szabályozásnak meg kell felelnie és
- fenntartja azt a hatáskört, hogy végső esetben maga hozza meg a döntést.

A három feltétel együttes fennállása esetén a tagok gazdasági tevékenységét befolyásoló határozata állami intézkedés marad, amelyre az antitörzst szabályok nem alkalmazhatók. Az állami intézkedések jogszerűségét pedig a gazdasági szabadságokra vonatkozó szerződési cikkek és a tagállamoknak címzett versenyjogi tilalmak alapján lehet megítélni.

Kérdésként merülhet fel, hogy a harmadik feltételt minden vállalati társulás esetében vizsgálni kell-e vagy sem. Álláspontom szerint nem, mivel a Bíróság a szakmai testületekre specializálta a döntését.

A szakmai testületeknek pedig fogalmilag az a sajátja, hogy vállalkozások a tagjai és nem a közhatalmat képviselő személyek. Valószínűleg az Európai Bíróság is szigorúbb feltételeket akart szabni a tisztán érdekelt vállalkozásokból álló testület döntésének állami intézkedésként történő minősítéséhez. Nézetem szerint tehát a vegyes tagságú szervezeteknél elég két szempontot figyelembe venni. A szervezet vegyes tagsága mellett a közérdek figyelembevételére való kötelezettség elegendő a határozatnak állami intézkedésként történő elismeréséhez. Ezzel szemben a pusztán vállalkozásokból álló testületek esetében az államnak fenn kell tartania a végső döntés meghozatalának lehetőségét is ahhoz, hogy a szakmai testület az állam kinyújtott karjának minősüljön és védelmet élvezzen az antitörzstszabályok alkalmazása alól.

Végül meg kell jegyeznünk, hogy az európai jogalkalmazás nagyon formális. A Bíróság megelégszik azzal, hogy jogszabály kötelezi a testületet közérdek figyelembevételére. A nemzeti bíróságokra hárította annak vizsgálatát, hogy a közérdeket ténylegesen érvényre juttatja-e a testület. Az Európai Bíróság nem vizsgálja azt sem, hogy a döntésben mennyire vegyülnek a magán- és közérdekű elemek, milyen ezek aránya. Ezenkívül a konzultációs kötelezettséget is ugyanilyen formálisan veszi számba a Bíróság. Az a tény nem releváns számára, hogy a konzultáció eredményeképpen a testület döntése változatlanul saját gazdasági érdekeit tükrözi.

A tagállamok közötti kereskedelem érintettsége – nemzetközi elemet tartalmazó tényállások

A tagállamok közötti kereskedelem érintettsége szükséges tényállási elem az antitörzstszabályok alkalmazásának. Ezen tényállási elem értelmezésének változását úgy összegezhethetjük, hogy az egy tagállam teljes területét lefedő megállapodások esetében nincs vélelem arról, hogy azok a tagállamközi kereskedelmet érintik. Az olyan horizontális kartellek azonban általában kimerítik ezt a tényállási elemet, amelyeknek tárgya forgalomképes termék vagy szolgáltatás. A Bizottság is kiemeli közleményében, hogy a megállapodás nemzeti piac lezárására való alkalmassága általában a tényállási

elem megvalósulását mutatja.¹⁵ A belső piac de iure megalkotása után a Bíróság jogértelmezése is egy finomabb álláspontot tükröz az egy tagállam teljes területét lefedő megállapodásokkal kapcsolatban.

A gazdasági szabadságok alkalmazásának előfeltétele, hogy az adott tényállás elemei ne csak egyetlen tagállamhoz kapcsolódjanak, azaz legyen a tényállásban valamilyen nemzetközi elem. A versenyjogi szabályok alkalmazásánál pedig előfeltétel, hogy a vállalkozás magatartása alkalmas legyen a tagállamok közötti kereskedelem befolyásolására. A két szabálycsoport esetében tehát van egy közös nevező, a tagállamok közötti kereskedelem érintettsége, a tagállamok közötti kereskedelemre kifejtett hatás. Míg a gazdasági szabadságok esetében a jogellességet az alapozza meg, hogy a vitatott intézkedés az áruk vagy szolgáltatások kereskedelmére gyakorol-e negatív hatást, addig a versenyjogi szabályok vonatkozásában ez a tényállási elem egy joghatóságot meghatározó norma,¹⁶ amely mindig kiegészül annak vizsgálatával, hogy a vállalkozás vagy vállalkozások magatartása a közös piaci versenyt korlátozza-e.¹⁷

(Folytatás következik.)

¹⁵ Bizottsági közlemény. Iránymutatások a Szerződés 81. és 82. cikkében foglalt kereskedelmi hatás koncepciójáról. OJ 2004 C 101, 2004. 4. 27., 81. oldal

¹⁶ C-56/65 Sociétés Technique Minière (L.T.M.) kontra Maschinenbau Ulm GmbH (M.B.U.) [1966] English special edition 235., 249. oldal, C-56 és 58/64 egyesített ügyek Établissements Consten S.á.R.L és Grundig-Verkaufs-GmbH kontra Bizottság. English special edition 299. 341. oldal

¹⁷ Tóth Tihamér ezt doktori értekezésében a következőképpen fogalmazta meg: „A két jogterület közötti hasonlóságot, átfedést azzal is lehet szemléltetni, hogy nem minden állami kereskedelemkorlátozó intézkedés valósít meg versenykorlátozó tényállást, de minden közösségi versenyjogi sérelemnek inherens eleme a tagállamok közötti kereskedelem korlátozása vagy legalábbis annak potenciális, közvetett érintettsége.” Az EU-tagállamok gazdasági szerepvállalásának versenyjogi korlátai és lehetőségei. PhD-dolgozat SZTE/ÁJK, Szeged, 2000. 23. oldal

Frauke Henning-Bodewig: Unfair Competition Law – European Union and Member State*

2006-ban jelent meg Frauke Henning Bodewig „Unfair Competition Law – European Union and Member States” című, 250 oldal terjedelmű munkája.

A könyv címének tagoltsága – Európai Unió és tagállamok – tükrözi a mű és a szerző felfogásának lényegét, amit kifejezésre juttat a szerző a bevezetőben, amikor felveti a kérdést: van-e európai versenyjog?

A szerző szerint az Európai Unióban és a tagállamokban egységes ugyan a felfogás a tisztességes piaci magatartások követelménye kérdésében, és létrejöttek a tisztességtelen verseny egyes területeit szabályozó európai irányelvek, ez azonban önmagában nem tekinthető olyan egységes, koherens szabályozásnak, amelynek alapján európai tisztességtelen versenyjogról beszélhetünk.

Még azokon a területeken is, ahol a közösségi jog megteremtette az egységes szabályozás kereteit az irányelvek útján, és ezen irányelveket az egyes tagállamok átültették, nem szűnt meg az egyes nemzeti jogok jelentősége. Hiába veszik át az egyes tagállamok jogalkotásai az irányelvek jogi terminológiáját – például „megtévesztés” –, az azonos terminológiának az egyes országokban tartalommal való megtöltése, jelentése függ az adott ország jogi hagyományaitól, kultúrájától, történelmi hagyományaitól, mentalitásától.

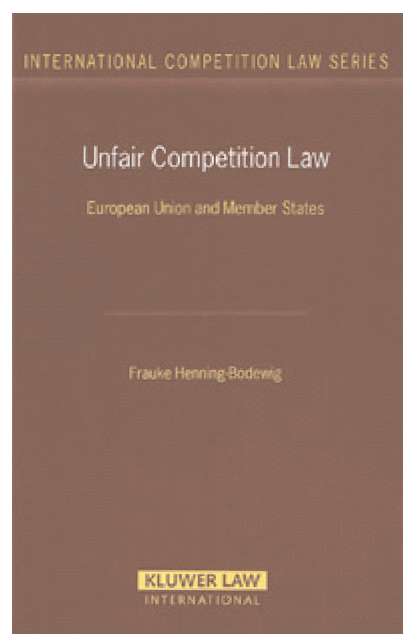
Az Európai Bíróság joggyakorlata – különösen az alapvető szabadságok érvényre juttatásával – hozzájárulhat a joggyakorlat harmonizációjához, azonban nem küszöbölhető ki, hogy az egyes nemzeti jogok és nemzeti bíróságok, bár a nemzeti jogot az európai közösségi szabályozás követelményeivel összhangban, annak keretein belül alkalmazzák, mégis érvényre juttatják annak egyéni sajátosságait.

A szerző felfogása szerint a tisztességtelen versenyjog nemzeti jog, amelyet a EK irányelveivel összhangban értelmeznek; európai versenyjogról tehát csak mint e két tényező kombinációjáról szólhatunk. A mű bevezetőjének e megállapítása mély elemző munkára épített fejtegetések konklúziójának tekinthető. Így jutunk vissza ezen ismertető kiindulópontjához, hogy a szerző e művét nem *Európai Tisztességtelen Versenyjog* cím alatt, hanem *Tisztességtelen versenyjog*, majd elkülönítetten *Európai Unió és a tagállamok* alcímek alatt írta.

A könyv terjedelmének kb. negyedét teszik ki a versenyjogra és az európai jog követelményeire vonatkozó általános fejtegetések, háromnegyed része pedig alfabetikus sorrendben a tagállamok nemzeti jogát ismerteti. A mű e felépítése következtében az egyes tagállamok joganyaga az európai közösséghez fűződő kapcsolatukban ismerhető meg, másrészt az egyes országok jogának megismeréséhez az általános rész ismerete elengedhetetlen.

A könyv általános részének „Alapvető megfontolások” című fejezete a tisztességtelen versenyjog kialakulását mutatja be, az egyes szabályozások keletkezésének eltérő gyökereit, melyek az egyes országok kodifikációjának eltérő szabályozási módjaihoz vezettek. A fejlődés során a tisztességtelen versenyjog által szabályozott kérdések kibővültek, és ma már a versenytársak védelme mellett a versenyjog kiterjed a közérdek és a fogyasztói érdekek védelmére is. E változások ugyan csak az egyes jogrendszerek eltérő alapfelfogásainak megfelelően különféle módon kerültek szabályozásra. Megállapítható azonban, hogy a fogyasztóvédelem a tisztességtelen versenyjog részévé vált, valamint hogy a versenyjog – a versenytársak és a fogyasztók együttes védelme útján – a piac jogi szabályozását jelenti, amelyet a jogrendszerek eltérően, vagy együttes szabályozás keretében vagy külön-külön jogi szabályozás útján rendeznek.

A jogharmonizációnak szembe kell néznie a különféle jogi gyökerekből táp-

* Kluwer Law International, Hága, 2006; International Competition Law Series, Volume 18.

lálkozó szabályozások eltérő jellegén túlmenően a különféle jogdogmatikai megfontolásokra épülő eltérő kodifikációs szempontokkal. E tényezőktől függ, hogy az egyes országok jogrendszere mit tekint a tisztességtelen versenyjog lényegének, és hogy mit kell az erre vonatkozó szabályozásnak átfognia.

A szerző az alapvető elhatárolási kérdéseket az alábbiak szerint értékeli:

a) A vétkes magatartásra (*tort law*) épülő jogrendszereket vizsgálva, megállapítja, hogy e szabályozások figyelmen kívül hagyják a közérdek szerepét a versenyben, azonban a *tort law* elvére épülő jogrendszerek az elvi alapok fenntartása mellett is kiterjesztették a védelmet a fogyasztói érdekekre.

b) A szellemi tulajdonra vonatkozó jogoktól való elhatárolás körében elsősorban a védjegyjoggal fennálló szoros kapcsolódási pontokra utal. Rámutat arra, hogy az oltalmi célok és oltalmi módok általános azonossága mellett eltérő vonások is találhatók. Ennek körében vizsgálja az összetéveszthetőség kérdését, melynek jelentése nem szükségszerűen azonos a tisztességtelen versenyjogon és védjegyjogon belül.

c) Elhatárolást ad a fogyasztói szerződési jogtól. Azzal az irányzattal szemben, amely a versenyjogi szabályozást elsődlegesen a fogyasztóvédelemre kívánja irányítani, rámutat, hogy ugyan a fogyasztóvédelem a modern versenyjog egyik legfontosabb kérdése, azonban nem valamennyi fogyasztóvédelmi kérdés tekinthető a versenyjog részének. Így utal a fogyasztói szerződésekre vonatkozó szerződéses jogra és a termékefelelősség szabályozására. A szerződéses jog kiegészíthető a versenyjog szabályaival – és fordítva – de nem helyettesíthető azzal.

Rámutat, hogy míg a versenyjog a megtévesztés elleni védelem keretében az általános közfelfogás alapján, standardizált fogyasztói szempontból ítéli meg a fogyasztói érdeket, a fogyasztói szerződéses jog esetében a megtévesztés kérdését a két szerződő fél egyedi, specifikus helyzetének értékelése alapján kell megítélni, amelyre természetesen kihat az átlagfogyasztó fogalma alapján kialakított közérdekű értékelés szempontja.

d) A kartelljogtól történő elhatárolás körében megállapítja, hogy mind a tisztességtelen versenyjognak, mind a kartelljognak közös vonása a verseny védelme, mégis a kartelljog elsődlegesen magának a versenynek a szabadságát védi, a tisztességtelen versenyjog pedig a

versenyt a torzulásoktól kívánja megvédeni.

Elemzi annak kérdését, mire terjed ki a versenyjog oltalmi köre és megállapítja, hogy a tisztességtelen versenyjog a szabályozás eredeti szabályozási körén túl, amely a versenytársak közötti kapcsolatban a megtévesztésre, összetéveszthetőségre és befektetés elleni védelemre irányult, teljes mértékben kiterjed a fogyasztóvédelemmel kapcsolatos kérdések szabályozására, tehát a versenytársak védelmén túlmenően az összes piaci szereplő érdekének védelmére.

Így vált a versenyjog keretében kiemelkedő jelentőségűvé a reklámozással összefüggő szabályozás kérdése.

Az egyes országok jogrendszerétől függően e jogterületet hol egységes szabályozás, hol pedig a versenytársakat és a fogyasztókat érintő kérdéseket külön-külön szabályozás rendezi.

Ennek az oltalom lényege tekintetében nem tulajdonít jelentőséget. A külön-külön történő szabályozásokból is kitűnik, hogy a két terület számtalan kapcsolódási pont útján összetartozik. A fogyasztóvédelmi szabályok gyakran védik egyidejűleg a versenytársakat és fordítva. Lényegében valamennyi piaci magatartás érinti mind a versenytársak, mind a fogyasztók érdekét, ugyanazon érme két oldaláról van tehát szó.

A szerző az alapvető megfontolások körében részletes elemzést ad a generál-klauzula fogalmának jelentőségéről, a tisztességtelenség fogalmáról, a jogok érvényesítésének kérdéséről, valamint a több országot érintő jogviták esetében az alkalmazandó jog problematikájáról, beleértve a származási ország jogának a kérdését is.

A könyv további fejezete „*A tisztességtelen verseny elleni nemzetközi védelem*” cím alatt foglalkozik a Párizsi Unió Egyezmény², bemutatva annak teljes fejlődéstörténetét, valamint foglalkozik a TRIPS Egyezmény³.

Lényeges eltérésnek tekinti, hogy míg a Párizsi Unió Egyezmény kötelezte a tagállamokat, hogy az oltalmat terjesszék ki a tisztességtelen versenynek az Egyezményben meghatározott eseteire, addig a TRIPS Egyezmény önmagát a tisztesség-

telen versenyjogot nem vonja a szabályozása körébe. Ettől eltekintve a TRIPS Egyezmény egyes rendelkezései utalnak a Párizsi Unió Egyezmény tisztességtelen versenyre érintő 10 bis cikkére, továbbá külön megjelölik a szabályozás körében a földrajzi árujelzők megtévesztő megjelölésével összefüggő kérdéseket, valamint a kereskedelmi titkok oltalmára vonatkozó szabályozás tekintetében is tartalmaz versenyjogi utalásokat. Tartalmaz továbbá a TRIPS Egyezmény a licencia szerződések versenyellenes gyakorlatának ellenőrzésére vonatkozó rendelkezéseket.

Álláspontja szerint a tisztességtelen verseny TRIPS-en belüli szabályozása nem olyan mértékű, hogy a TRIPS Egyezményt, mint a jogterület nemzetközi szabályozását lehetne értékelni.

A Párizsi Unió Egyezmény és a TRIPS Egyezmény egybevetése körében hangsúlyozza az eltérés alapvető jellegzetességeit: míg a Párizsi Unió Egyezmény következménye a nemzeti jog kiterjesztése a tagállamok állampolgárai részére, addig a TRIPS Egyezmény az általa meghatározott körben a tagállamoktól a TRIPS Egyezményben foglaltaknak megfelelő, azonos szabályozás bevezetését követeli meg és amelynek elmulasztása szankciókat von maga után a tagállammal szemben. Foglalkozik azzal, hogy a TRIPS Egyezmény a közösségi jog részének tekinthető-e.

A tisztességtelen versenyjog általános összefoglalását és a nemzetközi egyezmények értékelését követően minden részletre kiterjedő fejezet következik a közösségi szinten nyújtott védelemről.

Az elsődleges és másodlagos közösségi jog keretében vizsgálva a kérdést hangsúlyozza, hogy jogalkotási szempontból nézve nem beszélhetünk egységes, koherens európai tisztességtelen versenyjogról. Mégis, az irányelvekkel (másodlagos közösségi jog) történő szabályozás következtében – az ezek által szabályozott kérdések tekintetében – az egyes tagállamok joga alapvetően azonos nézőpontot fogad el, tehát jelentős jogközelítés történt.

Ugyanakkor – kifejezése szerint – *negatív harmonizáció* megy végbe az Európai Bíróságnak az Európai Közösséget létrehozó Szerződés (elsődleges közösségi jog) 28. és 49. cikkeinek az alapvető szabadságokra vonatkozó értelmezése kapcsán hozott döntései alapján. E döntésekben kitűnik, hogy az irányelveket kétség esetében az alapvető szabadságok fényében kell értékelni. Így az Európai Bíróság döntései nagy mértékben hozzájárulnak,

² Az ipari tulajdon oltalmára 1883. március 20-án létesült Párizsi Unió Egyezmény (a legutóbbi, stockholmi szövegét az 1970. évi tvr. hirdette ki).

³ A TRIPS a szellemi tulajdonjogok kereskedelmi vonatkozásairól szóló, a Kereskedelmi Világszervezet keretében 1994-ben elfogadott egyezmény, Magyarországon az 1998. évi IX. törvény hirdette ki.

hogy az egyes tagállamok nemzeti versenyjoga az egyes vitatott kérdéseket azonos végeredménnyel, egymáshoz közelítetten ítélje meg.

Rámutat az Európai Bíróság gyakorlatának különös jelentőségére mind az elsődleges, mind a másodlagos közösségi jog tekintetében. Az Európai Bíróság figyelemmel kíséri, miként alkalmazzák a tagállamok a irányelveket, valamint, hogy a nemzeti szabályozások és azoknak értelmezése összhangban áll-e a Szerződés 28. és 49. cikkeivel. Foglalkozik az Európai Bíróságnak a tagállamok bíróságai által feltett kérdésekben, az előzetes döntéshozatal keretében hozott állásfoglalásaival, amelyek nem jelentik ugyan a direkt harmonizációt, azonban az Európai Bíróságnak lehetősége nyílik ennek keretén belül, hogy megállapítsa valamely kérdés nemzeti szabályozása, illetve annak értelmezése összeférhetetlen-e az európai joggal, és sérti-e az áruk/szolgáltatások szabad mozgásának követelményét. Ez lényegileg harmonizációs hatást jelent, mert oda vezet, hogy a tagállamok e döntésekhez képest igazítsák a nemzeti versenyjog vitatott szabályait, valamint azok joggyakorlatát.

Elemzést ad továbbá az Európai Bíróság döntéseiről, amelyek a nemzeti versenyjogok és a Szerződés 28. és 49. cikkének értelmezése körében keletkeztek.

Ennek keretében rendszerezetten bemutatja

- a) az Európai Bíróság döntéseinek alapvető elveit,
- b) néhány mérföldkövet jelentőségű ítélet állásfoglalását,
- c) az „európai fogyasztó” meghatározásának színvonalát a megítélés körében.

A másodlagos közösségi jog körében bemutatja a irányelveket és ennek keretén belül kifejti, hogy értékelése szerint a tagállamok nemzeti tisztességtelen versenyjogának részleges harmonizációja következett be az irányelvek útján. Bemutatja a másodlagos jog harmonizációs hatásai alakulásának történetét és jelenlegi helyzetét, amely elsődlegesen a reklámra vonatkozó szabályozás körében valósult meg. Ezzel összefüggésben bemutatja az egyes irányelvek között mutatkozó részbeni ellentmondásokat, átfedéseket, amelyek az értelmezést nehezítik.

A *megtévesztő reklámra vonatkozó 84/450/EK irányelv* körében elemzi annak alkalmazási körét, valamint az oltalom céljának megvilágítását, azoknak a kritériumoknak az elemzésével, melyek a megté-

vesztés megállapíthatóságának előfeltételeit jelentik. Foglalkozik továbbá a jogérvényesítés módozataival.

Bemutatja az *összehasonlító reklámról szóló 97/55/EK irányelvet*. Míg a megtévesztő reklámozás terén a irányelv minimumkövetelményeket állít fel, addig a jogszerű összehasonlító reklámozás előfeltételeit taxatív szabályozás útján állítja fel, amelyektől a tagállamok egyetlen irányban sem térhetnek el.

Értékeli a két irányelv eltérő jellegének kollíziójából következő azt az esetet, amikor az összetévesztő reklám tartalmaz megtévesztő jelleget. Az értelmezés szükségessége arra figyelemmel merül fel, hogy mivel a megtévesztő reklámozás szabálya szigorúbb követelmények felállítását is lehetővé teszi, úgy miként értelmezhető ez az összehasonlító reklámozás során alkalmazott megtévesztés kérdésében. Az Európai Bíróság megállapította, hogy a tagállamok nemzeti joga az összehasonlító reklám keretében történt megtévesztés körében sem állapíthat meg szigorúbb követelményeket.

A könyv az összehasonlító reklám tárgyalása során részletes elemzést ad annak valamennyi felmerülő kérdéséről, különösen a szabályozás alkalmazási köre, az összehasonlítás objektív követelménye, a versenytársra történő hivatkozás, a megtévesztő összehasonlítás, valamint a hitelrontó vagy befektető, a versenytárs jó hírnevét károsító összehasonlítások kérdésében.

Felöleli e fejezet a televíziós sugárzásra vonatkozó tevékenységet szabályozó 89/452/EK irányelvet, a dohánytermékek reklámozásáról szóló 2003/33/EK irányelvet, a távollévők közötti szerződésekre vonatkozó 97/7/EK irányelvet, az elektronikus kereskedelemről szóló irányelvet (2000/31/EK), valamint az elektronikus hírközlési adatvédelmi irányelvet (2002/58/EK).

Részletesen elemzi a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatra vonatkozó 2005/29/EK irányelvet, és e magas fokú fogyasztóvédelmet biztosító irányelvet elemmezve rámutat, hogy – jóllehet a cél a teljes harmonizáció – nem adja meg a tisztességtelen kereskedelem gyakorlati szabályait, általános kereteit. Szabályozása a B2C kérdésre korlátozódik, és így nem fedli le a tisztességtelen verseny teljes területét. Ezen irányelv alkalmazása körében várhatóan felmerülő jogértelmezési kérdésekre kísérel meg megoldást adni a többi hatályos irányelvekben foglalt szabályozásokkal történő egybevetés alapján.

Mielőtt a könyv további, az egyes tagországok jogával foglalkozó részére áttérnék, hangsúlyozni kívánom az általános fejezet jelentőségét, mert megalapozza azt a gondolkodásmódot, amely bevezet az egyes országok nemzeti szabályainak megismeréséhez, olvasásához.

Magas-színvonalú tudományos művet ismertünk meg, melyben a szerző úgy nyújt átfogó képet e szerteágazó jogterületről, hogy finom dogmatikai elhatárolásokkal segít hozzá a megismeréshez. Fel tárul a versenyjog fejlődéstörténete, a szabályozási körének fokozódó tágulása, és szemléletesen mutatja be azt a folyamatot, amely az eltérő gyökerű jogrendszerek szabályozási összhangjának fokozatos kialakulásához vezet. Az ismertetésben korábban megjelölt kérdések problematikájának teljes feldolgozását tárja elénk a szerző a vonatkozó irányelvek és az Európai Bíróság döntéseinek pontos ismertetése, elemzése és értékelése útján, egyben áttekintést ad a vitás, megoldásra váró kérdésekről. Megállapításainak dokumentálását a lábjegyzetek biztosítják.

A könyv második része az egyes tagállamokra bontottan foglalkozik mindazon kérdésekkel, ahol az irányelveket a nemzeti jogalkotások átültették és alkalmazták.

A második rész az első rész ismeretével felvértezett olvasónak, jogalkalmazónak megnyitja az utat a felmerült kérdések vizsgálatára. A könyv az egyes irányelvek címe alapján vizsgálja az abban foglaltakat a nemzeti jog alapján. A mű a nemzeti jogszabályok és irányelvek vonatkozó rendelkezéseinek egybevetésén túlmenően lehetővé teszi az adott nemzeti jogok megismerését. Valamennyi tagállam esetében a vizsgált kérdéseket megelőzően áttekintő összefoglalást ad az adott ország tisztességtelen versenyjogáról, fel tünteti az ország jogirodalmának válogatott forrásait és az egyes részekben belül pedig valamennyi hivatkozását a lábjegyzetben foglalt pontosan meghatározott bírósági döntésekkel és irodalmi forrásokkal támasztja alá.

A könyv, amely a sok ellentmondással telített joganyagot annak komplex összefüggésében tárja elénk, igen olvasmányos, és jelentős hozzájárulás a jogterület tudományos műveléséhez, valamint a jogalkalmazáshoz is komoly segítséget nyújt.

Dr. Bacher Gusztáv
ügyvéd (Szecskay Ügyvédi Iroda)

Az 1928. évi Német Jogásznapi a kartellekről

A Versenytükör előző számaiban ismertettük Heller Farkasnak és Kuncz Ödönnek a Magyar Jogászegylet Gazdaságjogi Intézete által 1929 májusában a kartell témakörében megtartott vitájában elhangzott előadását, amelyek A kartel címmel külön kiadványban jelentek meg 1930-ban. A vita egyik előzménye volt az 1928. évi XXXV. Deutscher Juristentag.

1928 őszén Salzburgban került megrendezésre a XXXV. Deutscher Juristentag (XXXV. Német Jogásznapi), amelynek kartellvitájában a német kartellügy valamennyi szaktekintélye részt vett.

A vita egyik sarkalatos pontja volt az a kérdés, hogy a kartellek vonatkozásában az állam miként valósíthatja meg a közérdek védelmét. Amint azt a Magyar Jogászegylet Gazdaságjogi Intézete 1930. évi kiadványában közreadott, *Aktuális kartellproblémáink a külföldi törvényhozás és a salzburgi kartellvita tükrében* című előadásában Király Ferenc ismertette, Isay bevezető előadásában négy módszer lehetőségét különböztette meg: az előzetes intézkedéseket, a közvetlen és közvetett beavatkozást, illetve az általános gazdaságpolitikai rendszabályokat. Király Ferenc nyomán ezen módszerek kapcsán kiemelhető, hogy az előzetes intézkedések közé sorolandó a kartellek bejelentése és nyilvántartása (ilyen előírásokat léptetett életbe Norvégia). Ezek „évtizedek óta sürgetett, de gyakorlati jelentőségükben semmitmondó intézmények. A kartellnyilvántartóhivatal csekélyebb képzettségű hivatalnokainak tömör munkájával érdektelen adatok makulaturáját gyűjti. Helyesen mutattak rá Salzburgban arra, hogy e helyett az államnak, ha kellően megalapozott gazdaságpolitikát akar folytatni, kartellarchívumot kellene felállítania, vagyis szakavatott férfiak közreműködésével olyan adat- és anyaggyűjtő szervezetet, amely szükség esetén valamely kartellált gazdasági ág helyzetéről bőséges áttekintést

tud nyújtani az érdeklődő hatóságoknak.”

Közvetlen beavatkozásnak minősülnek a kartellrendészeti intézkedések (a kartellek vizsgálata, a kartellek felfüggesztése és betiltása stb.). „Az 1928. évi salzburgi konferencia újból annak a nézetnek adott kifejezést, hogy elvetendő minden olyan kartell törvényhozás, amely ármegállapítással, vagy az áralakulás gazdasági törvényeibe való beavatkozással keresné a megoldást. Nem szabad szem elől téveszteni azt sem, hogy nem minden kartell árkartel és nem minden árkartel káros árképző hatású, a szertelen áremelések pedig magamagukban hordják a korrekatívumokat.”

A salzburgi kartellvita kapcsán visszatulunk Kuncz Ödön előadására is. Kuncz Ödön kiemelte, hogy a rendezvényen „a polgári és szocialista jogászok részéről egybehangozóan kifejezésre jutott az az elvi álláspont, hogy a német kartellrendelet egyáltalán nem oldja meg a kartell problémáját, amely nem más, mint a szabad ver-

seny megszüntetése vagy legalábbis nagymértékű korlátozása: a verseny szabályozása. Különös hangsúllyal emelte ki ezt prof. dr. Sinzheimer: »A vitának egyik legérdekesebb eredménye, hogy az összes előadók és felszólalók elfogadták az alapelvet, amelyet annak idején Franz Klein is képviselt, hogy t.i. minthogy a szabad verseny megszűnt vagy legalábbis lényeges korlátozáson ment keresztül, az állam feladata a közérdeket, mint a szerződési és versenyszabadság megszűnésének korrektúráját érvényre juttatni.« Ebben a megvilágításban szélesedik ki leginkább a kartellprobléma horizontja. Mert világosan látjuk, hogy tulajdonképpen miről is van itt szó! A kapitalista termelési rend anarchiájának, a korlátlan szabad versenynek megszüntetéséről kapitalista módszerrel (önsegély útján) és nem a szocializmusnak az egyéni szabadságot megőrlő zsarnokságával.”

Készítette:

Zavodnyik József

A határozatokból:

- **„Az állam feladata, hogy a kartellekben és a piacbefolyásoló nagyvállalatokban megnyilvánuló, a közönségnek és a közösséggazdaságnak hasznára levő és a termelést fokozó erőket támogassa, a hátrányosakat pedig visszaszorítsa.”**
- **Kívánatos ennél fogva a kartelleknek és a piacbefolyásoló nagyvállalatoknak az állam felügyelete alá vonása...”**
- **Az állami felügyeletnek arra kell szorítkoznia, hogy „a vonatkozó közzgazdasági ág jogosult kívánalmainak tekintetbevétele mellett a közösséggazdaság és a közjó sürgős érdekeit megvédje, és pedig elsősorban bizalmas tárgyalások útján, gazdasági befolyásolással, szükség esetén azonban törvényileg szabályozandó közigazgatási intézkedésekkel...”**

Előzetes statisztikai adatok a Gazdasági Versenyhivatal versenyfelügyeleti tevékenységéről

A 2007-ről áthúzódott és 2008-ban kezdődött bejelentésekről, panaszokról
és a versenyfelügyeleti eljárásokról
Az összeállítás időpontja: 2008. február 29.

I. Bejelentések és panaszok

Megnevezés	Száma
2007-ről áthúzódott	236
2008-ban érkezett	422
Együtt	658
Ebből: jogerősen elutasított	269
Versenyfelügyeleti eljárás indult	6
Elbírálás alatt, folyamatban lévő	383

Elbírált jogorvoslati kérelmek száma

Megnevezés	A jogorvoslati kérelmet	
	elfogadta	elutasította
Fővárosi Bíróság	0	0
Összesen	0	0

II. Versenyfelügyeleti eljárások

Megnevezés	Száma
2007-ről vagy korábbi évekről áthúzódott	106
2008-ban indult	33
Együtt	139
Ebből: versenyhivatali határozattal lezárt	18
Folyamatban lévő	121

Az eljárások megoszlása

Megnevezés	Száma
Fogyasztók megtévesztése	69
Erőfölény	40
Kartellmegállapodás	18
Fúziókontroll	12
Összesen	139

III. Versenyfelügyeleti eljárásban hozott döntések megoszlása

Megnevezés	Törvény- sértés	Bírság 1000 Ft-ban	Meg- szüntetés	Engedé- lyezés	Elutasítás	Nem engedély- köteles	Egyéb lezárás	Összesen
Fogyasztók megtévesztése	9	197 100	1				2	12
Erőfölény	0	0	2				1	3
Kartellmegállapodás	0	0	1				0	1
Fúziókontroll	0	0	0	2	0	0	1	3
Összesen	9	197 100	4	2	0	0	4	19

IV. Versenyfelügyeleti eljárásban kiszabott legnagyobb bírságok (2008. január 1.–február 29.)

Vj szám	Ügynév	Összeg (ezer Ft)	Ügytípus
120/2007	Tesco – árfeltüntetés	100 000	fogyasztók megtévesztése
129/2007	Raiffeisen Bank Zrt. – rugalmas lakáshitel	80 000	fogyasztók megtévesztése
134/2007	UPC – internetszolgáltatás	10 000	fogyasztók megtévesztése
80/2007	Vitapress–KaFa–tex–MG Europa–Norbi.hu – Norbi Update termékek	3 000	fogyasztók megtévesztése
151/2007	Credigen bank Zrt. – akár 51 napig kamatmentes	2 000	fogyasztók megtévesztése
118/2007	UniCredit Bank – évi 12%-os kamat	1 000	fogyasztók megtévesztése
152/2007	UniCredit Bank Hungary Zrt. – akár 46 napig kamatmentesen	1 000	fogyasztók megtévesztése
165/2007	Telefound Kft. – eurocent árak	100	fogyasztók megtévesztése